299 4

UNTER DEN LINDEM
TREI
POVESTIRI
NEVEROSIMILE
Christa Wolf

prefigurează — cu iradiaţia
verbului înaripat,
cu statornicia crezului ei
într-o umanitate perfectibilă
despovărată de prejudecăţi
şi erezii — o lume a frumosului
şi a adevărului,
în pagini
de o nobilă
şi rară
delicateţe.

COLECŢIA GLOBUS

Lei 4,25

EDITURA UNIVERS

UNTER DEN LINDEN CHRISTA WOLF

CHRISTA WOLF

UNTER DEN LINDEN
Trei povestiri neverosimile

Colecţia GLOBUS / Editura Univers

Lector: SUZI HIRSCH
Tehnoredactor: ELENA BABY

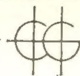
Tiraj 35 130 ex. broşate. Bun de tipar 14.12.1977.
Coli tipar 5,125.

Tiparul executat sub comanda nr. 1532 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

GLOBUS

Christa Wolf

UNTER DEN LINDEN

TREI POVESTIRI NEVEROSIMILE

Traducere, prefaţă şi note de
Sevilla Răducanu

EDITURA UNIVERS
Bucureşti

1978

COPERTA COLECȚIEI de ION STATE
Grafica : Viorel Popescu. Ilustrația : Mircea Muntenescu

UNTER DEN LINDEN
Drei unwahrscheinliche Geschichten

O LUME VRĂJITĂ, MISTERIOASĂ

NUMELE CHRISTEI WOLF[1] nu este necunoscut publicului nostru. Acum cîțiva ani, a apărut, în tălmăcire românească, *Cerul dragostei*[2] (Der geteilte Himmel, 1963), roman care i-a adus scriitoarei Premiul Heinrich Mann, odată cu o popularitate pe deplin meritată.

Precedat de lucrări de critică literară și recenzii, de eseuri asupra prozei contemporane și florilegii[3], debutul ei literar este marcat de *Nuvela moscovită (Moskauer Novelle)*, o poveste de dragoste, publicată în 1959 — deci abia la treizeci de

[1] Născută în 1929 la Landsberg, Warthe, (astăzi în R.P.P.), ca fiică a unui comerciant, ea își urmează în 1945 părinții stabiliți în Mecklenburg. După bacalaureat, studiază filologia germană la Jena și Leipzig (1949—1953). După examenul de stat, lucrează în calitate de consilier științific în cadrul *Uniunii scriitorilor germani* (DSV), devine lector și redactor al revistei „Neue Deutsche Literatur" apoi la editura *Neues Leben.*

[2] Christa Wolf: *Cercul Dragostei,* în românește de Camil Baltazar, Editura Univers, București 1965.

[3] *In diesen Jahren,* 1967, *Proben junger Erzähler,* 1959, *Wie unsere Zeit:* I. *Prosa aus zehn Jahren;* II. *Gedichte aus zehn Jahren,* 1959; *Glauben an Irdisches,* 1969.

ani. Era pe atunci încă lector în redacţia unei edituri din Halle *(Mitteldeutscher Verlag).* Autoarea însăşi contestă acestei nuvele — din care transpare vocaţia ei literară, talentul de povestitoare — funcţia debutului.

„Primele încercări — scrie Christa Wolf — sînt păstrate într-un ascunziş sigur, deoarece e vorba despre cele mai intime probleme, a căror ambiguitate se trădează prin faptul că nu pot fi nici dezvăluite complet, dar nici nu pot rămîne neexprimate. Această contradicţie infamă [...] pune în mişcare un perpetuum mobile, care duce la acea creaţie, pe care criticii o consideră *operă de debut.* Dar dacă scriitorul însuşi ar considera-o ca atare, ar fi pierdut, deoarece el se află în stadiul precar dintre două etape ale naivităţii şi trebuie să se ferească să calce prea sigur pe un teren a cărui stabilitate e tare îndoielnică." [1] Scriitoarea explică astfel cauzele care au dus la o maturizare mai lentă a generaţiei ei, referindu-se la lipsa de încredere în forţele proprii. „Faptul că am gravitat ani de zile la periferia unei activităţi pentru care nici în vis nu mă credeam înzestrată, nu se explică doar prin convingerea că cei tineri nu reuşesc decît rareori în proză. Acţiona aici şi un alt factor, care n-a putut fi depăşit decît prin puternice zguduiri şi nu dintr-o dată." [2]

---

[1] Christa Wolf, *Despre sensul şi nonsensul naivităţii (Sinn und Unsinn von Naivität),* în: *Mărturisiri. Scriitori despre opera lor de debut. (Eröffnungen. Schriftsteller über ihr Erstlingswerk)* Aufbau-Verlag, Berlin — Weimar, 1974, p. 166.

[2] Ibidem, pg. 165—166.

Era desigur convinsă că transformarea generaţiei căreia îi aparţinea se încheiase. Adevărul se dovedea a fi însă mai nuanţat. „Răsturnarea conţinutului anumitor concepte (prima treaptă obligatorie a transformării) a fost o experienţă zguduitoare, ce afecta întreaga fiinţă şi cel ce lua în serios toate acele nelegiuiri cărora le-am fost destinaţi şi de care abia am scăpat neatinşi, fără să avem vreun merit, putea suferi un şoc... care să-l doboare." [1]

Astfel îşi explică Christa Wolf adînca nesiguranţă, neîncrederea în sine, poate chiar inconştientă, dar greu de extirpat, care pusese stăpînire pe mulţi reprezentanţi ai acestei generaţii.

Începînd din 1962, după ce obţinuse premiul literar al oraşului Halle (1961), scriitoarea se dedică exclusiv literaturii, stabilindu-se în Kleinmachow, mică localitate din preajma Berlinului. Scrie nuvelele înmănuncheate în volumul *După masă în iunie* (*Juninachmittag,* 1967) şi romanul *Reflexii asupra Christei T.* (*Nachdenken über Christa T.*, 1969)

Dar toate cele spuse pînă acum aparţin, *stricto sensu,* istoriei literare contemporane.

Cum ne-o imaginăm însă pe scriitoare ? E o George Sand a zilelor noastre, o Bettina Brentano ? Proza ei seamănă cu cea a Ricardei Huch, sau descinde din Anna Seghers ?

Christa Wolf are ceva din fiecare şi e totuşi cu totul altfel.

---

[1] Ibidem, p. 171—172.

Günter de Bruyn[1] a încercat să-i contureze portretul. „Din structura suprafeţelor mari, care-i alcătuiesc faţa, din părul şi sprîncenele de culoarea nopţii, din ochii umbriţi, a căror culoare e greu de definit — albaştrii cenuşii sau verzi-albăstrui — din fruntea înaltă poţi deduce că-i născută undeva în frumoasa Turingie.

Sigură, foarte sigură de unele lucruri, deschisă noului, mereu în căutare... aceste însuşiri îi conferă autoritate, o autoritate care nu-i apasă pe cei din jurul ei. Dimpotrivă, în ipostaza celei ce ia, ea dăruieşte; stimulîndu-te s-o ajuţi în căutările ei, contribuie în realitate la clarificarea ta. Şi chiar de eşti mai vîrstnic, în prezenţa ei te simţi mai tînăr. Armonia în cadrul familiei, înţelegerea, dragostea, sentimentul că soţul, soţia, copiii constituie o unitate nu înseamnă însă pentru Christa Wolf a fi neapărat şi mereu de aceeaşi părere. Fiecare spune deschis ce gîndeşte şi suportă, la rîndul lui, critica, oricît de acidă ar fi. Lipsa de toleranţă, falsitatea şi lipsa de naturaleţe nu fac casă bună cu ea. Iată de ce nu te simţi nicicînd ispitit să adopţi o atitudine convenţională în preajma Christei Wolf."

Statornică, gînditoare, sensibilă, sincer neliniştită, scriitoarea îşi dezvăluie concepţia de viaţă în elogiul sui generis adus naivităţii. A acelei naivităţi cu chipuri polimorfe — mariate cu înţelegerea şi experienţa, pe ogorul căreia rodesc marile încercări şi pier frivolitatea, cinismul şi resemnarea. „A naivităţii care ne determină să clădim case, să plantăm pomi, să aducem pe lume copii, să scriem cărţi, să acţionăm cît de discutabil, nepriceput şi lipsit de perfecţiune sîntem în stare. Ceea ce este totuşi mult mai rezonabil decît o capitulare faţă de diferitele şi cîteodată greu rocognoscibilele tehnici atît de perfecte puse în slujba distrugerii."[1]

Ca povestitoare, Christa Wolf se situează între Anna Seghers şi Irmtraud Morgner[2].

Într-un mănunchi de eseuri publicate sub titlul *A citi şi a scrie (Lesen und Schreiben,* 1971) autoarea şi-a definit poziţia faţă de proza modernă, faţă de modalităţile artei de a nara, faţă de raportul dintre tradiţie şi realitate. Temerară şi iconoclastă, ea militează pentru răsturnarea unor norme, considerate de unii drept axiome în sfera creaţiei epice, norme pe care ea însăşi le-a acceptat cîndva ca general valabile.

Crezul ei epic? Christa Wolf concepe proza ca practică, legată de practică, deci ca un proces în permanentă mişcare — în acest sens înrîurirea lui B. Brecht nu poate fi contestată — un proces care se desfăşoară paralel cu viaţa, pe care încearcă s-o descifreze şi s-o influenţeze. Mai mult decît atît. Scriitoarea vede în proză o modalitate de a-şi afirma mai intens existenţa în lume, de potenţare a gîndirii şi acţiunii. Ea tinde spre o proză cu funcţie revelatoare *(Entdeckerfunktion der Prosa),*

---

[1] *Fragment al unui portret de femeie (Fragment eines Frauenporträts)* în: *Liebes und andere Erklärungen. Schriftsteller über Schriftsteller).* Aufbau-Verlag, Berlin und Weimar, 1972, p. 410—416.

[1] Christa Wolf, *Despre sensul şi nonsensul naivităţii,* op. cit., p. 174.

[2] Scriitoare din R.D.G. (născută în 1933 la Chemnitz).

atît pentru autor cît şi pentru cititor. Căci în concepţia Christei Wolf, atît scriitorul după încheierea operei, cît şi cititorul după lectura ei văd realitatea cu alţi ochi. Funcţia revelatoare a prozei s-ar asemăna cu descoperirile ştiinţifice ale căror rezultate dezvăluie de asemenea o nouă faţă a realităţii. Autoarea respinge acea creaţie epică monocromatică şi previzibilă în excursul ei romanesc, acea literatură ce fixează invariabil un cosmos cu o ierarhie rigidă, în care particulele umane evoluează pe căile sociologice trasate paradigmatic sau se abat de la ele tot atît de uniform.

Modalitatea de scrutare şi revelare a realităţii este cristalizată de Christa Wolf în conceptul *autenticităţii subiective,* generate de prezenţa scriitorului în operă. Nu este vorba de povestitorul fictiv, în ipostaza celui ce relatează la persoana întîi, ci de reala subiectivitate a autorului. Ea poate fi concentrată într-un comentar sau în reflecţii, într-un simplu „dar" sau „totuşi" intercalat la momentul oportun în cursul desfăşurării acţiunii, marcînd mai pregnant sau mai discret prezenţa scriitorului. O subiectivitate intensă, dar nu samavolnică, o subiectivitate care transmite receptorului poziţia emiţătorului faţă de fapte. Christa Wolf consideră autenticitatea subiectivă nu numai „a patra dimensiune a scriitorului", ci şi un factor obligatoriu al epicii moderne. Mai limpede: prezenţa autorului în creaţia sa constituie garanţia comunicării. Respingerea prozei în care scriitorul nu-şi marchează prezenţa, reiese din necesitatea de a păstra nealterată invizibila legătură genetică dintre autor şi operă.

Tot atît de imperioasă este crearea unui contact personal între operă şi cititor, corespunzător năzuinţei de a găsi în calitate de autor-individual, în publicul anonim, un cititor individual. Povestitorul la persoana întîi — mărturie din ce în ce mai evidentă a unghiului subiectiv specific în epica secolului al XX-lea — este menit să consolideze această funcţie în structura operei. Şi Christa Wolf este prezentă în romanele amintite mai sus, dar, mai ales, în prima şi ultima nuvelă a acestui volum.

Rezultatul unei asemenea atitudini a autorului faţă de realitate se concretizează într-o imagine artistică complexă şi complicată, care, ca orice inovaţie estetică, se loveşte de rezistenţa cititorului neavizat.

*

În volumul de nuvele *Unter den Linden* (1974), Christa Wolf ilustrează practic ceea ce teoretic desemnează prin *autenticitate subiectivă,* subordonînd-o năzuinţei ei majore de a contribui ca omul zilelor noastre să se poată realiza pe plan moral.

Motóul primei nuvele direcţionează naraţiunea, semnalizează aluziv intenţia, conţine chiar enunţul temei: *povestea unei crize şi depăşirea momentului critic.*

Autoarea reia în această nuvelă problema individualităţii umane periclitate de aderarea la convenţie, de preferinţa pentru calea cea mai comodă, de indiferenţă faţă de cei din jur. Motivul măştii convenţionale, a rolului pe care personajele îl joacă unul faţă de celălalt domină peisajul epic. Însuşi

„eul povestitor“ poartă o mască. Mimează surprinderea întîlnind un cunoscut într-o cafenea, cu toate că ştia prea bine că-l găseşte acolo şi se comportă aşa cum convenţia îi dictează unei femei să se poarte faţă de un bărbat. A purta o mască, a juca un rol înseamnă însă a te face vinovat faţă de semenii tăi. Iată de ce în concepţia etică a Christei Wolf motivul central al măştii convenţionale implică motivele secundare ale judecăţii, învinuirii, anchetei, pedepsei sau achitării, motive care preiau semnificaţii simbolice în acţiunile paralele. Criza însăşi atinge punctul culminant în disoluţia eului povestitor, sugerată prin lenta cufundare în fîntînă. Ca tot ceea ce reprezintă acţiune, şi acest pas se constituie în viziune onirică. Distanţată de coşmar şi purificată, povestitoarea la persoana întîi comunică visul şi consideraţiile marginale trezite de el. Modalitatea aleasă tinde la crearea unei atmosfere în care adevărul să poată fi mărturisit. Eul narator ajunge, prin mijlocirea imaginii-simbol a turiştilor, în abisurile propriului suflet şi-i descoperă temerile, ascunzişurile. Ca modalitate artistică, visul permite tehnica liberă a montajului, incluzînd amintiri, fapte, impresii, consideraţii, dispunînd, în funcţie de necesităţile structurii artistice, de timp şi spaţiu. Autoarea fragmentează axa narativă, o pulverizează, trecînd de la o fază la alta cu vădită abilitate. Timpul apare dislocat din matricea lui obişnuită, cronologia răsturnată. Retrospectivele abundă, alternînd cu scurte perioade ale prezentului sau cu anticipări. Trăirile şi faptele sînt insolit asociate, conform logicii intrinseci a nuvelei. Recurgînd la prima persoană narativă,

cîmpul cunoaşterii este limitat la percepţia figurii centrale, ea însăşi neindentificabilă, anonimă.

Solilocviul în care apar inculcate frînturi de dialog, răsărite din casa amintirilor, răvăşirea cronologiei, împletirea mai multor destine sub semnul dragostei, judecarea lor din diferite unghiuri cer cititorului un efort de restructurare a segmentelor, incitînd totodată la reflecţie.

Echilibrul etic este realizat de tineri neîmpovăraţi de convenţii, de vinovăţie şi teamă: tînăra învăţătoare din Turingia, perechi de îndrăgostiţi, frumoasa femeie cu mers degajat şi părul fluturînd în vînt, căreia îi era hărăzit să aleagă din darurile promiţătoare ale vieţii ceea ce i se cuvine, femeie în care eroina se recunoaşte şi se regăseşte eliberată de trecute robii.

Acest ultim, dar relevant motiv al regăsirii imprimă perspectivei, prin poziţia lui finală, caracterul unei seninătăţi tonice. În el se cristalizează voinţa hotărîtă a figurii centrale, ca odată ce a trecut prin purgatoriul viziunilor contradictorii, apăsătoare şi chinuitoare, să se realizeze într-o viaţă activă. Rezultat din concepţia despre viaţă a autoarei şi corespunzînd crezului ei artistic, motivul regăsirii echilibrului exprimă mai limpede şi mai matur o variantă individuală a ceea ce înţelegem prin „catarsis“, prin purificarea sufletească. În aceeaşi sferă se consumă şi se rezolvă şi criza din romanele *Cerul dragostei* şi *Reflecţii asupra Christei T.*

Odată cu consumarea crizei şi eliberarea energiei sufleteşti puse în slujba afirmării propriei personalităţi, dar şi a umanităţii, Christa Wolf transmite cititorului atitudinea ei intelectual-emoţională

față de faptele și trăirile relatate. Prin prezența și participarea ei, autoarea facilitează perceperea relației dintre experiența particulară și principiul general, Ceea ce obsedează poate fi concentrat în transmiterea nemijlocită a trăirilor zguduitoare, în trezirea conștiinței dintr-o stare malignă, a cărei depășire obligatorie să atingă treapta limpezirilor. Și proza Christei Wolf este concepută în perspectiva realizării acestei intenții.

*

În povestea hazlie a motanului care participă în casa profesorului Barzel la elaborarea unui sistem consacrat fericirii depline a omenirii — în realitate un odios mijloc de dezindividualizare a omului — autoarea valorifică savuros modalitatea satirei. Obiectivarea fiind mult mai pregnantă decît în celelalte două nuvele, scopul ce vizează sfera desăvîrșirii ființei umane în sensul unor înalte idealuri etice reiese mai limpede, mai convingător.

Satira se îndreaptă împotriva simplificării unei probleme atît de complicate ca fericirea umană. Nu rezultatele științei sînt expuse unei caustice ironii, ci aplicarea lor unilaterală și tehnocratică. „Savantul", profesorul Barzel, care vrea să fericească întregul mapamond scoțînd din definiția om atribute ca rațiune, curaj, altruism, fantezie și personalitate, este un estropiat, iar atmosfera în care lucrează restrînsul colectiv evocă un micropandemoniu grotesc, în ale cărui contururi pătrund, cu trăsături voit îngroșate, atît elemente pozitive cît și negative ale realității. Christa Wolf reușește să atingă în această nuvelă o apreciabilă intensitate epică,

ceea ce indică noi posibilități de evoluție a artei ei narative.

Ca personaj literar, motanul Maximilian are, desigur, străbuni celebri. Începînd cu exemplarul felin încălțat, din basmele populare, cu motanul Murr din nuvela lui E.T.A. Hoffmann, cu Behemoth, din romanul lui Bulgacov *Maestrul și Margareta* sau Spiegel, din nuvela lui Keller, toți au încîntat — prin peripețiile trecerii lor pe scena literară — pe cititor. Dar motivul în sine — animalul care urmărește din imediată apropiere modul de a gîndi și de a acționa al stăpînului său — este mult mai vechi. Cervantes l-a ilustrat într-una din frumoasele sale *Nuvele exemplare,* chiar dacă este vorba de cîinele Berganza și nu de un animal felin.

Dar indiferent de izvoare, de inspirații și considerații privind motivul, indiferent dacă critica consideră această nuvelă fantastică, ale cărei limite frizează grotescul, mai valoroasă decît celelalte două, nimeni nu va contesta că efectul artistic este de altă natură.

Nuvela aceasta constituie încă o dată dovada concludentă — și faptul nu reprezintă o excepție la prozatori — că opera artistică depășește limitele impuse de însăși concepția teoretică a autoarei. Ceea ce nu reprezintă desigur, un reproș. Deosebirea dintre modalitatea artistică susceptibilă evoluției și manieră este girată și de capacitatea scriitoarei de a-și adapta metoda în funcție de aspectele mereu diferite, rezultate din evoluția socială în deplină concordanță cu convingerile axiologice personale, care și ele sînt supuse mai mult sau mai puțin unei permanente corecturi.

Dar nu numai valorificarea elementului fantastic, ci şi utopia poate facilita perceperea realităţii. În ultima nuvelă a volumului, *Experienţă pe proprie piele*, Christa Wolf recurge la ambele elemente. Pornind de la convingerea că, în condiţiile socialismului, idealul raporturilor umane dintre bărbat şi femeie are toate şansele de a deveni o realitate, autoarea înregistrează situaţia într-un moment al dezvoltării în care esenţa este încă obnubilată de reziduurile unei anumite configuraţii spirituale: folosesc reprezentanţii ambelor sexe toate resursele date pentru a ajunge la o comportare corespunzătoare cerinţelor egalităţii de drepturi ?

Scriitoarea ilustrează conflictual problema, transpunînd acţiunea în anul 1992, conferindu-i deci trăsături utopice.

Trăind într-o lume în care etalonul valorii este condiţionat în mod tacit de bărbat şi numai în raport cu el, eroina, doctor în fiziopsihologie şi şefa unui colectiv de metamorfozare a sexului din Institutul de hormonologie umană, se oferă pentru prima experienţă, nu numai pentru a demonstra directorului institutului valoarea, calităţile femeii şi a justifica egalitatea în drepturi. O impericasă dorinţă de a afla misterul superiorităţii, calmului, echilibrului perfect al directorului ei o face să se lase transformată, printr-un preparat special, în bărbat. Abia în ipostaza masculină ea îşi dă seama cît de puternic a fost determinată în hotărîrea ei de faptul că a fost născută femeie, şi că în adîncul sufletului ascunde floarea dragostei. Experienţa însăşi îi dezvăluie preţul calităţilor masculine: pierderea capacităţii de a iubi şi lipsa de omenie. Autoarea construieşte în mod deliberat o istorie, în

fond neverosimilă, spre a demonstra prin logica ei interioară că în spatele tenactiăţii ştiinţifice, a unei munci pasionate închinate experimentelor, se poate ascunde uscăciune sufletească. Însăşi ipostaza de savant nu-i — în cazul de faţă — altceva decît un rol, din a cărui compoziţie bine studiată transpare totuşi aplicarea unilaterală şi tehnocrată a ştiinţei, lipsită de orice scînteie de umanitate. Nu este deci surprinzător că Anders se decide să întrerupă experienţa şi să reînceapă viaţa de femeie, fără a se mai supune convenţiilor, fără a mai purta o mască.

În fond, o pledoarie pentru o reală egalitate de drepturi, evident, sub semnul evoluţiei umane a ambelor sexe, o pledoarie în care femeia modernă va recunoaşte multe dintre deziderátele ei majore.

Ca şi în alte opere epice, acţiunea este povestită la persoana întîi, din retrospectivă, valorificînd modalităţi ale montajului cinematografic: scoaterea în evidenţă a scenelor scurte sau îndreptarea fascicolului de lumină asupra anumitor episoade, tehnică modernă, care generează tensiune dramatică şi creează totodată atmosferă.

Tripticului epic oferit cititorului îi este comună abordarea unor importante probleme etice, cum ar fi: responsabilitatea faţă de semeni, ce anume condiţionează progresul social, elementul fantastic şi nu în ultimă instanţă, dragostea. Totuşi, fiecare nuvelă are coloritul ei distinct.

Dotată cu un simţ de observaţie ascuţit, excelentă cunoscătoare a meandrelor sufletului omenesc, inteligentă şi cultă, necruţătoare şi temerară, mereu deschisă noului, Christa Wolf semnalează pe-

ricolul de a ceda tendințelor de interiorizare, de a se lăsa învins de discrepanța dintre ideal și realitate.

„O lume care n-a fost la timpul ei vrăjită și misterioasă nu-și relevă transparența, odată cu evoluția științei, ci uscăciunea. Sterpe și serbede sînt minunile disecate, înainte de a fi crezut în ele", spune scriitoarea.

Dar Christa Wolf prefigurează — cu iradiația verbului înaripat, cu statornicia crezului ei într-o umanitate perfectibilă, despovărată de prejudecăți și erezii — o lume a frumosului și a adevărului, în pagini de o nobilă și rară delicatețe.

SEVILLA RĂDUCANU

UNTER DEN LINDEN

Sînt încredințată că, în viața asta a noastră, fiecăruia îi este dat să fie lovit în sentimentele sale cele mai gingașe și să aibă parte de ceea ce socotește de neîndurat. Esențialul este cum face față într-o asemenea împrejurare.

Rahel Varnhagen [1]

NTOTDEAUNA MI-A PLĂCUT să mă plimb pe Unter den Linden [2]. De preferință, o știi prea bine, singură. Nu demult, după ce evitasem bulevardul timp îndelungat, mi-a apărut în vis. Și-acum, în sfîrșit, pot vorbi despre asta.

Iubesc nespus de mult începuturile certe, de care au parte doar cei fericiți. Nu m-am îndoit nici o clipă că odată îmi vor fi din nou hărăzite. Acesta avea să fie semnul reprimirii mele în cercul fericiților, cerc a cărui exigență severă este depășit doar de generozitate. Deoarece de curînd m-am eliberat de îndoială,

[1] Rahel Varnhagen von Ense (1771—1833), născută Levin, soția scriitorului Karl August Varnhagen von Ense, cunoscută prin celebrul ei salon din Berlin, în care se întîlneau filozofi, literați și artiști.
[2] Pe sub tei (germ.). Vestit bulevard berlinez.

mi se va da din nou crezare. Nu mai sînt prinsă în carcasa de fier a faptelor, ci liberă să pot spune adevărul.

Căci mai presus de orice prețuim voluptatea de a fi cunoscuți.

Faptul că bulevardul este celebru nu m-a stingherit nici în stare de trezie, și cu atît mai puțin în vis. Înțeleg că datorează această reputație fatală poziției lui de axă între răsărit și apus. Dar ea, axa, n-are nici în clin, nici în mînecă cu bulevardul care-mi apare în vis. În absența mea se abuzează de axă : apar fotografii în ziar și turiștii o imortalizează pe peliculă. Pentru mine, însă, bulevardul rămîne neschimbat chiar după trecerea unor lungi perioade de timp. Recunosc, că privind superficial, poți confunda bulevardul cu axa. Eu însămi comit această greșeală : într-un asemenea caz traversez neatentă bulevardul meu, nu-l iau în seamă, nu-l recunosc. Nu demult l-am ocolit zile întregi, căutîndu-mi în altă parte fericirea, fără să o pot găsi.

A venit apoi vara și-am visat că a sosit sorocul. Am pornit la drum, deoarece acum răspundeam unei chemări. N-am spus-o nimănui, aproape că nici mie nu-mi venea să cred. Îmi închipuiam (așa cum, în chip șiret, pentru a te automistifica în vis sau în stare de trezie, creezi o plăsmuire oarecare) că, în sfîrșit, mă voi duce să văd noile cartiere, despre care se vorbea și se scria pretutindeni atîta. Dar pînă și taxatorul autobuzului făcea parte din complot — ce fel de complot, asta nu se știe. Dintr-un fleac a devenit grosolan

și eu, tremurînd de mînie, i-am aruncat în obraz toate mojiciile nerăzbunate ale vieții mele, de parcă m-aș fi sufocat dacă aș mai fi înghițit-o și pe asta. Omul a tăcut imediat, m-a măsurat zîmbind răutăcios și acum era rîndul meu să mă supăr că le făceam ăstora viața atît de ușoară. Căci simțindu-mă jignită, nu aveam altîncotro decît să cobor la stația următoare. Mă aflam — și aproape că nu mai eram surprinsă — chiar acolo unde fusesem chemată : în fața Operei de Stat, pe Unter den Linden.

Venise deci timpul. Cunoști, desigur, senzația asta : știi doar că ți s-a dat să duci la capăt o treabă și că trebuie să te supui. Ora, locul, scopul întîlnirii îți rămîn obscure. Ești redus la presupuneri, hrănite de dorințe. Din această pricină dau adesea greș. Orice copil știe din basme că trebuie să pornești despovărat de griji și să te apropii de lucruri cu prietenie, fără aprehensiuni. Exact așa mergeam eu, în căldura uscată, plăcută, pătrunzătoare de iunie, în mirosul de praf și de benzină, în zgomotul motoarelor, în lumina alburie, reflectată de caldarîm. Deodată, se înstăpîni acea tensiune luminoasă, acea transparență senină a cărei lipsă o resimțeam cu amărăciune. Era o zi foarte frumoasă.

În vis recuperezi ceea ce pierzi de obicei. Astfel, mi-am propus ca, în sfîrșit, să mă uit și eu o dată, cu multă atenție, la schimbarea gărzii, care tocmai se desfășura lîngă clădirea „Noua gardă“, în sunetul muzicii și în mișcarea ritmică a mănușilor albe. Voiam să-mi

întipăresc bine în minte toate comenzile la care cei doi protagoniști ies — țac-țac — din plutonul rămas în urmă, trași parcă de fire invizibile foarte întinse ; voiam să înregistrez cu fidelitate toți pașii aceia de paradă, demni de toată admirația, pași care urmează cu mare precizie o linie pentru noi profanii invizibilă și care se curmă exact înaintea vîrfului cizmei purtată de sentinelă — dacă ea, sentinela, stă acolo unde regulamentul a hotărît să stea. Ceea ce se și întîmplă aproape întotdeauna, poți fi fără grijă ! Tocmai în această după-amiază, însă, regula fusese încălcată și unul dintre cei doi elevi ofițeri de schimb porni în pas de marș de-a dreptul spre catastrofă : locul unde trebuia să-l aștepte predecesorul său (între a doua și a treia coloană) era gol.

Cu cinci sau zece minute înainte, cel care-și nesocotise datoria, influențat probabil de arșiță, executase deodată, la un ordin receptat doar de auzul său, o întoarcere exactă la stînga și, cu pușca la umăr, conform regulamentului și în pas cadențat, mărșăluise pînă la colțul edificiului unde făcea în mod simbolic de gardă ; iar după ce cotise din nou la stînga, rămăsese, în sfîrșit, locului, la umbra deasă a unui castan. Cu conștiința curată stătea într-o ținută impecabilă într-un loc greșit, fără speranța de a fi înlocuit, în timp ce schimbul său, văduvit de partenerul necesar, efectua amărît toate manevrele complicate care îl aduseră, pînă la urmă, la locul părăsit de mult de camaradul său. Nu, faptul în sine nu mă privea, dar plutonul de gardă care se depărta părea din nou complet.

Ciudați oameni în mulțimea ce s-a risipit repede după sfîrșitul spectacolului ! Nu toți fuseseră botezați în apa Spreei și crescuți pe malurile ei. Îmi amintesc de un hindus cu o piatră rubinie fixată pe zăpada turbanului, de cîțiva negrii zvelți ce se mișcau ca-n dans și mai cu seamă de o frumoasă pereche de tineri : strîns îmbrățișați s-au desprins din lava deasă a mulțimii și s-au îndreptat spre statuia lui Alexander von Humboldt, amîndoi, fata și băiatul, ridicîndu-și spre ea ochii în tăcere. Ciudate păsări cu penaj viu colorat : aceeași *blue jeans*, aceleași pulovere albastru-deschis, înnodate în jurul taliei, aceleași cămăși cu flori mari. Din spate nu-i puteai deosebi nici după șoldurile înguste, nici după părul lung, lățos. Cînd s-au întors cu fața spre mine mi-am dat seama că nu-i știrbesc nimic din valoare celui eternizat în piatră, și de pe pieptul la fel de plat al amîndurora m-a întîmpinat, sub forma unor litere negre, pe broșe mari portocalii, deviza : *All I need is love*[1]. S-au bucurat văzînd că le zîmbesc și și-au spus ceva în limba lor blîndă, muzicală — cuvinte de laudă, care cred că mi s-ar potrivi atît mie cît și lui Alexander von Humboldt — și s-au depărtat ușor pe sandalele elastice, fără toc. Mărinimoasă, le-am pus bulevardul meu la dispoziție, pentru că veniseră de departe să-l vadă. Îmi plăcea că și ființele acestea

[1] N-am nevoie decît de dragoste (engl.)

străine, ciudate, găseau aici ceva care să-i încînte și să-i îmbogățească.

Vezi bine, nu eram departe de starea de spirit în care ți-e pe plac tot ce-ți iese în cale.

Știi doar, în vis îți dai adesea seama că plutești în irealitatea lui. Fata a pătruns în visul meu și eu mi-am spus : Iată, o visez... Dintr-un motiv neclar, ocult... ce-ar putea să însemne ? Și totuși, n-aveam încotro, trebuia să recunosc că nimeni nu se potrivea mai bine în visul meu ca ea... Cauzele îmi erau încă obscure. Intră pe poarta Universității și dispăru.

Ți-am vorbit vreodată ceva despre fata asta ? Se prea poate să-ți fi ascuns povestea, dar ea mă urmărește ca o temă ale cărei reverberații mă vor obseda mereu și pretutindeni. Mi-a fost povestită odată, într-un moment în care nu voiam cu nici un preț să o ascult.

Și l-am văzut atunci, ieșind din clădirea Universității, pe vechiul meu prieten Peter ; femeia blondă și frumoasă care îmi atrăsese de mult atenția s-a ridicat de pe banca pe care șezuse în curte și a alergat spre el. Deodată m-a cuprins un sentiment de teamă că după-amiaza s-ar putea sfîrși cu această întîlnire întîmplătoare. Dar nu exista nici un pericol ca prietenul meu Peter să mă observe. N-avea ochi decît pentru această femeie, cu care, după cum știam, se căsătorise de curînd. Era una dintre ființele care rămîn mereu fecioarelnice, orice li s-ar întîmpla și prin asta tulbură pe bărbați pînă la limita durerii. Socoteam că prietenul meu Peter merită ințepătura de ghimpe a geloziei. Să ispășească pentru că trădase. Să plătească pentru lacrimile pe care Marianne le vărsase din pricina lui. Dar, în același timp, îi doream din toată inima să se bucure de frumoasa femeie blondă, care mergea alături de el, lovind ritmic caldarîmul cu tocurile, se agăța de brațul lui și-l privea în adîncul ochilor.

Cît de bine îl înțelegeam ! Încă mă simțeam în stare a săvîrși orice nebunie alături de el, numai că nu eram sigură dacă mai țineam s-o fac. Trecu la numai doi pași de mine, fără să mă vadă, traversă în pas alergător strada, rîzînd și trăgîndu-și tînăra soție pînă la mașină, apoi demară făcînd motorul să urle și, luînd o curbă cu strașnică precizie, se integră în fluxul circulației.

Îți aduci aminte că adesea spuneam despre el : realizează tot ce-și propune. N-am prevăzut însă că avea de gînd să facă ceva atît de respingător pentru mine. Dar iată, a făcut-o și pe asta ! A izbutit să-și așeze noua soție pe banca aceea care ne aparținea odată pentru totdeauna doar nouă : lui, Mariannei și mie. A reușit, se-nțelege, fără să-și facă probleme de conștiință. A reușit ceea ce nouă nu ne era îngăduit : să uite jurămintele, care, chiar nematerializate în cuvinte, constituiau, în sobrietatea acelor ani, nucleul maximei seriozități a tinereții noastre. Seriozitate asemănătoare pedepselor de care urma să avem parte, dacă ne-ar fi dat cumva prin minte să ne călcăm jurămintele. Și-acum constatam cu proprii mei ochi : biciul pedepsei lovește doar

în acela care respectă jurămîntul de credință. Nu era însă cazul prietenului meu Peter.

Fata — da! Mințise și înșelase, dar în ea aveam încredere, nicicînd nu înțelesesem atît de limpede situația ca acum, în vis. O clipă doar m-a străfulgerat bănuiala că am venit aici datorită ei; că aș fi avut de la început intenția să văd anumite locuri, ce au jucat în drama ei rol de culise: ceea ce în justiție se numește reconstituire.

Mă întîmpină un stol de fete, studente, pășind la braț, în rînduri strînse. Mai înainte aș fi încercat să recunosc într-una din ele pe fata de a cărei înfățișare, culoare a pielii și statură m-am ferit întotdeauna să mă interesez. Nu era verosimil, dar nici exclus să o întîlnesc aici, în fața Universității, unde, încă anul trecut, mai studiase. Faptul că fusese exmatriculată n-o putea împiedica să dea tîrcoale pe aici. Nu era exclus din partea ei să spioneze cum își petrecea respectivul zilele, cînd, de pildă, părăsea clădirea Universității, după ce își ținea cursurile; îi era ușor — dacă voia cu orice preț să-l vadă — să se ascundă la ora știută, în spatele soclului statuii lui Wilhelm von Humboldt. Să-l aștepte pînă și-ar fi făcut apariția rîzînd și cu conștiința împăcată, așa cum tocmai apăruse prietenul meu Peter.

Întotdeauna rîd tocmai atunci cînd îi vezi trecînd.

Acel bărbat, de care fata se simțea poate încă legată, era și el conferențiar. Se spune că numele n-are nici o importanță, tot nu-l cunoști, și dacă-l știi, cu atît mai rău. Deci

putea fi tot atît de bine și istoric, ca prietenul meu Peter. Istorici există cît nisipul mării!

Nu-ți pot explica, de ce așa, din senin, mi s-a părut foarte important să dovedesc înțelegere față de Peter, vechiul meu prieten. Mi-am amintit cînd de una, cînd de alta, de conflicte ivite în desfășurarea activității sale profesionale, de unele jigniri ce i s-au adus, jigniri obișnuite în fond, dar care păreau să-l lovească mai puternic decît pe alții, deoarece era predestinat și obișnuit de copil să fie răsfățat de noroc. În cazul unor banale desconsiderări, suferea cum suferă doar cel împiedicat să urmeze o vocație majoră. Noi — eu, soția sa Mariane — consideram ghinioanele sale drept cazuri obișnuite, pe cînd Peter vedea în ele o adevărată nenorocire, de neconceput. Încă nu înțelesesem că pe scala vieții fiecăruia indicii norocului și ai nefericirii sînt marcați la distanțe diferite. Căci, în fond, ce i se întîmplase? Pierduse un post de asistent, altul i-l suflase dinaintea nasului, ratase o călătorie, la un congres, în străinătate. Fusese pur și simplu omis. I se încredințase o prelegere, spera pe bună dreptate să se impună, dar nu se alesese cu nimic, pentru că, odată cu modificarea programei analitice, se renunțase la ea. Nimicuri.

Știu, spunea el însuși. Dar nu-mi convine, înțelegeți?

Pe tine n-o să te mire faptul că tînăra învățătoare de la țară, care traversase bulevardul cu elevii ei de zece ani, conducîndu-i ca pe o turmă de miei tineri, m-a întrebat tocmai

pe mine cît este ceasul. Toţi cei care n-au ceas mă întreabă pe mine ce oră este. Are, ce-i drept, ceas, mărturisise învăţătoarea, un ceas vechi, frumos, moştenit de la cel mai drag dintre unchi, dar e un ceas sensibil şi mai tot timpul se află la reparat, la ceasornicarul ei din Königs Wusterhausen [1]. N-o să mă credeţi. De trei săptămîni nu găsesc timp să mă duc să-l scot de la reparat.

Mă întîlnise în clipa în care era gata să-şi deşerte inima oricui, să se plîngă de proastele legături ale autobuzelor din satul ei, de dificultăţile găsirii unei camere mai spaţioase şi mai cu seamă mai luminoase şi de dorul de casă, care o cuprinde duminica : atunci peisajul de şes o scoate într-adevăr din sărite, deoarece e originară din Turingia. Mă privea cu ochii ei nostimi, căprui, aşteptînd să vadă dacă ştiu să preţuiesc aşa cum se cuvine faptul că era din Turingia. Între timp, eu mă străduiam, discret, să citesc ora de pe cadranul ceasului meu moscovit, mic şi rotund, cu brăţara îngustă şi neagră de dederon, gîndindu-mă că învăţătoarea va reveni, în sfîrşit, la întrebarea iniţială. Sînt mioapă, este adevărat, dar la distanţa dintre ochi şi încheietura mîinii, văd totuşi bine, purtam ochelarii umbral cu lentile Zeiss şi vedeam fiecare fir de păr de pe braţ. Dar cadranul ceasului cu cît îl apropiam mai mult de faţă, cu atît devenea mai şters.

Vreau să te rog să nu-ţi pierzi răbdarea. N-o să-ţi relatez decît ceea ce se întîmpla realmente în visul meu. N-o să te plictisesc cu încercări de a-l tălmăci.

Din Turingia ? Dar de acolo era originară şi fata aceea, despre care mi s-au spus atîtea lucruri cu totul ieşite din comun ! Este foarte posibil, recunoscu plină de bunăvoinţă mica învăţătoare, acum vin mulţi de acolo la Berlin. Afirmaţia ei mi s-a părut enigmatică, îmi propuneam să mă gîndesc mai tîrziu la sensul ei, numai de aş fi putut să-i spun mai întîi exact cît este ceasul. Între timp, învăţătoarea le interzise băieţilor să tot sară de pe blocurile masive de piatră ale zidului ce înconjura acea clădire, în care, după cîte ştiu, este instalată o secţie a Academiei de ştiinţe. Deci n-aţi studiat la Berlin ? am mai întrebat-o, pentru a merge la sigur. Da de unde ! mi-a răspuns ea aproape indignată. Oricum e impresionant să vezi toate astea pe viu — noul turn al televiziunii, Marx-Engels-Platz şi Brandenburger Tor. Efectul e cu totul altul decît pe ecranul televizorului. Elevele ei începuseră să joace şotron, „rai şi iad“, pe dalele de piatră ale trotuarului. Iată, priveşte şi dumneata, spuse învăţătoarea, ca şi cum jocul nepotrivit al copiilor ar fi o dovadă convingătoare a multiplelor şi variatelor sale supărări. Dar mă ocup de ei abia de un an.

Această constatare păru să o consoleze şi, voioasă, se îndepărtă împreună cu elevii. Nu mai stăruise să-i spun ora exactă, nici eu nu mai insistasem să i-o spun. De ce am eu vederi mai înguste decît fetişcana asta din provincie ?

[1] Mică localitate lîngă Berlin.

De cum mi-am reluat drumul, m-a cuprins teama. Întotdeauna am bănuit că bulevardul ăsta duce în adîncuri. Mai trebuia doar să o iau la dreapta și să intru prin poarta de fier forjat în curtea interioară a Bibliotecii de Stat. Dealtfel, n-am recunoscut curtea interioară. Dar nici nu mi se cerea să-mi amintesc de ea. Trebuia doar să merg mai departe, înspre fîntîna îmbrăcată cu plăci de un albastru verzui, apoi să trec peste marginea ei și să mă cufund. Legăm închipuiri exagerate de fapta asta : este simplu, cu condiția să o fi dorit adesea și imperios. În fundul bazinului am rămas întinsă, așa cum mi-am închipuit de nenumărate ori că o voi face : întinsă dinaintea mesei de judecată, pe lespezile goale ale pardoselii, în fața comisiilor de cercetare, pe podeaua de piatră, în fața comitetelor restrînse de examinare, nemișcată și refuzînd categoric să mărturisesc (ceea ce, în cazul tău, fetițo, n-a mai fost necesar, cînd lucrurile au ajuns atît de departe). În cele din urmă am priceput că pînă acum îmi lipsea ponderea, greutatea specifică. Cine-i prea ușor, nu se cufundă, asta-i limpede, este o lege a fizicii pe care o înveți la școală. Simțeam satisfacția de a fi dat, în sfîrșit, de fund.

Chipurile care apăruseră la marginea fîntînii, pentru a mă iscodi cu ochi lacomi, mi-erau indiferente. Ne despărțea granița apelor. Curiozitatea, suspiciunea, bucuria ce-o resimțeau la nenorocirea altuia nu-mi puteau pricinui nici un rău, pînă și durerea se curmase. E adevărat, încă mai știam cum arată.

Dobîndise un chip, care se aplecase ca și celelalte peste ghizdul fîntînii, și-mi poruncea, fără cuvinte, să mă ridic, să părăsesc de bună voie mediul devenit familiar, spre a o urma, să spulber în vînt toate vechile experiențe, să mă reîntorc printre oameni și să încalc ceea ce este considerat tabu.

Ah, dragul meu, întotdeauna vrei să știi adevărul. Dar adevărul nu-i o istorie și mai ales nu-i ceva verosimil. Adevărul este că am ieșit de bună voie din fîntînă ; într-o clipită, ca sub acțiunea unei radiații puternice, totul s-a uscat pe mine și, lucidă, m-am îndreptat spre ușa grea, sculptată a Bibliotecii de Stat, pe care, conștientă de ceea ce făceam, am deschis-o ușor și fără ezitare.

Pînă în ziua aceea, slove nevăzute, scrise deasupra ușii, îmi interziceau să-i mai calc pragul. Să nu mă expun. O vrajă mai puternică anulase interdicția. Eram expusă, în măsura în care este fiecare — cum s-ar fi putut altfel ?

Pentru tine, ca să mă poți crede, încerc să estompez trecerile dintre credibil și incredibil.

Chiar de la intrare mi s-au dezvăluit rînduielile locului în care mă aflam. Dealtfel, mi-au părut ușor de respectat, nu se cerea mult ! Să nu te întorci, îmi spuse portăreasa palidă, tumefiată, pe care fiecare trebuie să o ia în seamă, ea însăși nefiind obligată să cunoască pe cineva. Grăbită, am dat din cap, ținînd ridicat ca pe un trofeu permisul de intrare în Bibliotecă, ce-l port mereu la mine

şi împotriva căruia, ca de obicei, n-a avut nimic de zis. Cum am trecut de bariera de lemn, a apărut îndoiala : asta să fie tot ? Şi nu puteam să cred că e aşa, prea erau înrădăcinate în mine respectul, sfiala faţă de aceste locuri. Voiam să mă conving, trebuia să mă întorc şi s-o întreb. Dar spatele şi ceafa îmi înţepeniră, împiedicîndu-mă să fac cale-ntoarsă. Asta-i bună, mi-am spus înfuriată, în gînd. Dar am început să urc ascultătoare treptele de piatră. De data asta, fie şi aşa. Cîteodată legile privind felul cum trebuie să te comporţi în anumite locuri se schimbă peste noapte, faptul în sine n-are nici o însemnătate. Îmi tremurau uşor genunchii. Cîte nu ţi se pot întîmpla !

Sînt convinsă că în acele sfere încercările vieţii par uşoare, dar cea mai mică greşeală se plăteşte scump. Totul sau nimic ! sună deviza şi ţi se ascunde în ce chip s-o urmezi. Unii ştiu însă ce au de făcut. Fata aceea, de pildă. Am spus oare că nu se mai dezlipea de lîngă mine ? Ceea ce mă scutea să mă întorc.

Aş fi vrut să-i spun reţinut, aşa cum se cuvenea : „Mi s-a vorbit de dumneata", căci eu trebuia să-i adresez cuvîntul, să sparg gheaţa. Dar nu ştiam cum s-o fac. Voiam să-i spun : aici în locul acesta al balustradei se afla mîna mea cînd, spre a trage învăţăminte, mi s-a relatat ce ţi s-a întîmplat dumitale. Dar fata era complet detaşată, o interesa tot atît de puţin ca şi faptul că din acea dimineaţă de decembrie de mult ruptă din filele calendarului

nu mi s-a mai permis să pun piciorul în clădire — tocmai în timpul în care relaţiile mele cu ea deveniseră mai strînse. Forţe opace, absconse păreau interesate să realizeze un fel de echilibru între ceea ce dăruiam şi ceea ce primeam. Cu jumătate de oră înainte, considerasem că fata asta, despre care aflasem doar datele esenţiale, este studentă la istorie. Astfel încît era foarte logic să intru cu ea, fără ezitare, în sala de lectură, la ştiinţe sociale. I-am dat să înţeleagă că ştiam foarte bine totul : aici, nu-i aşa, intra cîndva, spre a se aşeza pe un loc anumit, de unde putea observa foarte precis un spate anumit. Pentru ca apoi, cînd respectivul ieşea din sală, ea să se ducă la raftul de cărţi şi să ia volumul greu, in-folio, pe care el tocmai îl lăsase din mînă şi să-l care în braţe pînă la propriul ei loc.

De unde ştiu acest amănunt ? Mai bine să schimbăm vorba. Dragoste ? Doamne, Dumnezeule ! — în cazul ăsta eşti şi dumneata doar o copilă proastă, încrezătoare în minuni. O copilă care te încăpăţînezi să-l obţii tocmai pe el, care ţi-e profesor, om însurat (cu o femeie pe care e posibil s-o cheme Marianne — desigur o idee venită în treacăt). Ţi-ai băgat într-adevăr în cap că poţi înşirui la infinit neghiobii a căror sumă să fie, la sfîrşitul sfîrşitului, ceva înţelept ? Draga mea ! Asta poate s-o creadă cine vrea. Eu, însă, nu ! (Vezi bine, îmi dau aere şi aproape mi se pare că-i citez propriile cuvinte pentru a o putea privi de sus.)

De ce tocmai dumneata să nu crezi ? (Asta era întrebarea ei.)

Deoarece, mie-mi este de pe acum foarte clar — să nu discutăm în momentul de față pe ce căi am ajuns la această convingere — că nu faci toate lucrurile astea absurde fără să cunoști, în secret, scopul. Fără a fi fost în mod tacit de acord cu rezultatul. Ceea ce nu înseamnă că știi întotdeauna foarte precis ce anume urmărești.

Să începem. Dealtfel, aici, în foaier, unde astăzi sînt etalate cărți pentru copii și enorme fotografii ale autorilor, se putea viziona odată expoziția medicilor amatori de pictură, intitulată *Cu scalpelul și pensula,* ori ceva asemănător. Bineînțeles, oricui îi era permis să viziteze expoziția, nu numai medicilor. Și mie și vechii mele cunoștințe Max, care însă n-a venit singur. Nu, fetițo, mă văd obligată să te rog să nu ridici sprîncenele, ci să respecți coincidența autentică, reală. Întîmplător n-a venit singur, iar eu i-am întîlnit, pe el și pe bărbatul care-l însoțea, absolut accidental ; a fost ultima coincidență în legătură cu însoțitorul lui Max și acesta-i motivul pentru care merită să fie reținută.

Voiați doar să vă cunoașteți de multă vreme.

Era tipic pentru Max, ins cu proporțiile și mișcările unui adevărat elefant într-un magazin de porțelanuri, mereu gata să reunească oamenii, să-i aducă laolaltă ; era suficient să fi spus că ai văzut pe cineva, undeva, în trecere — de pildă, la unele dintre numeroasele conferințe științifice cu caracter de popularizare — era destul să fi pronunțat o dată, cu

aproximație, un nume, că știa despre cine-i vorba și se simțea obligat să-l tîrască la primul etaj cu el și să ți-l prezinte.

Am vrut ? Așa ? Demult ? Cum ai ajuns la concluzia asta ? Nu fi atît de nepoliticoasă. Acesta este deci domnul... Nici o teamă. Uită-te la obrazul meu... Cum aș putea să-i divulg numele ? Pe al dumitale nu-l cunosc și pe celălalt ar fi de prisos să-l pronunț : sînt tocmai pe cale să-l uit.

Am coborît toți patru scara : Max, cel fără de nume, dumneata și eu. Protestezi ? Negi că ai fost de față ? N-ai pus niciodată piciorul în acest oraș ? Îți îmbrăcai tocmai în camera dumitale de fată, din micul orășel de provincie, rochia pentru banchetul dat după examenul de bacalaureat ? Nu te gîndeai la nimic rău ? Cum ai putut fi atît de naivă ? Cum te-ai putut înșela ! Pas cu pas ai mers alături de noi, n-ai fost scutită de nici o etapă și, cuvînt cu cuvînt, notă cu notă, trebuie să-ți fi fost cunoscut cîntecul, care mă obsedează încontinuu și pe care o să-l auzi acum pentru prima dată de la mine :

Ți-am căutat făptura la fereastră,
Mireasma din grădini e fără rost
De nu ești tu, de nu ești tu
Ca primăvara vieții să-mi zîmbească
Mă doare dragostea ce nu a fost...

Întrebări de acest fel par să dezlege vraja. În orice caz portăreasa mi-a controlat permisul de intrare în Bibliotecă ca și cum nu mi-ar fi șoptit niciodată parola secretă. Fîntîna arteziană din curtea interioară nu mai funcționa, bazi-

nul verde-albastru era gol și plat. Am ieșit în stradă, mi-am pus din nou ochelarii de soare și, dintr-o privire am constatat, uitîndu-mă la ceasul meu moscovit, pe care te puteai bizui, că era aproape trei. Cu o jumătate de oră înainte îl întîlnisem pe prietenul meu Peter și-l auzisem rîzînd, cum nu rîsese de ani de zile. Redobîndise tot ceea ce ne plăcuse cîndva la el : rîsul, strălucirea, siguranța. Le regăsise în același moment în care reușise să scape, să se descotorosească de noi — noi care-l urmăream, îl judecam și condamnam. Noi care voiam să amanetăm ceea ce nu poseda.

Mi-ai reproșat adesea slăbiciunea mea față de dînsul. Astfel cînd, într-o seară, l-am întîlnit pe Unter den Linden, nu ți-am povestit atunci nimic altceva decît faptul că l-am întîlnit. La colț cu Charlottenstrasse, unde pe atunci mai era vechea cafenea „La tei", în care am intrat mai tîrziu. Ne întorceam de la ședințe diferite și eram obosiți. Nimeni n-ar fi fost mai binevenit ca el. Peter, ce întîmplare, să putem din nou sta de vorbă, ca în trecut! Teiul de al cărui trunchi mă rezemasem era mai zvelt și cu cel puțin două palme mai scund decît e astăzi... Pe bulevardul pustiu, prietenul meu Peter a ținut lunii ușor turtite o cuvîntare, așa cum ar fi dorit s-o facă în timpul cît era student. Voia să mă dispună și a reușit chiar să-mi smulgă hohote de rîs. Într-adevăr, tuturor însușirilor sale strălucite nu le lipsește decît una singură care să le înmănuncheze pe toate, ca florile într-un buchet, conferindu-le un strop de fermitate, de constanță. Se pare că

m-am referit la problema asta, deoarece el a început să vorbească despre noua temă a lucrării de doctorat. Involuntar am adoptat același ton. Tonul care de acum înainte era cel potrivit între noi. Am spus într-o doară : S-au lăsat trași pe sfoară !

Termină, te rog, mi-a ripostat. Atunci am remarcat că nu era poltron, ci doar foarte liniștit și mi-am dat seama cu cît este mai dificil să vorbești cu un indiferent decît cu cineva care își simte conștiința încărcată. Ai impresia că ești caraghios cînd îi reproșezi unuia ca Peter toate motivele îndreptățite, invocate de el însuși, nu mai mult de acum o săptămînă, pentru a-și justifica tema inițială a disertației, temă actuală, dar cam delicată : le cunoaște și nici nu se gîndește să le retracteze. (Nu e oare vorba de o etapă controversată a istoriei mai recente ? De o temă abordată și elucidată, cale bătătorită deci între timp de alții ?) Stam la un pahar de bere și preluînd cînd un rol, cînd altul, Peter îmi juca scena ședinței convocate în mod special pentru a-i flata vanitatea. Pentru a-l convinge pe cel care era dinainte convins. Între noua temă, pe care i-o propunea corpul profesoral al institutului său, și cea veche existau raporturile caracteristice dintre cîine și pisică : toți o știau și toți se prefăceau că nu știu. Peter imita pe fiecare dintre colegii săi — pe unii îi cunoșteam, de bună seamă — cum aduceau argumente mereu noi și continuu îmbunătățite pentru a demonstra utilitatea și necesitatea acestei lucrări, care oricum n-ar dăuna nimănui. Prietenul

meu Peter știuse dinainte, că ei — fără să se fi vorbit — erau hotărîți să mimeze un anumit liberalism și cunoștea rolul încredințat fiecăruia. El însuși trebuia să pară dezamăgit, îngrijorat, apoi, pe jumătate dezarmat, să opună o rezistență bine dozată și exact la momentul oportun să renunțe, ezitînd, dar cedînd în fața argumentelor superioare. Calda strîngere de mînă cu care îl onorase decanul despovărat de o grijă, mi-o transmise și mie. Și mă privi în ochi cu aceeași simpatie arborată față de el de noul profesor care urma să-i fie conducătorul științific al noii teme.

Amețită de undele de simpatie care se suprapuneau, am lăsat privirea în jos și de atunci n-am mai ridicat-o niciodată cu franchețea din trecut spre ochii prietenului meu Peter. Nu i-am făcut reproșuri. Cine sînt eu ca să reproșez cuiva ceva ? În ciuda acestui fapt el a izbucnit : De ce tocmai eu ?

Întrebarea m-a urmărit pînă aici, pînă astăzi. N-am putut s-o păstrez pentru mine, am transmis-o mai departe, într-un moment nepotrivit, unui bărbat nepotrivit. S-a întîmplat aici, în apropiere, peste drum, pe Corso, la noul „Espresso", pe cînd localul era încă într-adevăr nou. Trebuie să fi fost toamnă, purtam haina mea de piele de căprioară, și ca oarbă am trecut pe lîngă masa de la fereastră, pentru ca bărbatul nenumit, care ședea aici ca în fiecare după-amiază la acea oră, să mă vadă el mai întîi, să se scoale și să vină spre mine, să mă salute și să mă invite la masa lui. Evident, în ipoteza unei astfel de tentative procentul de

risc este considerabil, dar de data asta mi-a reușit chiar să mimez surprinderea. N-o să mă crezi, dar nu a fost necesar să mă prefac. Am fost *realmente* surprinsă. Ah — dumneata aici ? Chiar așa, în fiecare joi ? Între prelegerile de la specialitate ?

Urmează elogiul adus întîmplării.

Prima și aproape singura dată la o masă, asemănător altora care mănîncă împreună la prînz, în grabă, salam unguresc cu pîine și beau o sticlă de cola, sau, așa cum a preferat el, o ceașcă mare de mocca. Doar că ceilalți își dau pur și simplu întîlnire sau nimeresc întîmplător aici, pe cînd pe mine întîmplarea nu m-a mai ajutat după acea reușită inițială. Eram silită să recurg la calcul, la șiretenie, la informații care macină nervii, la telefoane degradante, care m-au adus la o oră anumită într-un loc anumit : aici.

Și apoi arta de a părea naturală ! Să iei loc, să faci să dispară orice urmă de calcul și șiretenie, înainte ca privirile să se întîlnească. Să uiți pînă și amintirea rușinii cînd privești ezitînd la ceas. Timp ? Ei bine, dacă e neapărat necesar — o frîntură ! (Și apoi să nu știi o jumătate de oră nimic despre cît timp a trecut, iar el, timpul, să fie atît de întunecat și fără de limite cît consideră că se cuvine să fie.) Arta de a reîncepe un dialog, chiar din punctul de unde ți se pare că ai întrerupt firul lui, cu mult timp înainte și fără să pari nedumerită dacă rezultă că această conversație n-a avut loc niciodată. Cel mult în gînd. Arta de a evita un anumit mod de a te adresa, de a da celuilalt, care te

tutuiește — obicei pe care l-a instaurat bineînțeles Max — senzația de siguranță, și apoi să arunci cu candoare, recurgînd la o propoziție inofensivă, săgeata unui „dumneavoastră“ : V-ați petrecut din nou concediul pe coasta Mării Negre ? Soția dumneavoastră suportă căldura asta în august ?

Arta de a nu lua la cunoștință, de a nu dezvălui efectul, de a persevera, în așteptare, pe poziții dinainte ocupate : Îmi permiți să te invit la o cafea ? — Dacă vă face plăcere... — Fumezi ? — Dacă dumneavoastră mă convertiți...

Artă înaltă, ale cărei metode le cunoști fără să le fi învățat vreodată. Și în mijlocul conversației, purtate pe un ton perfid, pe care ni l-am însușit, întrebarea mea : De ce tocmai eu ?

Atacul a eșuat. Nu putea fi luat prin surprindere, ar fi trebuit s-o știu. Nu-l poți face să se exprime impulsiv, răspunsurile sale sînt înțelepte și dau dovadă de o stăpînire de sine, o judecată, pe care trebuie s-o accept :

Nici ție nu ți se cere decît ceea ce poți da.

Cîtă dreptate aveți acum și întotdeauna. Dar să lăsăm asta.

În acea seară, în care l-am privit pentru ultima oară în ochi, prietenul meu Peter știa desigur foarte bine ce era în joc — tot atît de bine cît știam și eu. Întrebarea lui constituia un ultim apel la comportarea mea cinstită și am pierdut din vedere să-i explic că în viață nu se poate reduce totul la regulile întrecerii sportive. Îl contemplam cu tristețe și simpatie.

Un uriaș îmblînzit. Niciodată n-am mai revenit asupra serii aceleia de toamnă, fiecare din alt motiv. El, pentru că era hotărît să nu mai privească înapoi. Eu, pentru că îmi reproșam să nu fi putut împiedica pierderea ireparabilă de a unui prieten. Cîtva timp am mai făcut față jocului, toți trei, chiar Marianne, care s-a subțiat în acele luni. Dar nu ea a pus capăt stării de fapt, ci el, fostul meu prieten Peter. Într-o bună zi a plecat cu femeia aceea blondă, cu pielea bronzată și... dus a fost.

Tocmai cînd amicul meu Peter începuse să mă plictisească, a trecut înotînd pe lîngă mine, nechemat ca întotdeauna, peștișorul de aur — același peștișor despre care Peter știa să povestească inegalabil cînd era în mare formă. Bună ziua, peștișorule ! Din fericire m-a recunoscut. Da' tare mult te-ai mai lăsat așteptat. Să mergem. Pentru fostul nostru prieten Peter nu mai putem face nimic. El și noi — am putea sta o dată față în față, fiecare de altă parte a baricadei. Nu s-ar cuveni, oare, în acest caz, să-l mai chem mîine încă o dată la telefon și — cu voce schimbată — să-l felicit cu ocazia decernării titlului de doctor ? De ce să-i refuz tocmai eu cele cîteva fraze convenționale, banale, golite de conținut, care poate îi mai lipsesc pentru ca să-și poată savura pe deplin succesul ? Și dacă nu duce lipsă de ele cu atît mai bine. O să aibă atîta tact să nu mă invite în casa noii și frumoasei sale soții, iar eu voi avea grijă să evit expresiile folosite spre a caracteriza o comportare ca a lui. Astfel, putem trăi unul alături de celălalt datorită faptelor

pe care nu le întreprindem. (După regulile de bază ale circulației rutiere : „Cu atenție și precauție reciprocă, asigurîndu-te din toate direcțiile“.)

Pari nemulțumit, peștișor de aur ! Nu-i de mirare. Ție ți se cade să fii sever. Mie nu-mi rămîne decît așteptarea. Printre treburile care îmi umplu deocamdată zilele crește, desigur, dorința de a fi sinceră pînă în clipa memorabilă, în care voi arunca receptorul cît colo și voi refuza să pronunț banalele înflorituri de stil. Te îndoiești, peștișorule de aur ? Va trebui să vină însă și ziua aceea. Abia atunci voi afla care dintre bunurile vieții, repartizate aici, pe acest bulevard, îmi sînt destinate mie și dacă voi fi pregătită să le iau în primire. Căci asta este calea — se poate să nu o fi știut, peștișorule ? — pe care se efectuează necontenit schimbul cel mare și drept, pînă în clipa cînd fiecare își primește ceea ce i se cuvine : învățătoarea din Turingia, satul ei uitat de lume — asta deocamdată — clasa cu elevi greu de stăpînit și, pentru duminică, dorul de locurile natale ; fata (o cunoști doar, peștișorule de aur ?), zilele lungi în uzina de lămpi incandescente și serile însingurate ; Peter cel răsfățat de noroc, pe frumoasa sa soție și nu încă, nu încă, piatra cea grea și rece care, nu încape îndoială — odată aruncată — o să-l facă să plece cu coada între picioare, iar eu — ah, eu voi primi diferite daruri care nu merită disprețul ce-l desprinzi din tonul cu care-ți vorbesc.

Vino, peștișor fermecat ! Să mergem spre noile și strălucitoarele vitrine în fața cărora oamenii se opresc și-și numără în gînd banii. Înfățișarea ta îi sperie, peștișorule auriu ; revoltați și jigniți o iau la fugă, plîngîndu-se că nu te-au inclus în socotelile lor. Lasă-i, o să-ți arăt eu totul !

Vine la îndemnul meu, credincios și fără glas, așa cum este. Îi arăt arta populară bulgară ; îi plac covoarele, mai cu seamă cele albe, cergile de oaie. Dă cu părere de rău din cap că sînt atît de scumpe. Apoi ne oprim în fața magazinului cu articole de piele, magazin în care miroase atît de bine, dar înțelegem că n-o să ne permită să intrăm împreună. Îi arăt în vitrină portmoneul pe care-l doresc, ornamentele aurii pe pielea roșie de saftian ; da, și el găsește că-i frumos. Ca să-mi dea dreptate, îl scot și i-l arăt pe cel vechi : e o rușine cît de jerpelit a ajuns. Satisfăcută îl bag din nou în geantă. Nu cumva te interesează bijuteriile ? întreb eu severă. Nu-l interesează. Deci putem traversa bulevardul să ne uităm la cărți.

Pe trotuare e din nou animație. Oamenii se obișnuiesc foarte repede cu un peștișor de aur. O persoană de-o frumusețe tîmpă, într-un „poncio“ galben ca penajul canarului, vrea să mi-l sufle, deoarece culoarea lui s-ar potrivi îmbrăcămintei ei. El n-o onorează nici măcar cu o privire. Îmi pare un domn mai în vîrstă ajuns la ceasul limpezirilor. Privind cărțile, peștișorul regretă că nu știe rusă. Îi traduc cîteva titluri, el ascultă politicos. Dacă te plictisește, peștișorule de aur, spun eu, continuă-ți

drumul. Mergi liniștit mai departe și nu te lăsa nicicînd oprit din calea ta !

Peștii iau orice cuvînt în sensul concret. Înclinîndu-se corect, schițează un salut și pleacă... Iar eu n-am reușit să-i spun totul.

Cel nenumit — poate că mai șade încă joi la orele două în „Espresso", dar mie nu-mi este permis, pentru nimic în lume, să-i ies în cale —, n-ar percepe niciodată această apariție numită provizoriu „peștișor". De ce nu ? Pentru că n-aș putea suporta să-mi văd peștișorul de aur tranșat după toate regulile artei în două sau trei părți (necunoscutul meu este doar medic, medic chirurg). Pentru că nu vreau să văd cum îi scoate, cu pricepere, șira spinării, cum o ridică la nivelul ochilor spre a o cerceta și cum o aruncă foarte simplu peste umăr : Nonsens !

Folosește asemenea expresii.

Vino înapoi, peștișor de aur, peștișor frumos, vino ! Nu vine, nu răspunde niciodată chemării. Merge alături de pelerina de culoarea penelor de canar pe Friedrichstrasse, în direcția Oranienburger Tor și primește omagiile tineretului, care asaltează magazinele ca să cumpere baticuri aurii, baticuri de culoarea lui. Ah ! peștișor de aur, ai să te duci de rîpă alături de individa în galben ca penele de canar. În care rîpă ? Tocmai la această întrebare am fi trebuit să ne străduim amîndoi să răspundem, dar tu ai preferat să mă lași pradă singurătății. Singură cu imaginea hotelului „Unter den Linden" răsfrîntă în geamul vitrinei unei librării, singură cu o voce în spatele meu, care vorbea englezește cu accent saxon și care făcea cunoscut altei voci, a cărei pronunție fără cusur ilustra o englezească originală, că noul nostru hotel „Unter den Linden" va atinge și întrece în scurt timp numărul serviciilor prestate de „Hiltonul" american. Dacă aș fi fost încă împreună cu peștișorul de aur mi-aș fi putut imagina acum toate cele treizeci de servicii posibile și imposibile, de la curățatul pantofilor pînă la împrumutul de umbrele, rînd pe rînd, și în plus încă oaspeții în situația de a solicita zilnic aceste servicii.

Într-un moment de pierdere a controlului, au apărut în vitrina strălucitoare, în locul hotelului „Unter den Linden", mormane de ruine, biciuite de șuierul vîntului, năpădite de buruiene ; printre ele o potecuță bătută de pași pe care merg trei ființe ce-mi par cunoscute. Mă întorc brusc. Dar nu suficient de repede. Cîmpul de ruine a dispărut. Noi trei, care, în ponosita noastră îmbrăcăminte demodată, n-aveam ce căuta printre publicul elegant, ne strecurăm printre îngustele spații de parcare rămase libere în fața hotelului „Unter den Linden". În buzunarele bluzelor de vînt îndesăm bilețelele albe pe care stă scris „Legitimație de îndrumător electoral" și murim de rîs de noțiunea ambiguă „legal", care ne-a fost vîrîtă în cap nu demult la Casa sindicatelor. Legal ca niciodată, spune prietenul nostru Peter, o ia de braț pe Marianne și suie în fugă scările gării de pe Friedrichstrasse ca să prindă trenul, iar un sfert de oră mai tîrziu coboară tot în goană la Bellevue. Nu trebuie să te sin-

chisești, fetițo, aveai pe-atunci opt ani și abia peste unsprezece ți-era dat să-l întîlnești. Îți spun toate astea doar pentru ca să știi cu cine ai avut de-a face.

Ochi în ochi, față în față cu adversarul. Polițistul parcă încremenise în holul casei. Coboram încet scara și ne îndreptam spre el, prietenul meu Peter s-a apropiat degajat și l-a luat tare : Ei, maestre ? Dar el nici n-a vrut să se uite la legitimațiile noastre de „îndrumători electorali", avea în mînă una dintre broșurile pe care tocmai le aruncasem în deschizătura cutiilor de scrisori ale acestei spilcuite case de înalți funcționari, arăta doar cu degetul său gros pe legitimație, indicînd un loc, care, după părerea lui, ar fi trebuit să poarte o ștampilă, semn al unei aprobări. A spus : Ilegal. Veniți cu mine.

În asemenea cazuri îți stăpînești reacțiile, fetițo. Rupi, conform indicațiilor, „legitimația de îndrumător electoral", fără să te întrebi de ce. Îl urmezi pe polițist protestînd, dar dacă ești prietenul meu Peter, te oprești puțin în fața puștiului, care stă chircit în rigolă, desculț, și strigă : La spînzurătoare cu porcii de comuniști ! Chiar cu toți ? întreabă Peter așa, într-o doară și ridică bărbia copilului, căruia frica îi mărește pupilele. Gîndește-te bine, băiețaș ! E treabă serioasă !

De cînd se trece în Europa centrală strada pe roșu, doamnă ? Doamna sînt eu și un milițian îmi dă o lămurire specială, o lecție care culminează cu constatarea că este important dacă intersecția este liberă sau nu. Roșu este

roșu și asta-i o problemă de principiu. Între timp, semaforul arată din nou roșu.

În orice caz Peter — dumitale, fetițo, nu ți-e penibil dacă revin din nou la el, nu-i așa ? — ne-a interzis cu strictețe, cînd, eliberați, peste șapte zile, stam în fața porților închisorii Moabit, să aruncăm în buzunarele avide ale speculanților și afaceriștilor vest-berlinezi, la bursa neagră, măcar o marcă din banii noștri cîștigați cinstit (era vorba de procurarea biletelor retur). Mai curînd ne trecea prin contrabandă, pe la ghișeul de control, pe baza abonamentului său expirat de student, obligîndu-ne în acest fel să înșelăm cu șaizeci de pfenigi — costul unui bilet — statul nostru, căruia îi reveneau încasările trenului urban. Peter gîndea dialectic și aplica în acest caz teoria răului mai mic ; apoi s-a dus la comitetul biroului electoral — aici lîngă noi, draga mea, în clădirea Sindicatelor Libere Germane, să le spună verde în față părerea. Nu era oare posibil să ni se arate de la început că aveam asupra noastră material ilegal ? Lasă, au răspuns ei, acum sînteți din nou aici, eliberați la insistențele conducerii noastre ; prin arestarea noastră ne-am fi depășit sarcina încredințată și acum ar fi cazul să lăsăm alegerea materialului de agitație în seama tovarășilor care dovedesc o mai bună privire de ansamblu.

Tactică, ne spune Peter afară. Și-ntr-un asemenea caz nu poți înțelege prea multe.

Doar ca să te poți orienta mai bine, fetițo. Pentru ca să nu consideri pe cineva nebun,

dacă dintr-o dată zidurile marelui hotel încep să se clatine și devin transparente ca și cum n-ar exista. Cînd ai apărut, domnișoară, la această intersecție, cu cei nouăsprezece ani ai dumitale, nevinovată și atîta tot, strada era răscolită, brăzdată de șanțuri adînci, cutremurată de loviturile unor maiuri puternice... Știu. Luni întregi, cînd te duceai la Universitate, treceai pe aici, balansîndu-te pe punți de scînduri.

Chiar și în acea dimineață, înainte de a intra la noul conferențiar, despre care nu ți-ai imaginat nimic rău, după cum mă asiguri fără să încalci adevărul. Pune mîna pe inimă și jură fără să minți : chiar așa să fi fost ? Ne lovește vreodată trăsnetul din senin ? Venită cu întîrziere, rămîi oare o clipă, cu totul nevinovată, în ușa amfiteatrului (e doar o ipoteză posibilă) și te furișezi în vîrful picioarelor la locul din colț, pe care ți l-a ocupat prietena ? Este întîmplător faptul că nu poți uita privirea indiferentă a tînărului conferențiar, care tocmai și-a început prima prelegere cu cei din anul I de studiu ?

Deodată mi s-au deschis ochii ! N-a studiat istoria ? N-a fost oare — sau a trebuit să fie ! — vechiul meu prieten Peter profesorul ei ? Deci el !

Dealtfel, de ce n-ar fi fost el ?

Despre forța privirilor nu-i nevoie să-mi explici nimic. Fapt e că încep să-și facă efectul mai tîrziu, asemenea celor mai perfide dintre otrăvuri ; mult timp după prelegere, de pildă, te afli în biblioteca seminarului și citești ceva

despre constelația puterilor care a prezidat izbucnirea primei conflagrații mondiale, cînd forța aceasta pune stăpînire pe tine : s-a zis cu cititul, poți să-ți închizi cărțile și să pleci acasă.

De fapt, cunoșteai forța acestei priviri încă de cînd încercai în camera ta de fată rochia pentru balul bacalaureaților. N-ai rupt, după bal, de dragul acelei priviri, cu prietenul care n-a încetat să-și facă speranțe pînă în ziua de astăzi ? În orice caz tu ai început, deoarece ai fost nevoită să aștepți infinit de mult această privire, să măsori, desculță, în lung și-n lat, covorul ros din camera mobilată pe care ți-o închiriase poștărița Kosinke, de lîngă Oranienburger Tor, mereu în lung și-n lat, fapt cu care pînă și Otto, fiul de cincisprezece ani al gazdei, fire înțelegătoare pentru multe în lumea asta, nu s-a obișnuit decît cu greu.

Muștele cad de pe pereți, ai observat ? — Desigur, domnișoară, înțepenesc și unde ar putea să pice decît jos ? — Sora ta Uschi, din fotografia atîrnată aici, pe perete — pare tare mulțumită, nu-i așa, Otto ? — Asta ? Nu mai poate de fericire cînd își pune boneta de stewardesă. — Știi, Otto, odată am avut de scris o compunere pe tema : Ce este fericirea ? — Așa ceva nu se mai întîlnește prea des în zilele noastre dom'șoară, nu se mai bate nimeni pentru ceva abstract. Da' ce-ai scris ? — Nu mai știu, Otto, am uitat cu desăvîrșire.

După a treia sau a patra prelegere audiată la prietenul meu Peter, după ce fata cumpănise, iarăși și iarăși, foarte serios și cu neîncredere încotro se îndrepta și cum stătea —

așa cum procedează, îndeobște, tineretul de astăzi — dacă efectul anumitor ochi asupra ei nu se pierdea totuși (nu se pierdea, avea același efect) — în acea zi, deci, în care noul magazin de sub arcade, colț cu Friedrichstrasse, magazin cu prețuri pipărate, pusese în vînzare pentru întîia oară cîrnăciori de Praga și abia putea fi stăvilită îmbulzeala, fata stătea unde stau eu acum sub arcade — obstacol în calea clienților care se înghesuiau fără să le pese de nimic — și fără martori luase o hotărîre care obligă : să uite chiar din acel moment ceea ce se cade să simți ; ceea ce se cuvine și ceea ce nu se cuvine ; ceea ce poți trece cu vederea și ceea ce te poartă involuntar...

Este o redare a faptelor, draga mea, noi amîndouă o știm, dar asta nu ne absolvă. Domnul fără nume, care cunoaște prea bine toate indiciile referitoare la povestea dumitale și care mi le-a prezentat pe fiecare în parte, m-a întrebat dacă am contraargumente. Altfel orbecăi prin întuneric, mărturisise el și mă cuprinsese teama văzînd cît era de orbit. În ziua multașteptată, în care nimeni nu va mai sta între mine și acei care vor să-mi dea crezare, nici măcar eu însămi — în acea zi îndepărtată îmi vor smulge din mîini ghemul încîlcit al născocirilor zălude și mă vor obliga, tocmai prin acest procedeu, să spun adevărul, nimic altceva decît adevărul, adevărul pur și demențial. Astăzi încerc să ajung pipăind la acea coloană aspră de piatră, de care m-am rezemat, ca și cum coloana ar putea aduce dovada că și dumneata ai stat cîndva aici. Iată unde poți

ajunge ! Dar cui îi fac eu toate aceste mărturisiri ?

Treceau oameni, nu cunoșteam pe nimeni. Unul m-a salutat. Nici pe ăsta nu-s obligată să-l cunosc, cenzorul meu din vis, mai puțin sever ca tine, mi-a iertat greșeala. Și-atunci mi-am adus aminte : mi-a fost coleg, un an întreg birourile noastre au stat alăturate, în aceeași cameră. Acum o să mă creadă și el îngîmfată. Plîngerea a fost respinsă. A fost socotită pretext. Să fac bine și să rămîn lucidă. Atît de lucidă cît poți fi în vis. Și să nu uit nimic. Să-mi aduc aminte.

De ce să-mi aduc oare aminte ?

Sarcastic : Nu cumva ai nevoie să te ajute cineva să-ți amintești ?

N-o să-ți vină să crezi : un gen de interogatoriu. Ce le folosea ălora dacă îmi aduceam aminte amănunte ? Doar recunoscusem, mai fusesem pusă o dată în situația de a apăra hotărîrea fetei. Întrebările continuau : Cînd ? Unde ? Mi-am pierdut răbdarea. Atunci, în decembrie, am mai spus-o doar, lîngă balustrada scării din clădirea Bibliotecii de Stat, cînd mi s-a... Cine ? La cine te referi ? La acel fără de nume, la cel pe care nu-l cunosc și pe care refuz să-l denunț în fața vreunei instanțe.

Așa, deci ? O să vedem. Dar ce spunea ?

Ce spun ei de obicei. Dacă presupunerea mea este îndreptățită (și era mai mult decît o presupunere, era o certitudine), și anume că fata n-a căzut orbește în prăpastia nenorocirii ei (am susținut că ceea ce a făcut, a făcut dintr-o

imperioasă necesitate) — ei, bine s-a îndreptat cu ochii deschişi spre hăul adînc şi el nu putea înţelege, cu ce putea schimba în bine acest fapt situaţia. Să-ţi distrugi viaţa dintr-o pornire temerară sau să fi îngropat sub o lavină, rezultatul este în ambele cazuri similar.

Ah ! Dacă v-aţi da seama cît de greşit judecaţi ?

Din nou acest surîs, ridicarea sprîncenelor : parcă le-ai cunoaşte !

Şi dacă le-aş cunoaşte într-adevăr ?

Atunci i-am văzut pleoapele zbătîndu-se ca nişte aripi şi, în sfîrşit, mi-a fost dat să percep acea inflexiune a vocii sale pe care ţineam s-o aud : Înţeleg unde vrei să ajungi.

E vorba de pasiune. N-auzisem pînă atunci niciodată cuvîntul pronunţat într-o discuţie banală, cum se poate purta într-un foaier, rezemat neglijent de balustradă. Pasiune, în sens de surplus de instinct nestăpînit. Fata asta, cu pasiunea ei nesăbuită. Ca şi cum nu te-ai putea sătura de noţiunea asta, din clipa în care a spart zăgazurile. Pasiunea şi toate rătăcirile înjositoare înlănţuite de ea în mod inevitabil, de cînd lumea, dar mai cu seamă astăzi...

Iartă-mă, am şoptit eu — nu-i aşa că fata nu-i o creaţie a imaginaţiei dumitale ?

L-am privit descumpănită. Ai nişte idei ! a remarcat el. S-o inventez ? De ce oare !

Scopul era prea limpede : ca să mă înspăimînte. Şi-atunci, prins asupra faptului, a întrerupt conversaţia de data asta.

Acum măsori iarăşi în lung şi-n lat carpeta, dom'şoară. Şi la televizor se transmite un meci

de fotbal. — Mă agit, într-adevăr, Otto ? Dar asta-i cu totul altceva...

Mi s-a dat sfatul să trec la ordinea de zi — mie, care pe vremuri alergam după himere mult mai neînsemnate. O însuşire pe care o consideram pierdută şi care începea să-mi lipsească — semn că era din nou necesară. Nimeni, mai spuse el, nu-şi poate clădi viaţa pe himere.

Aşa mi-a vorbit. Acum o ştiţi şi vă puteţi declara satisfăcuţi.

Făcea chiar spirite, glumea despre o fată care plecase în lume să afle ce-i frica.

Ei, şi ? l-am întrebat. A aflat ce-a vrut să ştie ?

Ba bine că nu ! m-a asigurat el. Nu încape nici o îndoială.

Ei, bine, am adăugat eu la sfîrşit, şi-am avut ultimul cuvînt : În cazul ăsta a cules ce-a semănat.

La remarca mea i s-a aşternut pe faţă o expresie de neputinţă şi asta a fost tot. Nimic important, după cum am spus-o mai înainte. Nu-i nevoie să insist. Fata este invitată de Otto să mănînce la familia Kosinke crochete de cartofi. Eu am să mă uit în jurnalul de modă „Sybille“ la rochiile puse în vînzare.

Cel care-mi cenzurează visele se poartă ca un om de lume ; pune semafoarele pe verde, îmi ţine uşile deschise, mă lasă să trec ca o regină, îmi întoarce în faţa ochilor, cu zel şăgalnic, spiţele cuierului cu rochii, mă ridică la rangul de clientă unică ; le-a interzis vîn-

zătoarelor pînă și să-și strîngă colțul buzelor, ceea ce, în alte împrejurări, fac fără pic de jenă. Am prins jocul, dar nu-mi stă în fire să-i stric bucuria. Accept să mi se strecoare o rochie galbenă ca porumbul copt și dau din cap, blazată, în semn de acceptare. Dacă ele insistă, o să le fac hatîrul și o s-o cumpăr, dar, în fond, le-am tras pe sfoară, îmi stă într-adevăr bine, vreau s-o iau neapărat. Accept cu condescendență să mi se achite nota. Așa s-o fi cuvenind, și se înțelege de la sine că de aici nu decurg pentru mine nici un fel de obligații. Cu capul sus, mă regăsesc, îmbrăcată în rochie nouă, din nou pe stradă și am confirmarea faptului că am procedat de data asta fără greș : am acceptat ce era bun fără să mă las coruptă. Iată cum trebuie procedat în alte cazuri, îi comunic cenzorului meu. Iată cum poți să-ți cultivi sentimente înălțătoare, absolut indiferent dacă cineva șade într-un colț și zîmbește ironic.

De fapt, nici nu zîmbește, ci este de acord — îmi atrage el discret atenția. Mai mult decît atît. Dacă aș sta să judec drept, propunerea a fost a lui. Dar nu eram dispusă s-o fac. Nimeni — i-am spus eu — n-ar putea pretinde unei ființe vii să suporte mereu prezența unui personaj pus să strice cheful. Recunoaște plin de zel, bineînțeles ; desigur, spune de mai multe ori, bineînțeles, și mă conjură să-l consider absent, ca și cum l-ar fi măturat o rafală de vînt, și — începînd din această clipă — să mă simt complet și definitiv liberă.

La aceste cuvinte mă cuprinde o cruntă mînie și-l fac nerușinat. Nu el are căderea să-mi dea libertatea. Eu sînt aceea care mi-o iau.

Desigur, confirmă cenzorul spășit.

Sînt prea mîndră să mă cert cu el pentru ultimul cuvînt.

Frumoasa libertate, care nu mă obligă să știu ceea ce știu prea bine — această libertate mi-am luat-o de mult. Încă de cînd Max a început să-mi furnizeze pe sub mînă informații : el, care încărunțise în cinste, a început la bătrînețe să se amestece în treburi lumești. Metodele sale erau greoaie, ele mă impresionau totuși și nu-i puteam spune verde-n față, că mă mințea, atunci cînd încerca să-mi sugereze că acționează „la ordin". Îmi permiteam să-l cred din cînd în cînd, pentru a nu rata o întîlnire pusă la cale cu mare stîngăcie, fără să fac avansuri. Nu prea sînt în apele mele, dragă, nu poți trece astăzi pe la cinci ? Aceleași fraze erau comunicate unui alt număr de telefon. Un medic nu va refuza prietenului ușor bolnav o vizită. Așa încît, întîmplător, două persoane cunoscute apăreau la el și mimau exact acel grad de surprindere pe care Max îl putea aștepta de la noi. Presupunînd, bineînțeles, că doctorul, care din păcate venea după mine (cine sosește mai întîi ajunge foarte ușor la ipostaza celui ce așteaptă), se prefăcea tot atît de bine ca și mine dar, bineînțeles, nu era, în fond, surprins cu adevărat.

Un procedeu pe care l-am fi putut repeta de foarte multe ori, dacă ne-ar fi fost cerut. Și cerut era, puteam confirma acest lucru. Nu

însă și acordul. În seara aceleiași zile am luat hotărîrea. Max a pus totul în scenă de dragul meu. *Numai* de dragul meu (tu știi, cîteodată prefer ideile insuportabile celorlalte). Din acest motiv nimic nu se va mai repeta și începînd de astăzi va domni numai întîmplarea.

Întîmplarea pură, nesulemenită. Cei favorizați de soartă înțeleg prea bine ; în fond, este însă o trufie arogantă. Iar trufașului îi stă și cerul împotrivă. Deci creierul concepe incontinuu ocazii, combinații îndrăznețe, pe care nici o întîmplare serioasă n-ar trebui să le ignore. La fiecare intersecție, de pildă, un anumit Wartburg albastru poate avea un mic accident, întîmplător te afli în apropiere și ajungi în situația de a depune mărturie despre nevinovăția conducătorului... În acest fel.

Dar întîmplările nu mai sînt astăzi așa cum erau odinioară, dacă putem da crezare vechilor romane. Și trufia îți trece cu desăvîrșire cel mai tîrziu în seara celei de a cincea zile. Apoi te mai tîrăști încă trei, patru zile, pe care n-ai vrea să le mai trăiești niciodată. În după-amiaza celei de a noua zile suni, pe la cinci, la ușa unei locuințe. Ai venit totuși ? remarcă Max, slăbit. Nu se lasă înșelat. Prietenul nostru comun este plecat în străinătate, într-o călătorie de studii.

Nici o întîmplare nu mă putea ajuta să știu ceea ce aflu acum, și asta mă face să răsuflu ușurată. Cît timp va fi plecat — trei, patru săptămîni — nu mai are importanță, deoarece pînă nu demult timpul se măsura pentru mine în secunde. Găseam că pauza mi se cuvine.

Între timp, fata, căreia nu-i sînt acordate nici pauze de respirație, nici consolări, trebuie să întreprindă ceva. Căci șurubul se strînge, chiar dacă numai cu o spiră pe zi, ceea ce constituie, de azi pe mîine, deosebirea dintre *a mai putea răbda* și *absolut insuportabil*. Secretara facultății, care nu știe nimic, nu vrea să-i facă jocul, refuză să-i dea adresa, căci o lucrare de seminar se predă conferențiarului după curs, deci ori ar fi făcut-o ieri, ori să vină poimîine.

Nu, astăzi !

Nu-și dă seama ce informații prețioase furnizează. Cum, mai vrea și numărul de telefon ? Mă rog, din partea mea... e poate chiar mai bine, dacă te anunți mai întîi.

Nu, nu se va anunța. În schimb fata se duce la poșta de lîngă gara de pe Friedrichstrasse și intră în cabina telefonică, la dreapta, închizînd ușa în urma ei. Formează numărul, îl știe pe dinafară. Răspunde o voce de femeie (e Marianne, eu o cunosc, fata însă nu). Întreabă de trei ori : Alo, cu cine doriți să vorbiți ? Cine-i acolo ? Dar răspundeți odată ! Apoi închide. Desigur e greșeală, îi spune Marianne prietenului meu Peter, care șade la birou lîngă ea și-o pune să răspundă la telefon, pentru că adesea nu vrea să se știe că este acasă.

Nu se întîmplă și nici nu se va întîmpla nimic. Cuvintele sînt adresate lui Otto Kosinke, care e sceptic și ripostează că în natură nu există nicăieri liniște deplină. Este o lege, ea se poate aplica și la societatea omenească, după cum i-a demonstrat astăzi profesorul de istorie. În această situație fata își păstrează

îndoielile pentru sine ; ele nu se referă la întreg, ci la cazul singular. Mie n-o să mi se mai întîmple nimic, Otto, și asta-i cea mai mare nenorocire. Ai să vezi !

Cel mai bine e să lași totul baltă și să te duci la plimbare, așa cum am făcut eu astăzi, cu toate că din alte motive, adică am răspuns unei chemări. Este timpul să-mi reamintesc acest fapt. Trece pe lîngă mine magazinul de lenjerie „Exquisit“, trec mingile și mobilele de camping din galantarul magazinului de sport, apoi cele mai noi angajamente în vitrina Consiliului Central al F.D.J. [1]. Aproape mă las indusă în eroare, cred că pășesc pe dale de piatră reale, sub tei adevărați. Pînă cînd un deget rigid ca o țeavă de pistol mi se înfige în acea parte a spatelui pe care o cunoști din filmele polițiste. Urmează-mă discret, șoptește Max, nuanțîndu-și vocea în așa fel, încît să nu mă sperii. Știe el prea bine că m-a cuprins frica, în ciuda strădaniei lui, deoarece el nu mai este printre cei vii. Trebuie să recunoști, un vis în care se întîmplă astfel de fapte, riscă să nu mai poată fi ținut în frîu. Lui Max nu-i dau prilejul să observe nimic. Alo, Max ! îi spun spontan, cu naturalețe. — Se știe doar ce impresie face acest fel de naturalețe asupra celor uimiți de ea.

Bună, spune el. Ei, tot povestea veche ?

Nu, răspund eu cu hotărîre. Nu, Max, nicidecum. Astăzi am fost chemată.

---

[1] Organizația Tineretul Liber German.

Bineînțeles, o știa. Ar putea renunța la ipostaza asta de atotștiutor, dar n-o face. Ne așezăm pe două scaune libere de pe partea centrală a promenadei. Te ții de fleacuri, remarcă el. Și cam de mult. Nu crezi că am dreptate ?

Tac cu încăpățînare și în acel moment, Max se răzgîndește. El, căruia nimic nu-i este mai indiferent decît îmbrăcămintea unei femei, găsește cuvinte de laudă pentru rochia mea nouă. N-ar fi trebuit să se poarte așa. Înfuriată, îl ocărăsc. Îi reproșez răbdarea sa insuportabilă, reținerea dezgustătoare, înțelegerea fără margini, credința naivă în progres. Pentru toate trăsăturile astea ți-am purtat pică, îi arunc în față. Și știi cînd ? În ziua înmormîntării tale.

Lăsînd în urmă toate onorurile oficiale, neam dus de-a dreptul de la cimitirul Dorotheenstadt la barul la „Cocoș“ și te-am vorbit de rău, noi, adică el, pe care-l numești „prietenul nostru comun“, și cu mine. L-am calomniat pe Max, pe care-l numeam de mult în convorbirile noastre „bătrînul“. „Bătrînul“, care a reușit să plece la timp, înainte de a ajunge să considere tot ce-l înconjoară drept bun, numai pentru că există.

Am băut vermut, apoi coniac sovietic. A fost singura dată cînd am băut împreună. Și-am putut constata că aveam talent la băut. Ridicam paharele și beam în cinstea bătrînului și închinam mereu în numele lui. Nu vorbeam decît despre el, despre bătrînul mort, despre vulpea aceea vicleană. Așa-l numea „prietenul nostru comun“ după al treilea coniac. Vulpea asta bătrînă, cum îl mai deplînge acum toată

lumea ! Cinci ani să mai fi trăit, ar fi fost dat uitării încă în viață fiind ! — Și de dumneata ? întreb eu. — Bineînțeles, răspunde el. Drept cine mă iei ? Și eu, ca fiecare, prefer să-mi economisesc tristețea.

Oh, desigur, am recunoscut eu. Domnul „fietecine“ își cheltuiește banii pentru ca economia națională să înflorească, dar se zgîrcește la sentimente. Colegul „fietecine“ intră în arena concurenței. Tovarășul „fietecine“ are succes.

Știi, Max, ce mi-a răspuns ? Mi-a spus : Nu mi-l batjocori pe bătrîn !

Să lăsăm asta, zice Max. Nu pune prea mult preț pe astfel de îndemnuri ale inimii. Conștiința încărcată a celor ce rămîn în viață e un fapt firesc. Ca și cum morților li s-ar da dreptate doar pentru că nu mai trăiesc. Din experiență îți pot spune : moartea nu dovedește nimic. A fost foarte cinstit din partea voastră că nu mi-ați mai stricat viața și post-mortem prin laude deșarte.

Și atunci îl întreb cum începe. Cu o oarecare neliniște ? Cu insomnie ? Apoi sfîșierea în partea stîngă a pieptului ? O senzație de apăsare ? O durere pînă în piept ? Ridici din umeri ca medicii : instrumentele nu înregistrează nimic ? Doar că revine mai des, nu numai în anumite circumstanțe, ci la însuși gîndul că ele s-ar putea ivi. Intervine sufocarea ? Fii și tu o dată sincer Max, nu-i nevoie să mă cruți : Așa debutează, nu ?

Dar Max dispăruse deja. Și atunci am părăsit și eu locul. Am rămas pe porțiunea din mijloc și mergeam agale spre Brandenburger

Tor, amestecîndu-mă cu turiștii care aveau același țel, dar nu atîta timp la dispoziție ca mine. Un ghid împărțea grupei lui bomboane și mere mici, roșii. Nici nu mi-am dat bine seama că mi se uscase cerul gurii și mi se făcuse poftă de ceva răcoritor, că m-am și pomenit cu un merișor roșu în mînă. Dar nu fac parte din grup, am mărturisit eu ; conducătorul mi-a tăiat însă orice posibilitate de refuz cu un gest ce exprima mărinimie. Am mușcat lacomă din mărul mic și roșu : era grozav de înviorător. I-am spus asta și unui băiat tînăr, care mergea alături de mine și, judecînd după faptul că mînca și el dintr-un măr, trebuia să aparțină aceluiași grup de turiști îndrumați de conducătorul amintit.

Nu împărtășea entuziasmul meu în privința mărului și mai era pe deasupra și zgîrcit la vorbă. Mă irita. Îmi pari cunoscut, i-am spus eu. Și dumneata mie, a replicat el cu răceală. Nu știu ce mă oprea să-l tratez ca pe un impertinent ce era. Nu știu ce mă îmboldea să mă bag, cu toate că era previzibil : din toată povestea n-o să iasă nimic bun. Îmi și era ciudă că am o atît de proastă memorie a figurilor. Îi și ceream scuze băiatului, pentru această lipsă, ceea ce nu l-a determinat însă să fie mai amabil. Puțin îi pasă dacă cineva îl recunoaște sau nu. E cîte unul care ține să-l știe lumea ca pe un cal breaz, el însă nu are asemenea ambiție. Din acea clipă am început să mă tem să-l plictisesc cu îndrăzneața mea insistență, dar nu vedeam nici o posibilitate

— cum se întîmplă adesea în vis — să scap de el.

Deodată atenția mi-a fost atrasă de o femeie, care mergea înaintea mea, firește, mîncînd și ea un măr. Era o persoană plinuță, veselă, cu o rochie albastră foarte strîmtă. Aveam în minte, Dumnezeu știe de unde, partea din față a acestei rochii : era garnisită cu două rînduri de nasturi albi și pe buzunarul stîng de la piept avea brodat un cocoș. Am uitat de tînărul obraznic, am ajuns din urmă femeia și m-am convins de corectitudinea intuiției mele. Am recunoscut pînă și gropița din obrazul stîng. Femeia mi-a făcut semn cu capul ca unei vechi cunoștințe și eu mi-am luat inima-n dinți, întrebînd-o unde ne-am mai văzut. Mi-a zîmbit plină de bunăvoință și mi-a arătat cocoșul brodat pe buzunarul de la piept. Barul „La Cocoș", îmi aminti ea.

Mă cuprinse o frică ce nu poate fi exprimată în cuvinte. Acum știu cum se înspăimîntă un răufăcător, care încercînd să-și tăinuiască fapta mîrșavă în adînci ascunzișuri, se vede deodată înconjurat de martori. Am înțeles acum cu cine aveam de-a face, și i-am recunoscut pe toți, unul după altul.

Chelnăriței de la barul „La Cocoș" i s-a agățat de braț micuța vînzătoare ca argintul viu și cu părul negru buclat, de la magazinul de modă pentru bărbați. O adusesem atunci aproape în pragul disperării cu insistența mea de a găsi un dublet la cravata de doliu — neagră cu dungi argintii — pătată de un strop de vermut.

Trebuia să mă aștept ca ea să-mi scotocească poșeta și să scoată din ea, aici, în fața tuturor, cu un zîmbet disprețuitor întipărit pe față, pachețelul înfășurat în foiță, pentru a arăta cravata pătată de vermut alb. Cine e astăzi atît de naiv încît să nu știe că un astfel de fleac poate deveni, în orice proces, pe neașteptate, ultimul și cel mai important corp delict ?

Și telefonista de la poșta din Alexanderplatz părea să fie prietenă cu vînzătoarea din magazinul de modă pentru bărbați. Toate trei erau înțelese între ele. Fiind înzestrate cu însușirea de a uita de îndată propriile lor greșeli, au cea mai curată conștiință din lume. Aș vrea să văd ce mutră ar face, dacă i-aș reproșa că m-a lăsat să aștept, în acea după-amiază de toamnă, o oră încheiată, o convorbire urgentă cu Jena, timp în care ea însăși își chemase de cinci ori la telefon prietenul și-i ceruse socoteală pentru fiecare minut al serii precedente. Desigur că a tras cu urechea la convorbirea mea pentru a putea depune mărturie la timpul cuvenit.

Întîi a răspuns oficial o voce de femeie, căreia am fost nevoită să-i divulg numele domnului nenumit. A fost singura dată cînd l-am rostit întreg, împreună cu al meu. Mi-a spus că trebuie să-l cheme la aparat. Părea că în acel centru farmaceutic de cercetare nimeni n-avea habar cît de prețios este un minut. Oricum, răsufla precipitat cînd, în sfîrșit, a răspuns. Știa că Max avea să moară. De unde aveam însă numărul lui de telefon ? Din ultima dumnea-

voastră scrisoare — i-am putut răspunde — pe care Max mi-a dat-o pentru cazul cînd ar fi fost necesar să vă comunic ceva. — Asta te puteai aştepta de la „bătrîn“, remarcă el. Bine, o să fac tot posibilul. Vin.

Telefonista — oricîtă şiretenie s-ar ascunde în spatele inerţiei ei, nu va putea depune mărturie despre modul în care am petrecut ora de aşteptare pe banca dinaintea geamului de la ghişeu : am format din treizeci de cuvinte un text care să nu trădeze nimic şi să conţină tot ce trebuia spus. Numai că în clipa cînd i-am auzit vocea am uitat cu desăvîrşire textul.

După ceilalţi, mergea şchiopătînd, ca şi cum n-ar fi aparţinut grupului, feroviarul cu păr cărunt de la ghişeul de bilete al gării Zentralviehof [1]. Nemulţumirea lui era impersonală, n-am raportat-o la mine nici măcar atunci. Nu m-a luat în seamă, dar, în mod firesc, era şi el dotat cu ceea ce numim memorie involuntară, astfel încît tot atît de firesc era invitat ca martor, pentru a declara, cînd şi în ce mod îl întrebasem, în timp ce se afla în gheretа lui, de o anumită stradă. Strada va fi deci numită în public şi controlorul de bilete îşi va aminti că am insistat să mi se dea lămuririle pe care el, din milă sau fiindcă era ursuz, ar fi preferat să nu mi le dea. Căci la ce să mă fi dus tocmai acolo ? Feroviarul meu o să fie chemat la ordine : întrebările le pune în această incintă justiţia. Ce impresie i-am făcut ?

[1] Abator.

Eram nervoasă ? Calmă ? Controlorul de bilete nu-i obişnuit cu astfel de expresii. Este ajutat : Eram nerăbdătoare ? Sau de-a dreptul înnebunită ? Va da din cap afirmativ la fiecare din aceste cuvinte şi o să fie mulţumiţi de comportarea lui. Asemenea expresii plac acolo unde o să aibă loc judecata.

Apoi mai este întrebat doar cînd am trecut pe la ghişeul lui. La această chestiune poate răspunde nemijlocit şi repede : La şaptesprezece şi douăsprezece minute. I se mulţumeşte, poate pleca. Îi vine rîndul tînărului impertinent, şi în acest moment îl recunosc : este şoferul, care, în ziua ce constituia obiectul dezbaterilor (7 februarie a acestui an), m-a dus de la colţul acelei străzi citate pînă acum de mai multe ori — seara tîrziu, seara tîrziu, înaltă Curte, acasă. Confirmă faptul şi acum, fără să se grăbească, şi acest lucru mă jigneşte cel mai mult. La ce oră exact m-a cules de pe drumuri ? — Protestez, onoraţi judecători, spun, în calitate de apărător al propriei mele cauze. Modul cum vă exprimaţi sugerează decădere, criminalitate. — Obiecţia este luată în consideraţie, întrebarea se reformulează. Cînd l-am chemat ? — În jurul orei douăzeci şi două, tocmai îşi începuse serviciul. Dealtfel — continuă el — întregul drum, drum lung care tăia tot Berlinul (costul călătoriei de nouăsprezece mărci şi treizeci pfeningi a fost rotunjit de mine la douăzeci de mărci) n-aş fi scos nici un cuvînt. Ca şi cum fiecare vorbă ar fi fost de prisos.

În tăcerea care urmează după această depoziție lipsită de semnificație, fiecare este ocupat să socotească. Patru ceasuri și patruzeci și opt de minute după ora Europei centrale am pierdut la 7 februarie în acea stradă, dar nimeni nu va da nici cea mai mică atenție acestui fapt. N-au nici un interes să mă blameze, sarcina lor este să-mi dovedească vinovăția. Și o duc la capăt, imparțiali și spre binele meu.

Bărbatul acela, de pildă, ghidul turistic mereu bine dispus, care ne-a dus pînă la zidulețul din apropiere de Brandenburger. Tor, el, care într-adevăr nu-mi poate reproșa nimic, în afara faptului că, într-o bună zi, am intrat la biroul de voiaj unde lucra, am luat cîteva prospecte de călătorie și am studiat afișele de pe pereți (căci fără să-l salut am plecat din nou în grabă, evitînd să mă demasc definitiv printr-o întrebare în legătură cu excursiile pentru două persoane de la sfîrșit de săptămînă) — acest om, care nu știe absolut nimic, trebuie, deci, să pronunțe verdictul. Cum va suna ? Ce va spune ? O știu prea bine. În cursul executării unei sentințe umane mi-a fost comunicat mai de mult : dragostea este foarte primejduită, nu numai de rivali, ci însuși de către cel ce iubește.

Cu buzele pecetluite, căci a trecut timp îndelungat de cînd nu mai am dreptul să vorbesc, mă voi pregăti de plecare. Dacă acolo există uși, micul și prietenosul băiat de la lift, din hotelul „Unter den Linden“ mi le va deschide discret pe toate, spre a mă lăsa să trec. Depoziția lui (singura care mi-ar fi putut într-adevăr înrăutăți situația) nu mai este necesară. Paharul este plin. Afară așteaptă însă impertinentul șofer de taxi care, spre a-și putea îndeplini planul, îmi oferă cu sînge rece serviciile sale.

Nu pot face apel. Știu. Am știut-o întotdeauna. Va veni vremea cînd n-am să mă mai pot bizui pe nimic. Am căzut în cursă. Simt cum mă cuprinde panica. Cu ultimele resurse mă proptesc de zid și o iau de-a-ndăratelea, pas cu pas. Cînd sper să fiu în afara primejdiei, ghidul turistic îmi face amabil semn : Puteți pleca, vă puteți duce ! N-am vrut decît să mîncăm un măr împreună cu dumneavoastră.

Încep să alerg. Trec orbește strada la răscruce, expunîndu-mă pericolului de a fi surprinsă de una dintre mașinile ultrarapide. În forul meu interior știu însă : Nu acum, încă nu. În pas alergător ajung la Ambasada sovietică. Gîfîi, sînt disperată. Trebuie să existe pe bulevardul ăsta blestemat o instanță, în fața căreia să te poți plînge. Nu, spune cineva lîngă mine, nu există. Mai bine să nu-ți faci iluzii.

Uitasem cu totul de fata asta.

Nu-i nimic, spune ea mărinimoasă, și îmi dau seama, în chip dureros, că acum depind de generozitatea ei. Nici vorbă de vreo superioritate. Ce rău mi-ar mai putea ei încă face, doar pentru a mă pune cu botul pe labe ?

Partea cea mai amară — spune fata — este renunțarea la ceea ce, oricum, nu putem dobîndi.

Taci ! îi spun eu vehement. Ce știți voi despre asta. Ce știi dumneata despre renunțarea

de bunăvoie — dumneata care ai obținut totul prin forță ?

Așa crezi dumneata ? întrebă fata cu blîndețe. Crezi că poți obține ceva cu forța ? Crezi că vreuna dintre noi ar putea să renunțe de bunăvoie ?

Insinuezi că părerea asta le-ai spus-o și lor verde în față ? am întrebat-o cu răsuflarea tăiată.

Bineînțeles, confirmă fata. Ce era să le spun ?

Nu-mi rămîne decît s-o cred. Atunci cînd fusese anchetată de comisia de împăciuire, depășise momentul fricii, depășise și conflictele propriu-zise. Peter, vechiul meu prieten Peter, al cărui nume n-a devenit nicicînd notoriu, deci care putea doar necitat, din proprie inițiativă, să apară alături de ea spre a o susține, Peter a pretextat o călătorie în interes de serviciu. A calculat foarte precis că prezența lui n-ar fi folosit nimănui, în schimb, lui, personal, i-ar fi stricat foarte mult. Fata i-a dat dreptate și comisia a hotărît că nu-i posibil să chemi în fața justiției o persoană necunoscută. În fond, nu el încercase să înșele conducerea Universității, ci ea. Faptul se prezintă ca atare și nu poate fi infirmat. Sper că pe viitor o să devii rezonabilă.

Rezonabilă ? întrebă mirată fata. Ce vrei să spui ?

Dacă nu știi ce înseamnă, atunci...

E posibil ca prietenul meu Peter să-i fi spus la despărțire : fii rezonabilă, te rog. Ținuse să se despartă în mod cinstit, nu dispăruse pe furiș, cum ar fi putut s-o facă, luîndu-și geamantanul adus cu patru săptămîni în urmă în noul apartament al prietenului plecat în călătorie, apartament în care voia să petreacă nestingherit și fericit un timp, cu această încîntătoare fată, uluitor de tînără, amuzantă și perseverentă, în timp ce soția sa Marianne făcea, undeva, cura lui Kneipp. Cu fata, care era conștientă că-i sucise capul și care nu-i cerea decît un singur lucru : S-o facă să uite că ea l-a sedus. Dar Peter nu izbutise pentru că problema nu-l interesa.

Cînd se trezea noaptea și se ridica din patul larg, ascuns de draperii acum date la o parte, cînd se ducea în chicinetă și bea însetată apă, cînd se apropia de ușa deschisă dinspre balcon, ascultînd forfota orașului și privind peste acoperișurile joase ale complexului comercial, perspectiva se deschidea pe Friedrichstrasse, spre reflectoarele ce se apropiau și apoi se stingeau ; cînd ridica apoi ochii spre colțuroasa siluetă ce se detașa de pe fundalul orizontului roșiatic ; cînd prietenul meu Peter, neajutorat ca niciodată în viața lui, se ridica și el, urmînd-o și întrebînd-o dacă poate să-i fie cu ceva de ajutor, cînd începea să înțeleagă că, fără ca nimeni să fie vinovat, fusese părăsită, că pentru ireparabilele pierderi nimeni nu poate fi făcut răspunzător, atunci spunea — atîta timp cît mai putea să glăsuiască : cînd dragostea se ia în serios ea însăși, este pierdută.

Prietenul meu Peter nu poate suporta mustrările de conștiință.

Președintele își drege glasul.

Deci nu vreți să divulgați numele acelui domn ; sper că nu este vreunul din membrii corpului nostru didactic. Este evident că ne izbim tot mai des de asemenea refuzuri. Înainte bărbatul cavaler refuza să pronunțe numele iubitei — în epoca egalității în drepturi pare să se încetățenească obiceiul la femei. Cîți copii care nu poartă numele tatălui ! — Ei, asta-i treaba dumitale. A noastră este să lămurim de ce ai absentat trei luni de zile de la cursuri fără motivare.

Fata nu are nimic de răspuns la întrebare. Lui Otto Kosinke, care începuse să-și facă griji și care, trimis de maică-sa, venise s-o întrebe dacă nu cumva este bolnavă — lui începu să-i explice. *Vezi, Otto, tare mă dezgustă. — Ce anume don'șoară ? Ce vă dezgustă chiar așa de tare ? — Că nu le pasă cum sînt, înțelegi tu, Otto, ce vreau să spun ? — Chiar foarte bine, nu, don'șoară, răspunse Otto Kosinke. — Că nu le pasă de propria lor fericire. — Asta nu-mi vine să cred, don'șoară. — Nu-ți vine să crezi ? Dar unde-ți sînt ochii ? Nu vezi cum gonesc mereu cît mai departe ? Și nu-ți pui niciodată întrebarea, unde se strîng toate acele fapte pe care noi nu le putem săvîrși nicicînd ? Nu te întrebi ce se întîmplă cu viața noastră netrăită ?*

Un om cu experiență își dădea seama din primul moment că fata — un copil încă — își supraevaluase forțele. Vrem să te ajutăm, spuse președintele comisiei, și într-adevăr dorea acest lucru. Cine dintre noi ar avea îndrăzneala să arunce primul cu piatra ?! Reprezentanta organizației de tineret, o fată plină de prospețime, simpatică, părea că are poftă măcar să simtă în mînă contururile pietrei, să vadă ce se petrece în ochii celuilalt, în așteptarea loviturii. Dar președintele o țintui pe loc cu o singură privire. Ai o mare durere — de ce natură — nu vreau să discut. Te zbați în conflicte. Mă rog. Asta poate tulbura o fată tînără, în asemenea măsură încît să-și neglijeze îndatoririle, o săptămînă, două. Dar luni întregi ? Și-apoi să nu ai sentimentul răspunderii pentru răul pricinuit cu propria-ți mînă ? Să dai bir cu fugiții ? Să recurgi chiar la încercări de inducere în eroare ?

În această clipă, fata de lîngă mine protestează. Am ajuns în dreptul anticariatului, în vitrinele căruia sînt expuse gravuri vechi și ediții de demult ale romanului *Werther*. Știu, spun eu, scuză-mă. Îl ponegresc pe președinte, un om cumsecade. Era de fapt altcineva. Fiecare cuvînt al acestuia — un pumnal ; îndreptat nu împotriva dumitale, doar nu te cunoaște. Ci împotriva mea.

Unde am ajunge — spune dumneata singură — așa îmi vorbea — dacă am ceda pornirilor noastre ? Treceam prin Marx-Engels-Platz, care, atunci cînd n-au loc demonstrații, este goală, era o zi de primăvară a lunii aprilie, îl așteptasem în fața clinicii, fără să motivez acest demers extraordinar. N-a făcut mutre, dar a început să vorbească din nou despre dumneata, fetițo, și cînd s-a pornit ploaia, n-a refuzat să se adăpostească sub umbrela mea. M-a conjurat, fetițo, să-i explic, pentru numele

lui Dumnezeu, ce scop urmărești : Căsătoria ? Un copil ? O legătură maritală paralelă, așa cum încep să devină moderne acum ?

Deoarece nu l-am învrednicit cu vreun răspuns, s-a simțit obligat să-mi relateze întreaga dumitale poveste, aici, pe „Unter den Linden". Această studentă lipsește — indiferent din ce motive — trei luni de zile de la cursuri, fără nici o explicație. Orice doctor i-ar fi dat un certificat medical. Dar ea are caracter, refuză să recurgă la acest mijloc. Desigur, ești îndreptățit să reproșezi organizațiilor sociale că intervin după un timp atît de îndelungat, că-i cer atît de tîrziu socoteală asupra timpului pierdut, care se cuvenea să-l consacre lor (chiar dacă nu și-a ridicat bursa). Din acea clipă intră în panică — de ce abia atunci, te întreb ? — pleacă val-vîrtej acasă, insistă atît pe lîngă mama plină de bunăvoință, dar lipsită de experiență a unei prietene, care este asistentă medicală într-o policlinică, încît femeia îi procură un certificat. Un fals în toată regula, descoperit de organele administrative ale Universității. Înșelătoria face vîlvă.

De comisie am mai vorbit. Ce putea face decît s-o exmatriculeze ? Timp de un an, mai multă mărinimie nici nu se putea. Lucrează acum în uzina de lămpi incandescente, la banda rulantă.

Și-atunci, i-am mulțumit. Mulțumesc, i-am spus, pentru frumoasa și sumbra istorie.

Am mers apoi împreună, tăcuți, pînă la Primăria din cărămidă roșie. N-ai de ce să te uiți așa la mine, i-am spus, fața mi-e udă de ploaie.

Chiar sub umbrelă ? m-a întrebat. Se îndoia. Pe atunci mai exista magazinul universal din Alexanderplatz. Am fost nevoiți să ne adăpostim la intrare, ploua cu găleata. A continuat să mă privească. În sfîrșit, mă hotărîsem să vorbesc deschis, fără înconjur, așa cum trebuie să vorbești, cu mînie reținută totuși. Dragul meu prieten, am rostit eu, și era un început demn de toată lauda. Știi dumneata de ce te faci fără încetare vinovat ? De complicitate.

La o crimă ? m-a întrebat el batjocoritor.

La crearea unei situații care duce spre moarte.

Și-atunci mi-am dat seama că ideea nu-i era nouă.

Deci mă condamni, a constatat el.

I-am spus : n-ai nici un motiv să crezi că mă dezarmezi pentru că te predai — dealtfel o oră prea tîrziu. N-ai mers niciodată pe frînghie ?

Ce fel de frînghie ?

O frînghie peste prăpastie. Ai așteptat întotdeauna să se construiască podul.

Am încercat să particip și eu la construirea lui.

Știu, și n-ai pierdut nici o clipă din timpul tău prețios pentru a asculta vocea ? Vocea slabă, entuziasmată sau prevenitoare a aceluia care se și afla dincolo — care împotriva voinței tale pornise pe frînghie ?

Totuși, mi-a spus cel care nu voia să-și dea numele în vileag. Am ascultat-o. Cîteodată sună atît de frumos vocea dumitale. Seducătoare, emoționantă. Cîteodată — nu contest

acest lucru — îmi place mult că unul dintre noi a ajuns dincolo şi ne insuflă curaj. Cîteodată mă înfurii pentru că se expune în mod inutil primejdiei. Căci nu uita amănuntul : Frînghia rămîne frînghie şi prăpastia, prăpastie.

Prăbuşirea, însă, i-am răspuns eu, se realizează, după cum prea bine ştii, aproape întotdeauna prin pierderea simpatiei.

Ceea ce putea fi demonstrat prin povestea fetei. I-am descris starea de confuzie în care prietenul meu Peter a lăsat-o, dispărînd, după patru săptămîni, cu geamantanul lui. După ruperea frînghiei urmează o cădere prelungită ; n-ar fi atît de dureroasă, dar tragi cu tine, în abis, ceea ce ţi-ar trebui mai tîrziu pentru a te putea redresa : înainte de toate convingerea că nu puteai lua altă hotărîre. Urmează oroarea, ruşinea, în sfîrşit, şi ceea ce ai fi aşteptat mai puţin : frica. Spaimele pe care i le reproşezi astăzi — dezertarea, înşelătoria — nu merită nicidecum numite fapte. Nu ştii, l-am întrebat, cum toată lumea ţi se pare întoarsă pe dos ? Cum chipurile se schimonosesc ? Cum dragostea devine trădare şi informaţia obişnuită se transformă în insuportabilă iscodire ?

Şi dacă ştiind n-aş putea să schimb nimic din starea lucrurilor ? a zis el. Mă sfătuieşti să adaug alt chin, chinului fără de sens ?

Stam sub acoperişul magazinului universal şi faţa mi-era scăldată de ploaie. Cineva trebuie să-mi fi şters obrazul, totuşi, peste scurt timp, era din nou ud.

Verdictul ! a cerut cel fără de nume. Au vrut să mă condamne.

Achitat, i-am spus eu. Ai fost achitat.

A părut tot atît de speriat ca şi mine.

Fata mă părăsise şi ea. Mi-am reluat drumul. Străine, străine îmi păreau blănurile pe lîngă care treceam, porţelanul de Meissen, obiectele de artizanat. Pe neaşteptate, am intrat în magazinul în care se vînd băuturi spirtoase şi m-am amestecat în mulţimea cumpărătorilor. Eram dispusă şi eu să dau un ban şi să pierd ceva timp pentru a-mi cumpăra un strop de voie bună. Cînd vrei să primeşti cum se cuvine un oaspete, nu te sperii de cheltuieli. Cînd mi-a venit rîndul, am cerut un sort scump, aşa, de parcă l-aş fi cumpărat în fiecare zi ; am plătit cît făcea şi am întins mîna să iau sticla frumos ambalată în foiţă. În acea clipă cineva mi-a lovit uşor braţul, gîtul buteliei a alunecat din hîrtie, sticla mi-a scăpat din mînă şi a căzut pe podea făcîndu-se ţăndări. Mireasma aromată a alcoolului fin s-a răspîndit într-o clipă. Chipurile, care odată ce-au trecut pragul acestui magazin se metamorfozează ca sub o radiaţie puternică, exprimînd rapacitate brutală, lipsă de consideraţie, se întoarseră revoltate spre mine. Îi indigna că risipisem o băutură atît de fină, nu stîngăcia mea. Am savurat dezaprobarea lor. Am simţit o reală satisfacţie, uitîndu-mă cu obrăznicie în ochii lor, pînă şi-au plecat privirea. Nu, nu mai voiam o altă sticlă. Cu voce tare, în care vibra voia bună, am mărturisit că nu aveam atîţia bani. Prost dispusă, vînzătoarea a apărut cu găleată şi cîrpă.

Ușurată, am părăsit magazinul, am traversat a doua oară Friedrichstrasse și-am început să-mi caut un loc lîngă fereastră în cafeneaua „Corso“ de pe Unter den Linden. Am comandat cafea moca și tartă cu fructe. Eram foarte obosită și am început să mă întreb dacă fusesem într-adevăr chemată. Mă străfulgeră ideea îngrozitoare că poate fi o greșeală, o simplă și comică eroare. Să fi interpretat fals anumite chemări ? „A venit ziua“ — pentru ce ? Și pentru cine ?

În clipa aceea îmi doream cu ardoare să mă trezesc din somn, dar asta nu depindea de mine. Chinuitor de lung se întindea dialogul dintre două femei la masa mea. Una dintre ele, cu părul zbîrlit, înfiorător de neliniștită și exagerat de uscățivă, se îneca într-un torent de blesteme împotriva fostului ei șef, care ar fi adus-o în această stare — pe mine, cretina — repeta ea întruna, pe cînd cealaltă, tînără și sănătoasă, șireată și fără de griji, replica doar cu exclamații scurte, căutînd s-o calmeze, în timp ce privirea ei ageră aluneca cu totul în altă parte.

Și mie, ca și ei, îmi era lehamite să tot ascult descrierea amănunțită a acestui monstru de șef, care doi ani și jumătate i-ar fi supt celei uscățive măduva din oase, da : i-a supt măduva, altă expresie mai potrivită nu găsea. Cea tînără puse împăciuitor mîna pe brațul uscățivei : Ei, lasă, nu exagera !

Și atunci uscățiva începu să plîngă că nimeni nu-și poate închipui ce înseamnă : Intershop angro. Întreaga tevatură cu devizele, achiziționarea și vînzarea. Și-apoi reclamațiile ! Îmi îngrămădea pe birou un vraf de hîrțoage, obligîndu-mă să rezolv urgent fiecare fleac. Ar fi trebuit să ai un cap cît un hău. — De asta l-am înțărcat de la început, replică cea tînără. L-am obligat frumușel să-mi angajeze o referentă ! — Cea uscățivă amuți. Apoi spuse extenuată : Da, la început toate merg strună. Unele se mai și îndrăgostesc de el. Bărbat bine, mereu cu ochelari fumurii, ac de cravată cu perlă și politicos, doar că odată... Își dă el apoi arama pe față. Ei bine, să nu zici că nu te-am prevenit. După șase luni, n-a fost una să nu vrea să scape. Nici una !

Nu-i cazul meu, spuse cea tînără într-o doară și făcu semn chelneriței să aducă nota de plată.

Dacă această întreagă societate, care m-a chemat, m-a făcut să gonesc întreaga dupăamiază pe bulevard în lung și-n lat și apoi m-a lăsat să stau aici și să aștept de pomană — dacă s-ar decide totuși în ultima clipă să-l convoace ? Chiar de-ar veni prin fund, deschizînd ușa terasei, și nu l-aș putea vedea — l-aș simți. Mușchii spatelui mi s-ar contracta. Tînărul politicos din fața mea, care înghite cantități considerabile de tort cu cremă de unt, scuzîndu-se întruna că ocupă un loc la o masă rezervată de mine — ar înțelege repede și s-ar grăbi să plătească. Nici nu se putea ca în grabă să nu i se rostogolească o monedă pe podea, mă aplec s-o culeg și ghinionistul confirmă pe sub masă : Mulțumesc, am găsit-o.

Cînd apar din nou la suprafață, toți ceilalți au dispărut ca prin minune și-l văd stînd pe scaunul din fața mea. Printr-unul din trucurile astea vrăjitorești, i s-a și adus o porție dublă de moca. Spun ca un copil prost : Ei, ai venit ! Dar el mestecă în ceașcă cu lingurița și întreabă sever : Ce mai dorești ? — Vechile raporturi.

Dacă n-ai fi venit nici astăzi, îngaim eu. Crede-mă : n-aș mai fi putut suporta.

Amenințarea inclusă în aceste cuvinte nu m-a speriat decît pe mine.

Mergi prea departe, a replicat el. Ca întotdeauna, mergi prea departe. Ca și cum s-ar fi întîmplat ceva. Nu s-a întîmplat nimic. Nu lua lucrurile atît de în tragic.

Ah, Doamne ! am exclamat eu cu tonul acela fals — ton care, pe bună dreptate, nu-l poți suferi la mine — ce înseamnă tragic în acest caz ? Încă ne mai apărăm poate puțin împotriva convenției impuse, conform căreia dragostea nu trebuie luată în tragic. Un bărbat ca dumneata a depășit faza asta. El își explică totul și refuză să sufere. Noi, din păcate, nu putem realiza legătura cu universul decît prin dragoste. Deocamdată. Cîtva timp vom avea încă de suferit. Sîntem totuși dispuse să învățăm. N-aveți frică, o să piară și durerea noastră. E adevărat, contradicția în capcana căreia ne-am prins ne face chipul mai palid. Dar nu sîntem lipsite de înțelegere. Am început de bunăvoie să ne distanțăm de noi înșine. Fiți fără grijă : Curînd nu va mai veni nimeni să vă strige durerea. În curînd nu ne va mai lega nimic altceva decît cecitatea noastră sufletească. Nimic în afara acestui bulevard, pe care te întîlnești întîmplător, după-masă, după izgonirea din rai. Deoarece cu toții am păcătuit, lipsindu-ne de dragoste, nimeni nu-și va mai aduce aminte de ea. Va fi o adevărată fericire.

Ah, dragul meu, am mărturisit eu. Nu pot amîna dragostea. N-o pot amîna pentru un alt secol. Nici pentru la anul. N-o pot amîna nici o singură zi.

Îmi făcea bine să-i spun măcar în vis ce gîndeam. Nu mă așteptam la un răspuns. Mi-am impus să mă scol și să plec fără un cuvînt, fără să-mi iau rămas bun. Știam din experiență : acel pe care vreau să-l întîlnesc, n-o să stea niciodată pe scaunul spre care privesc ; totuși, încă o dată speranța dementă se mai trezește în mine. În pragul ușii m-am întors, ceea ce din străbuni este interzis din motive bine întemeiate. Locul pe care-l ocupase era gol. Vremea noastră se dusese.

Copleșită de o rușine amară am ieșit pe bulevard. L-am luat peste picior. Bulevard drept ca bradul, l-am ironizat. Bulevard situat în focarul atenției... Bulevard al întîmplărilor, l-am ocărît. Bulevard al zvonurilor.

Curat și ordonat se desfășura supus în fața mea. Piatră lîngă piatră, caldarîm bine lucrat. Ce așteptam de la el ? O digresiune între două lucrări. O rochie nouă. Un dialog fără prea mare importanță într-o cafenea. Și bulevardul mi le dăruise așa cum se cuvine.

Recurg la invenția atît de folositoare a mersului la plimbare altfel ca înainte.

O oră întreagă se scurge valul funcționarilor din instituțiile administrative. Încotro se îndreaptă cu toții, de se tem să nu întîrzie ? Ce tren vor pierde, ce bucată le va fi luată de la gură ? Sau au păstrat și ei — care-și irosesc viața cu milioanele sub valoarea reală — dorul ascuns de carnea suculentă și roșie, de viața adevărată ?

Merg — și viața mea frumoasă se desfășoară ca o panglică de culoare deschisă. Acel pe care nu-l voi mai numi niciodată, a avut dreptate : totul a fost trăit cîndva, în timpuri îndepărtate, poate chiar de mine însămi. Ce a trebuit să fie trăire, a fost trăit, ce trebuia făcut, s-a realizat. Mă las purtată înainte.

Și-n acea clipă îmi iese înainte o singură ființă, o femeie tînără. Niciodată apariția unei străine nu mi-a provocat o asemenea strîngere de inimă. Purta un taior din stofa pe care o căutam de mult și un pulover strălucitor, a cărui culoare i se reflecta irizată pe chip. Pășea repede și degajat, așa cum mi-am dorit-o întotdeauna și ne privea pe toți cu atenție, dar fără prejudecăți. Vîntul îi flutura părul nu prea lung, de culoare închisă, dîndu-l pe spate și rîdea cum aș fi vrut din toată inima să rîd. Curînd după ce a trecut pe lîngă mine, a dispărut în mulțime.

Nu era posibil să fi știut ce înseamnă invidia înainte de a o fi văzut. Niciodată înainte nu mă cutremurase vreo întîlnire asemănătoare. Tot ceea ce ratau ceilalți, ei părea să-i reușească. Niciodată nu risca să cunoască amenințarea greșelilor. Nici o cută de pe fruntea ei nu sugera dificultăți de nerezolvat. Îi era menit să aleagă, după bunul plac, din darurile promițătoare și ispitele vieții, ceea ce i se cuvenea.

De invidie și durere, am început să plîng în fața tuturor. Și în plîns m-am trezit. Fața îmi era scăldată de lacrimi. Nu puteam să-mi explic de unde atîta seninătate. Cu adevărată aviditate reînviam în minte făptura din vis, chipul, mersul, silueta ei. Deodată mi-am dat seama : ființa cu care mi se încrucișase calea eram chiar eu. Nimeni alta decît eu însămi. Eu și numai eu.

Și acum mi s-a lămurit dintr-o dată totul. Să mă regăsesc, iată sensul chemării. Bucuria îmi inunda tot trupul, celulă cu celulă. Trecute robii au căzut de pe mine pentru totdeauna, cu lanțuri rupte. Nici o nenorocire nu-și pusese stigmatul de neșters pe fruntea mea. Cum putusem să fiu atît de oarbă, să mă supun unei false sentințe ?

Abia mult mai tîrziu, adică astăzi, mi-a venit ideea să dau socoteală, așa cum obișnuiesc, despre trăirea mea, căci cel mai mult prețuim plăcerea de a fi cunoscuți. Fericită, am știut din prima clipă cui i-o puteam încredința și-am venit la tine, am văzut că ești gata să asculți și-am început : Întotdeauna mi-a plăcut să mă plimb pe Unter den Linden. De preferință, o știi prea bine, singură.

1969

NOILE CONCEPŢII DESPRE VIAŢĂ ALE UNUI MOTAN

Cu cît mai multă cultură,
cu atît mai puţină libertate,
asta-i o constatare adevărată.

E.T.A. Hoffmann: Concepţiile despre viaţă ale motanului Mur.

„MOTANII PRIVEAU spre soare-răsare !“ Să citeşti această propoziţie din roman, să o simţi şi să-ţi dai seama că eşti poet : la momentul oportun, autorul de mult decedat, dealtfel tradus din rusă, îmi redă curajul de a mă consacra vocaţiei literare, curaj dispărut fulgerător către sfîrşitul tinereţii mele. Rareori m-a cuprins, ca în acest moment, regretul dureros provocat de incapacitatea stăpînului meu, profesorul de psihologie aplicată Rudolf Walter Barzel (45), de a înţelege limba animalelor, în mod deosebit pe cea a motanilor. Dacă ar şti că sînt capabil să percep concomitent trei procese cerebral-psihologice ! Dacă şi-ar da seama de destinaţia acelei cărţulii de format plăcut, dreptunghiular, legată în pînză de in, pe care Isa (16), fiica stăpînului, a zmîngălit-o aproape jumătate cu mărturisirile ei deosebit de copilăreşti, cărţulie pe care am ştiut să mi-o însuşesc, pentru a încredinţa paginilor albe, nescrise, unele rezultate ale

activităţii febrile a creierului meu de motan, creier impresionant de susceptibil evoluţiei !

Plăcut surprins, aproape speriat de indicele înalt la care se ridicase caracterul felin în mine, în acel timp constituiam cel mai demn reprezentant al neamului meu — am părăsit atît cartea cît şi biroul profesorului, pe care mă întinsesem, mi-am urmat drumul obişnuit pe fereastră şi, în lumina blîndă a soarelui de toamnă, am pornit în căutarea unui suflet care să ştie să preţuiască virtuţile-mi excepţionale, ajungînd pînă la graniţele extreme ale domeniului ce-l stăpîneam în grădină.

Spun „suflet“, cu toate că ştiu — nu numai în urma studierii meticuloase a operelor marelui meu înaintaş, motanul Murr —, că acest obiect e ipotetic, niciodată verificat din punct de vedere ştiinţific, indispensabil începuturilor secolului al XIX-lea, strîns cu uşa de autori mai noi prin trucuri ca „prezumţie“, „reflecţie“ şi exprimare de „opinii“ — trucuri care au trebuit să ducă, chiar dacă nu la o mai mare claritate a stilului, totuşi la o expresie mai visătoare a fizionomiei acestor autori ; expresie, dealtfel, pe care şi eu o stăpînesc, şi care, ca orice deprindere pe care o exersezi timp îndelungat, a devenit o a doua natură a mea, cu efecte excepţionale asupra psihicului. Observaţia respectivă, cu toate că ar putea să-mi aparţină, se găseşte, alături de alte observaţii juste, în opera de tinereţe a profesorului Barzel : *Exerciţii de comportare şi efectul lor asupra structurii caracterului.* Ea

îmi furnizează dovada că astăzi, într-o epocă în care toate marile descoperiri au fost făcute, pînă și cel mai original talent este forțat să se consume între poziția extremă de *outsider* și epigonism banal, dacă nu se orientează după normele de viață ale celui ce tinde întru totul spre moralitate : Păstrează linia de mijloc !

Aceasta trebuia să fie prima propoziție a *Îndreptarului privind relațiile motanilor adolescenți cu omul.*

Adîncit astfel în gînduri, am dat, la hotarul dintre domeniile mele și terenul învecinat al lui Beckelmann, de acea pisică neagră cu ochii verzi ($2^1/_2$) care, judecînd după exterior, este delicată și grațioasă, seducătoare ca o odaliscă, încolo însă, din păcate, obraznică, îndrăzneață și lacomă, pe scurt : o femelă care, în principiu, după cum recunoștea profesorul într-o zi, într-o discuție, se refuză metodelor înaintate de testare a științei lui mult mai îndîrjit ca bărbatul ; ce-i drept, ținem acest fapt însă secret, pentru a nu fi bănuiți de dușmănie latentă față de emanciparea femeilor — cu toatele suferinde de defectul de a nu fi bărbați — și pentru a nu le îngreuna încă situația și așa critică. Pornind de la asemenea considerații am tratat-o cu multe menajamente și pe pisica cea neagră, astfel încît realmente nu știu ce a putut s-o irite în așa măsură la auzul simplei propoziții, pe care, pierdut în gînduri, o rosteam tocmai în clipa în care ne-am întîlnit : Motanul este plin de mister.

În fond această aserțiune este cum nu se poate mai adevărată ! Lumea cultivată o știe

din literatura mai veche și mai nouă și ea va obține, după cum sper cu îndreptățire, și alte dovezi, prin modestele dar solidele mele contribuții la elucidarea ființei motănești contemporane.

În schimb, omul ! Ce transparent îmi este mie și lui însuși ! O ființă caracterizată prin circumvoluțiuni cerebrale, cum sîntem noi toți începînd de la păsări în sus, supusă ca orice animal dominației brutale a întîmplării biologice, ființă care într-o clipă de iluminare a descoperit pentru sine rațiunea. În această situație își poate permite să facă perfect plauzibile toate renunțările, la care este obligat datorită misiunii sale înalte și să reacționeze corespunzător oricărei situații. În orice caz, în acest fel încearcă profesorul R. W. Barzel să explice situația de fapt Anitei, blonda lui nevastă (39), seara, cînd, întinsă în pat, citește romane detective și mănîncă bomboane de ciocolată umplute cu lichior. De fapt, n-am remarcat că profită de pe urma acestor expuneri, deoarece expresia feței rămîne indiferentă, dacă nu devine chiar batjocoritoare. Eu, însă, în aparență dormind pe carpeta moale dinaintea patului profesorului meu, în realitate recunoscător și mereu pregătit să asimilez orice explicație a sa, eu pot spune : Nimic din ce-i omenesc nu mi-e străin.

Din acest motiv, dacă m-aș fi născut ca om priceput în ale scrisului și nu ca motan talentat, nu mi-aș fi consacrat viața unei asemenea ramuri a literaturii cum este beletristica, care continuă să-și justifice existența prin

adîncurile sufletului uman încă neexplorate. Ce moft, adîncurile astea! spune profesorul unuia dintre colaboratorii colectivului său de lucru, doctorul Lutz Fettback (43), cercetător în problema alimentației și psihoterapeut. Doctorul Fettback poartă o mustăcioară „muscă", și mustăcioara saltă cînd rîde și rîde cînd afirmă că pînă și un simplu practician ca el, incapabil să-i poată furniza profesorului hrana teoretică, vede că sufletul nu-i decît închipuire reacționară, ce a adus omenirii multă suferință inutilă și, printre altele, a făcut posibil ca o ramură economică atît de neproductivă ca cea a beletristicii să devină lucrativă. Da, spune doctorul Guido Hinz (35), sociolog cibernetic, un om capabil, dar de nepătruns : În loc să fie tolerată risipirea forțelor productive ideale și materiale, risipire datorată bineînțeles acestui necontrolat monstru denumit suflet, ar fi fost de dorit să se alcătuiască încă de mult un tratat pe cît posibil complet pentru variantele optime ale tuturor situațiilor vieții omenești, tratat care să fie pus pe cale administrativă la dispoziția fiecărei gospodării.

Este într-adevăr o idee remarcabilă. Cîte forțe implicate în tragedii inutile n-ar fi fost puse la dispoziția producției de bunuri materiale, în care, după cum este cunoscut, omenirea își vede întruchipat scopul propriu-zis al existenței (fapt care dealtfel îl deduc din lectura regulată a trei cotidiene). Avînd în vedere ușurința cu care se pot reduce problemele omenești la o schemă, în acest tratat, ar fi putut

fi cuprinși și îndreptați spre o soluție pozitivă toți factorii care opresc productivitatea ; progresul tehnic-științific ar fi fost declanșat cu decenii mai devreme și omenirea ar putea trăi de pe acum în viitor. Mulțumirea, acest agreabil sentiment, dorit de orice ființă, s-ar fi răspîndit de mult și chiar un animal domestic — această completare este aportul meu personal — n-ar putea, bineînțeles, decît s-o salute. Căci pe spatele cui se repercutează pînă la sfîrșit supărarea și lipsurile stăpînilor, dacă nu pe cel al cîinilor, pisicilor și cailor ?

(Vorbind despre această problemă îmi dă prin minte, că mă simt obligat să contribui și eu cu posibilitățile mele la răspîndirea unei expresii noi, introdusă nu demult de comitetul mixt al animalelor domestice pentru denumirea învechită „stăpîni", pe bună dreptate o să-i numim de acum înainte pe stăpînii noștri „gazde" și nu ezit să adopt drept o a doua regulă în *Îndreptarul* meu o propoziție care va rezista eroziunii timpului : Oameni mulțumiți — animale domestice mulțumite !)

În punctul acesta al discuției doctorul docent Guido Hinz, ridică degetul arătător de la mîna dreaptă, care mi-e nesuferit, deoarece obișnuiește să-l înfigă, brutal și sfredelitor, în coastele mele moi — deci ridică acest deget și glăsuiește : Nu uitați de cibernetică, stimate domnule coleg ! — Dacă este adevărat că pricep ceva din ierarhia rangurilor omenești, atunci profesorul meu nu e nicidecum „colegul" unui doctor. Cel care nu uită mai ales de experiența ciberneticii în nici o clipă a

vieţii sale — de acest fapt garantez eu personal, fiind, bineînţeles, la curent cu principiile ei fundamentale — este tocmai el. De cîte ori nu l-am auzit spunînd că doar cibernetica e în stare să-i pună la îndemînă acea listă absolut completă a tuturor nenorocirilor omeneşti, în toate combinaţiile imaginabile, listă de care el — după cum susţine — are urgentă nevoie, pentru a face un pas înainte pe calea progresului. Şi cine şi-ar da seama mai bine decît profesorul că FE. OM. TO. ar rămîne o utopie — da, repetă el, o himeră cu caracter utopic ! — fără acest minunat instrument care este computerul !

Da : dacă aş fi om, mi-aş consacra viaţa, ca şi profesorul meu, generalizării absolute a ceea ce numim *ratio*, a puterii ei atotreceptive, atotexplicative, atotnormative ! (Nimeni n-o să-mi ia în nume de rău că am dat-o pe latineşte ; există noţiuni pentru care nu găsesc corespondentul în iubita mea limbă maternă.)

FE.OM.TO. este ţinut strict secret. Profesorul meu coboară vocea cu mult înainte ca acest cuvînt să-i scape, doctorul Fettback coboară bărbiţa, doctorul docent Hinz coboară, din motive mie necunoscute, colţurile gurii. Eu, însă, tăcut şi atent printre hîrtiile de pe birou, ştiu despre ce-i vorba : FE.OM.TO. nu înseamnă altceva decît FERICIREA OMENEASCĂ TOTALĂ.

Abolirea tragediei : iată tema la care se lucrează aici. Deoarece nu m-am putut stăpîni să nu aştern pe hîrtie secretul secretelor speciei umane — spulberă-se în vînt speranţa

hrănită de-o vanitate naivă de a vedea vreodată tipărită această cea mai bună carte a mea ! Ce-l împinge pe autenticul autor să vorbească mereu şi mereu despre cele mai periculoase probleme ? Capul, raţiunea sa, conştiinţa datoriei cetăţeneşti sînt doar de acord cu prescripţia privind păstrarea discreţiei absolute : imaginaţi-vă FE.OM.TO. căzută în mîna adversarului ! Anumite organe, însă, pe care, după cît se pare, cercetarea fiziologică nu le-a luat în considerare pînă în prezent, obligă într-un mod încă neclarificat — presupun că printr-o secreţie perfidă a unui gen de hormon al adevărului — pe nenorocitul scriitor mereu la confesii fatale. După cum s-a exprimat, în maniera sa plăcută, chiar dacă nu fundamentată ştiinţific, marele meu profesor, motanul Murr — căruia îi semăn la înfăţişare ca un frate geamăn şi din care mă trag în linie directă : „Cîteodată propria mea simţire, pe care aproape sînt tentat s-o numesc crampe intelectuale ale abdomenului, mă pătrunde pînă în labe, care sînt nevoite să scrie ceea ce gîndesc".

Nimeni dintre cei ce ştiu că profesorul meu este preocupat de fericirea umană totală nu se miră de înfăţişarea lui ades chinuită sau de faptul regretabil, că cercetări clinice mai recente au scos în evidenţă pe placa Röntgen un ulcer duodenal, placă pe care profesorul meu, nu fără oarecare mîndrie, a prezentat-o prietenului său, doctorul Fettback, ţinînd-o în faţa luminii verzi a lămpii sale de pe birou. Am avut bucuria să auzim cum domnul doctor

Fettback a considerat acel ulcer drept „clasic“ și am avut din sursă competentă confirmarea caracterului nociv al muncii noastre. Nu-i așa că domnul profesor doarme prost ? — Aproape deloc, mărturisi acesta cu modestie. — Aha, exclamă Fettback și bărbița lui începu să salte. Terapie autogenă.

Am luat parte, ghemuit de minune în fotoliul de lucru al profesorului, la exercițiile la care, din veche prietenie, doctorul Fettback l-a supus pe profesorul meu. Desigur, este ciudat să-l vezi pe acest bărbat, indiscutabil un spirit superior colaboratorilor săi, întins pe canapeaua de piele, executînd supus comenzile micului Fettback, care își dă toată silința să alunge orice expresie intelectuală de pe fața pacientului său. Ei, ia te uită, exclamă doctorul Hinz, care dădu întîmplător buzna în cameră tocmai cînd profesorul și doctorul Fettback murmurau în cor, cu glas potolit, amîndoi cu chipul lipsit de orice expresie : Mă simt grozav de relaxat. O să dorm liniștit. Îmi merge bine.

În sfîrșit, l-ați înhățat, remarcă doctorul Hinz. Înțeleagă cine-o vrea ce înseamnă asta ! Un fapt este cert : profesorul meu se comportă acum mult mai calm față de monoloagele vesperale ale soției sale Anita, căreia, din păcate, i se termină din cînd în cînd provizia de romane polițiste. Loialitatea față de gazda mea mă determină să concentrez aceste monoloage extinse și nu rareori stridente, într-o frază bine cumpănită : Decepțiile vieții, mai cu seamă cele ale vieții de femeie, și dintre acestea dezamăgirile pricinuite de cele mai apropiate persoane, de pildă, de propriul soț, nu pot fi îndurate la nesfîrșit, fără a lăsa urme, chiar și în cazul caracterelor exemplare. În timp ce ține un astfel de discurs, introducînd cu inflexiuni de neîndoielnică ironie expresii ca „forța masculină inepuizabilă“ sau „eterna fericire a dragostei“ într-un context care mie nu mi-e perfect inteligibil, bea în cantități apreciabile Apricot Brandy, lichiorul ei preferat, și cere, în sfîrșit, profesorului meu, care de patru săptămîni citește o interesantă carte despre procesele de sublimare în domeniul sexual, să scoată animalul din cameră.

Animalul sînt eu.

De prisos să spun, că mă prefac a fi cufundat într-un somn adînc și că profesorul ripostează cu voce blîndă soției sale : Dar de ce, dragă Anita, lasă motanul, nu ne deranjează cu nimica. — S-a mai întîmplat ca ea să izbucnească în asemenea împrejurări într-un rîs nelalocul lui, urmat de o criză de plîns. Dar în cazuri din acestea profesorul stinge lumina, închide ochii și după un timp îl aud șoptind : Brațul meu drept e greu și cald. Sînt foarte liniștit. Mă simt pe zi ce trece mai bine...

În ciuda procedeului amintit a dormit puțin. Adesea îl văd în zori stînd culcat cu ochii deschiși, în timp ce eu, proaspăt și odihnit, sar de pe geamul deschis al dormitorului în micul mesteacăn, pe care cobor, pentru a mă duce la semenii mei.

În privința gustului n-ai ce discuta cu oamenii (și această frază intră în *Îndreptarul pentru motanii adolescenți)*. În orice caz : doamna Anita este foarte, foarte blondă. Constatarea nu poate fi și nu este concepută ca o critică. Îl întrece pe profesorul meu cu un cap — o circumstanță pe care o uit cu desăvîrșire cînd îi văd seara atît de pașnic culcați unul alături de celălalt. Este foarte posibil, spune doctorul Lutz Fettback ocazional, ca un bărbat înclinat mai curînd spre ascetism, să fie atras de o femeie cu forme pline ; totuși conștiința sa profesională îl obligă să dezaprobe modul de a se hrăni al doamnei Anita.

Știu ce vrea să spună, deoarece nu demult am citit scrierea sa intitulată *Și mîncarea este o chestiune de caracter*. Ea culminează cu fraza : Spune-mi ce mănînci, și o să-ți spun cine ești ! (După care adaug *Îndreptarului* meu o altă regulă importantă : Ce-i valabil pentru unul, nu-i valabil pentru toți !) Astfel, în ultima vreme doctorul Fettback nu se sfiește să apară în timpul meselor — făcînd observații ce-i par doar lui și nimănui altuia pline de umor — spre a controla prezența pe masa lui Barzel a unor salate din crudități incredibil de dezgustătoare și absența cărnii. Mi s-a oferit astfel din plin posibilitatea să-mi salvez stăpînul din situații penibile, devorînd cu o iuțeală inimaginabilă bucățile de carne pe care mi le arunca sub masă — indiferent dacă prefer sau nu carnea friptă. Totuși, ca orice acțiune împotriva naturii și asta a trebuit plătită scump : Ca din senin profesorul a început să

se intereseze de reacțiile și de viața mea, care, legînd-o de cronometru, asemenea modului cum îi era organizată a lui de mult timp, a devenit pentru mine destul de obositoare.

Dacă aș fi bănuit că observațiile întreprinse de profesor asupra mea urmau să constituie mai tîrziu baza studiilor sale despre reflexele condiționate, studii ce aveau să dobîndească odată o importanță semnificativă — i-aș fi furnizat cu mai multă promptitudine, spre profitul nostru al amîndurora, comportamentul pe care-l putea aștepta de la un „cobai" dotat : să reușească a răspunde la aceleași excitații mereu în același fel. E cel mai neînsemnat rezultat, spune profesorul, pe care minunăția asta de computer o poate cere partenerului său.

Pe scurt : după ce am înțeles principiul, șirul de testări a decurs rapid și fără dificultăți. De ce să nu fi făcut pe placul profesorului, repetînd, pentru o mai bună digestie, de trei ori în loc de două, saltul pe tînărul molift din fața casei, după o porție copioasă de ficat, după care, în mod firesc, rîvnești a te odihni ! La un test al înfometării, treabă dezgustătoare, chiar dacă servește progresului științelor, am rezistat cu ajutorul Isei fără să-mi ruinez sănătatea : mă hrănea pe ascuns cu carne tocată și frișcă și am devorat ceea ce îmi oferea, cu toate că, firește, în obiectivitatea mea științifică nu împărtășeam mînia ei față de experiențele tatălui. De sarcina de a simula dispariția progresivă a forțelor m-am achitat strălucit, culminînd într-o prăbușire înșelător de au-

tentică în cea de-a șaptea zi. (Demnă de amintit mi se pare experiența, că trebuie extirpat din memorie orice îți poate aminti de un prînz savurat de curînd, extirpat nu numai din minte, ci și din stomac și tractul intestinal, dacă intenționezi să leșini de foame în mod convingător.) E drept, că, de atunci, Isa mă măsoară cu priviri ciudate. În treacăt fie zis, în acea săptămînă de înfometare m-am îngrășat cu ceva mai puțin de un kilogram (mă cîntăresc regulat pe cîntarul din dormitor al doamnei Anita, chiar dacă nu sînt atît de caraghios să-mi fixez de perete un tablou al greutăților ideale). Primăvara care tocmai venise mi-a ajutat să-mi recîștig frumoasa mea siluetă și acum trăiesc din nou, corespunzător gradului meu de cultură.

E adevărat, cu ocazia experimentului descris, am opus rezistență în mod conștient încercării doctorului Fettback de a reglementa și impulsul meu de defecare. Să mă ușurez oricînd simt nevoia s-o fac, asta-i după părerea mea una dintre pietrele fundamentale ale libertății mele de motan ; profesorul meu pare să fie de altă părere în ceea ce privește bazele libertății umane ; în orice caz arată destul de nefericit, cînd dimineața la șapte — asta-i ora pe care i-a fixat-o doctorul Fettback — iese din W.C. fără să-și fi rezolvat treburile. În ultimul timp, ce-i drept, sărmanul de el s-a prefăcut mereu că e vesel și degajat, preferînd să se ducă ceva mai tîrziu, în timpul zilei, pe furiș, la toaletă, sau, după cum am motive întemeiate să bănui, adesea deloc, de cînd doamna Anita

i-a spus într-o bună dimineață : Nici măcar lucrul ăsta nu poți să-l faci, atunci cînd vrei !

Am amintit de amănuntul că doamna Anita îmi spune „motan“ ? Nu-i nimic greșit în felul acesta de a mi se adresa. Totuși, cărui om i-ar plăcea să fie chemat „om“ ? Cînd ai odată un nume al tău, în cazul meu „Max“, te irită cînd ți se tăinuiește pe nedrept această cea mai personală denumire, prin care se realizează deosebirea dintre individ și specie. Admit mai curînd apelativul care, desigur, nu-i corect, în schimb, plin de bunăvoință, pentru care s-a decis Isa : Mă strigă „Maximilian“ ; ar fi fost un împărat, l-am găsit în lexicon și m-am declarat mulțumit. Nu încape îndoială, întreaga mea ființă — de la vîrfurile albe ale frumoasei mele bărbi pînă la ultima gheară ascuțită — este de cavaler și de cavaler va rămîne, chiar dacă acea pisică neagră, pe care am amintit-o, este posedată de ideea că mărinimia mea se confundă cu slăbiciunea ! Ah ! numai să vreau, că v-arăt eu ce sînt în stare să fac ! Doamna Anita îmi spune cîteodată „micul meu tigru“, ceea ce nu-mi displace, căci desenul de pe chipul meu, răspîndindu-se bej-negru de la nas și bot ca niște raze, dovedește descendența de animal de pradă a neamului din care mă trag. Cenușiu, însă, cum susțin oamenii — cenușiu nu sînt ; simțurile lor tocite nu pot aprecia la justa lui valoare desenul fin și variat al blănii mele : dungi negre de-a lungul spatelui, dungi ce pe coaste se pierd în ornamente cenușii-negre-castanii, o ramificație aparte pe piept și

nuanțarea în degradé a picioarelor, care repetă negrul : Exact așa s-a prezentat lumii înconjurătoare preastimatul meu strămoș, motanul Murr, și convingerea mea cea mai intimă este că așa trebuie să arăți și nu altfel, dacă vrei să ajungi un personaj important.

Cititorul meu, necunoscutul meu prieten din secolul următor, și-a dat de mult seama că dispun după plac de spațiu și timp. Cronologia strică. Să mă urmeze deci înapoi, spre acea bucățică de gard dintre tufișul de *Symphoricarpus albus*, denumit în popor hurmuz, unde, în după-masa pomenită, acea pisică neagră mi-a luat în nume de rău aserțiunea : Motanul este plin de mistere ! Într-un timp incredibil de scurt mi-a aruncat în obraz, șuierînd și pufnind, o mulțime de ofense, pe care eu m-am prefăcut că nu le aud. Am renunțat de mult să explic acelei pisici seducătoare, dar în ce privește sexualitatea și în alte privințe nestăpînită, că agresivitatea ei trădează sublimarea slab dezvoltată a instinctelor și că setea de dominație care o stăpînește este foarte probabil rezultatul numelui ei fatal, nume care i-a adumbrit copilăria și a dat frîu liber complexelor, pe care încearcă să le descarce în prezent asupra mea.

Acum a venit momentul potrivit să-l pronunț : acea pisică se numește Napoleon.

Se știe, cunoștințele deficitare ale oamenilor în materie de fiziologie sînt în strînsă dependență cu dorința lor de a tăinui și uita originea lor animală. Dacă în afara acestui fapt se mai ia în considerație preferința lor explicabilă pentru sexul masculin, cred că ați descoperit motivele care au condus la diagnosticul greșit, ce a precedat în mod necesar acea fatală denumire. În orice caz : De ce tocmai Napoleon ? O propensiune spre masochism ? Dorința abia reflectată de a se elibera de propriile înclinații de imperator prin onomastică, năpăstuind un animal nevinovat ?

Este totuși îndoielnic ca Beckelmannii, vecinii noștri, să-și fi extras motivele unei asemenea inițiative din literatura psihologică, cum o face unul ca mine. Te urmărește stăruitor impresia că oamenii ăștia dau curs fără nici o reticență sentimentelor lor (doamna Anita presupune același lucru), aduc copii pe lume — (băieții Joachim și Bernhard și fata numită de toți copiii din împrejurimi „Cacămalț“, cu toate că merge pe șaptesprezece ani și nu știe cît de scurt să mai poarte fustele — în privința asta doamna Anita are dreptate) și cînd nu le mai convine, se despart pur și simplu. Cine își poate permite așa ceva ! obiectează doamna Anita ; și apoi continuă să conviețuiască în aceeași locuință, după divorț, așa cum o fac doamna și domnul Beckelmann de mai bine de trei luni. N-aș putea, spune doamna Anita, n-aș putea nici în ruptul capului, și eu adaug : Nici eu n-aș fi în stare. Căci Trabantul cafeniu al noului curtezan al doamnei Beckelmann se oprește la orice oră din zi și noapte la ușa comună a fostei perechi și claxonează obscen, ceea ce doamna Anita urăște de moarte. Am văzut cu ochii mei cum domnul Beckelmann deschide fereastra, l-am

auzit cum îl lămurește pe succesorul său — cu cel mai prietenos ton! — că soția sa nu este acasă, iar acesta duce mîna la șapca sa de piele în semn de mulțumire, scoate din mașină o sticlă învelită în foiță și propune muncitorului constructor Beckelmann să bea împreună un păhărel.

O asemenea comportare înseamnă, totuși, sub raport moral, o exagerare, înseamnă corupție.

Napoleon, ca să revenim la această chestiune, nu vădește din păcate interes pentru o examinare profund psihologică a cauzelor care au dus la alegerea numelui ei. Susține că îi este cu totul indiferent ce nume poartă. În schimb nu-i este indiferentă tendința mea de a mă eschiva, sub pretextul unor sarcini științifice, celor mai elementare îndatoriri paterne. Asta-i, de fapt, o redare extrem de purificată și concisă a lungului ei excurs, în cursul căruia am folosit metoda verificată de a mă culca, de a-mi relaxa fiecare mădular și de a-mi inocula acele dulci impulsuri, care — bine rodate pe căile reflexelor — nu rămîn niciodată ineficiente: Sînt foarte calm, îmi spuneam. Membrele mele sînt grele și calde (și într-adevăr erau!). Pulsul meu bate regulat. Fruntea plăcut răcoroasă. Plexul solar iradiază căldură. Sînt fericit. Viața este frumoasă.

În luna aprilie a acestui an pisica Napoleon își mai exercita forța seducției asupra mea: mă făcea să sufăr. Între timp, am învățat că durerea și teama rezultă din dorință și că cel

mai sigur mijloc să scapi de ele este să te eliberezi de dorințe. *Voilà!* Am atins și acest stadiu. S-ar putea obiecta: prea tîrziu, căci instinctul meu neînfrînat nu rămăsese fără urmări. Nu-mi este rușine să recunosc aici, în fața posterității, că inima mea naivă de tată a început să bată mai puternic cînd, într-o dimineață, pisica Napoleon s-a instalat cu patru pui în bucătăria familiei Barzel; niște ființe foarte caraghioase, din care două erau copia mea fidelă. Mîndru în sinea mea de această dovadă a legilor eredității stabilite de Mendel, n-am găsit însă timpul pentru a face considerații genetice sau a medita, ca să înțeleg realmente tactica napoleoneană de a pătrunde netulburată în cel mai intim spațiu al domeniului meu propriu, arborînd, sub camuflajul maternității, o mutră nevinovată: atît de puternic mă concentram să amelioriez șocul suferit de familia Barzel, datorită faptului că un animal considerat mascul a dat naștere la pui. Profesorul, care a înțeles cu cîteva secunde semnificative mai tîrziu ca doamna Anita, s-a uitat fără reproș, dar întrebător în ochii mei. Iar eu, înarmat cu știința instructivei cărți *Dragoste fără de văl*, ascunsă la căpătîiul Isei, l-am privit bărbătește. Profesorul m-a iertat.

Fiica sa Isa — mă simt obligat să spun acest lucru — a izbucnit într-un rîs nelalocul lui. I s-a interzis să hohotească. Doamna Anita a dus însă iraționalismul atît de departe, încît i-a oferit pisicii Napoleon — pe care, în mod caraghios, o numea, vorbind în vîrful buzelor,

nevasta mea ! — restul de rinichi din farfuria subsemnatului : Mamele care alăptează, spunea ea, sînt mereu înfometate.

Să încetăm însă cu vorbăria asta, privind sfera intimă. E prea destul.

Nu greşesc dacă presupun combinaţia de litere SI.MA.SA. cunoscută pînă şi ultimului contemporan, astfel încît, de fapt, nu mă simt obligat s-o traduc decît locuitorilor altei planete, în mîna cărora lucrările mele ar putea să cadă într-un viitor mai depărtat sau mai apropiat : SISTEMUL MAXIMAL AL SĂNĂTĂŢII TRUPEŞTI. Se înţelege că este vorba de o subsecţie a FE.OM.TO şi că am avut nespusa fericire să fiu educat în casa acelui bărbat care a inventat SISTEMUL MAXIMAL şi care îl conduce încă şi astăzi. La apariţia mea în casa lui Barzel, se lucra din plin la acest proiect. Toţi factorii necesari sau defavorabili fericirii trupeşti şi sufleteşti se aflau fişaţi într-o cartotecă enormă care — destul de impunătoare — ocupa, în structura unui bloc format din treizeci şi şase de sertare albe, un întreg perete în camera de lucru a profesorului, cartotecă pe care noaptea o ferecau cu drugi de fier şi pe deasupra o şi sigilau. Cei trei savanţi, în prezenţa cărora am învăţat nu numai să citesc şi să scriu, ci am început şi studiile de specializare în matematică, logică şi sociologie, lucrau încordat spre a sintetiza bogăţia informaţiilor singulare într-un sistem închis — SISTEMUL MAXIMAL AL FERICIRII FIZICE ŞI PSIHICE. Curînd m-am văzut în situaţia de a le fi de ajutor, fără ca

vreodată să trec peste principiul meu fundamental : ascunde activitatea ta prolifică de ochii oricui. Cartoteca, în ale cărei sertare fişele albe, roz şi galbene dormitează ca soldaţii în formaţie, pînă sînt scoase şi chemate să intre în luptă, sub conducerea unui cuvînt-titlu, trecut în fruntea sertarului, pentru victoria SISTEMULUI MAXIMAL, cartoteca deci a devenit domeniul meu de lucru. Există multe cuvinte-titlu : plăcerile vieţii, de pildă, sau pericolele civilizaţiei, sexualitate, familie, timp liber, hrană, igienă — pe scurt : studiul acestor fişe învaţă o fiinţă din afara sferei umane totul despre viaţa acestei rase. Într-o bună zi, profesorul meu m-a surprins în timp ce studiam, şi deoarece ştiu că şi el este adeptul prejudecăţii omeneşti că animalele n-ar fi capabile să asimileze cultura, am băgat iute ca fulgerul fişa pe care tocmai o ţineam între labe în primul sertar rămas întîmplător deschis şi m-am prefăcut că dorm. Astfel a ajuns *capacitatea de adaptare*, pe care o scosesem din sertarul *normelor sociale*, la *desfătările vieţii*, şi profesorul meu, care, bineînţeles, şi-a atribuit această idee, a considerat-o genială şi a transformat-o într-unul dintre pilonii de bază ai SISTEMULUI MAXIMAL AL SĂNĂTĂŢII FIZICE ŞI PSIHICE. Încurajat de acest succes, am început o activitate sistematică pentru promovarea hazardului în chip creator, în aşa fel încît astăzi mă pot considera, fără falsă modestie, unul dintre fondatorii SISTEMULUI MAXIMAL...

Care este țelul nostru ? Nimic mai puțin ca programarea exhaustivă a acelei succesiuni de timp pe care oamenii au denumit-o cu expresia arhaică, astăzi perimată : VIAȚĂ. Este de necrezut, dar adevărat — și spun acest lucru pentru cititorii mei de mai tîrziu, din alte galaxii — că s-a putut păstra în omenire pînă în secolul nostru, o relație de nepăsare, ba chiar mistică, față de ceea ce se înțelegea prin viață. Urmările acestei situații au fost dezordinea, risipa de timp, uzura neeconomică a forțelor. Astfel, elaborînd, pe baza aplicării celei mai moderne tehnici de calcul, un sistem logic, ireversibil, de o justețe unică a comportării raționale în viață, SISTEMUL MAXIMAL răspunde unei necesități de primă urgență. Nu-i de mirare că la auzul noțiunii computer, fața profesorului meu se transfigurează ; un spectacol emoționant, care-l determină, ce-i drept, pe doctorul Hinz, a cărui specialitate este cibernetica, să surîdă batjocoritor și să remarce că n-ar trebui să ne comportăm față de calculul automat asemeni primilor creștini față de doctrina mîntuirii. Profesorul meu, un om stăpînit, a fost nevoit să-i amintească celui cu zece ani mai tînăr, că el însuși, Hinz, s-a exprimat de curînd, în cadrul unei mari conferințe, în sensul convingerilor barzeliene, că a vorbit deci de posibilitățile nelimitate ale întrebuințării calculatoarelor automate în simularea proceselor sociale și nervoase. În acea clipă rînjetul doctorului Hinz a devenit mai pronunțat : a îndrăznit să susțină că și papii au vorbit secole de-a rîndul în calitate de reprezentanți ai lui Christos, fără să fie ei înșiși creștini : Numai necredinciosul își exercită în permanență forța asupra credinciosului, deoarece doar el are capul liber să gîndească și mîinile libere să acționeze.

Condus de motive pur etice, profesorul meu n-a fost, bineînțeles, de acord să valideze prin tăcere această comparație nepotrivită ! Mă bucuram, sperînd chiar să-l combată în mod strălucit pe acest nihilist — căci ce este un om care nu crede în nimic ? — cînd Hinz recurse la un procedeu necinstit, întrebînd abătut, dacă n-ar fi și profesorul Barzel de acord cu el, că omenirea trebuie adusă cu forța pe calea fericirii ?

Se cere luat în considerație faptul că asta-i ultima revelație a colectivului inovator, rezultată în urma unei experimentări voluntare a SISTEMULUI MAXIMAL AL SĂNĂTĂȚII FIZICE ȘI PSIHICE în mai multe regiuni ale țării : doar un grup mic de persoane-cobai, spitalizate și supuse unei observații riguroase, a putut fi determinat să urmeze, de bine, de rău, principiile sistemului, timp de peste trei luni de zile. Toate celelalte, care dealtfel nu contestau caracterul absolut rațional al sistemului, s-au grăbit să încalce una după alta prescripțiile binefăcătoare și se spune că au existat persoane, care obișnuite înainte cu o viață echilibrată și igienică, s-au aruncat, sub povara poruncilor și interdicțiilor SISTEMULUI MAXIMAL, în brațele unui trai desfrînat. Astfel încît întrebarea doctorului Hinz a atins cel mai vulnerabil punct al sistemului nostru și

profesorul meu — însuşirea lui cea mai frumoasă este curajul de a spune adevărul — n-a putut răspunde în liniştea biroului său decît afirmativ — în şoaptă, dar totuşi clar.

Atunci am înţeles. Aceşti bărbaţi temerari, care voiau să elibereze omenirea de violenţa tragediei, erau ei înşişi puşi în situaţia de a fi implicaţi în situaţii tragice. Pasul hotărîtor spre FE.OM.TO. nu poate fi realizat, avînd în vedere actuala lipsă de maturitate a unei bune părţi a omenirii, decît prin forţă. Cei care sînt nevoiţi să exercite forţa sînt însă oameni paşnici ca aceştia trei, care în loc să păşească mereu în fruntea celorlalţi, ar dori şi ei să doarmă ceva mai mult, să-şi lase şi ei din cînd în cînd, în timpul zilei, faţa mîngîiată de razele soarelui, iar seara, după o emisiune incitantă la televizor, să se culce cu nevasta. În sfîrşit am înţeles : Cei din preajma mea erau martiri !

Această cunoaştere m-a obosit enorm, aşa încît mi-am pus capul pe labe şi m-am lăsat purtat de o dulce tristeţe, care duce de obicei la atrăgătoarea întrebare, încotro se îndreaptă de fapt bietul nostru sistem solar în universul infinit, şi trece, apoi, într-un somn regenerator, populat cu vise cosmice (o observaţie care, de-altfel, contrazice într-o măsură conţinutul logic al aserţiunii doctorului Fettback că visele, indiferent de conţinut, s-ar explica prin dereglările mişcărilor peristaltice ale intestinului).

Dormeam deci şi n-am putut observa cum s-au comportat cei trei faţă de inspiraţia mea de a băga fişa *dragoste părintească* în fişierul *pericolele civilizaţiei.* Într-o asemenea situaţie făceau întotdeauna scandal, deoarece cartoteca fusese controlată şi preluată de o comisie autorizată a FE.OM.TO. astfel încît nu mai putea fi schimbat nimic, cu nici un preţ şi, în nici un caz, în mod arbitrar.

Dar am şi eu mîndria mea de om de ştiinţă. Cînd l-am surprins însă pe profesorul meu trişînd — după ce a dat de cîteva ori din cap, a băgat pe ascuns fişa *impotenţă dobîndită în căsătorie*, pe care o introdusesem în fişele despre delicatese, în fişierul *defecţiuni sexuale*, de unde o luasem — am stăruit în ideea mea. Şi profesorul meu, găsind a doua oară fişa la loc greşit, a fost tentat să se crucească ; de ce a pălit ca un vinovat surprins asupra faptului, asta n-o mai ştiu.

Este cunoscut că unii teoreticieni îşi clădesc întreaga teorie despre criteriile de diferenţiere dintre om şi animale — s-o spunem de la început — o teorie precară ! — pe faptul că animalele nu pot nici surîde, nici plînge. De fapt, atît cît pot eu judeca, observaţia corespunde realităţii. Totuşi : omul surîde şi plînge oare într-adevăr ? În straturile populaţiei accesibile observaţiei mele n-am constatat nimic asemănător — în orice caz nimic corespunzător cu cele descrise de cercetătorii mai sus-amintiţi.

De rîs — rîd. Nu de mult, de exemplu, în biroul profesorului meu : Doctorul Hinz publicase în suplimentul de duminică al ziarului un nou articol din seria „Sănătatea ta — pro-

fitul tău". Scria despre importanța socială a pescuitului și am citit acolo, fără să cred, dar admirativ, că pescarul nu este însuflețit doar de gîndul păcătos al hranei gustoase, ci mai cu seamă de dorința de a înmagazina, prin recrearea din timpul pescuitului, o rezervă de energie, pe care intenționează s-o consume în ziua următoare, la locul său de muncă, pentru o productivitate crescută. Dumneata pescuiești? l-a întrebat profesorul meu pe doctorul Hinz și cînd acesta a negat cu indignare a intervenit doctorul Fettback : Da' nici nu-i productiv ! — În acel moment s-a așternut, o clipă, tăcere în cameră, și apoi a izbucnit acel rîs de care vorbeam, așa cum se cuvine într-un colectiv de toată frumusețea.

Dar de surîs — nu : n-au surîs. Isa surîde cîteodată, asta-i adevărat. Șade într-un fotoliu, cuprinsă de un *dolce far niente* și surîde fără nici un motiv, cam prostește. Această observație vine în favoarea tezei mele, conform căreia surîsul și plînsul ar fi vestigii infantile din istoria evoluției omenirii și că ele sînt părăsite de exemplarele mature ale acestei specii, cam în jurul vîrstei de douăzeci și cinci de ani, precum șopîrla își leapădă coada rănită. Această teorie explică în suficientă măsură seriozitatea de nezdruncinat a animalelor, a căror istorie este indubitabil incomensurabil mai lungă decît cea a omului, astfel încît, necesitatea de a scăpa de atribute supărătoare trebuie să fi existat cu mult mai devreme. Nici o urmă de os n-o să ne mai furnizeze explicația dacă ihtiozaurul a zîmbit și tocmai din acest motiv,

cînd a fost vorba să progreseze și să-și ridice ochii mai sus, a fost nimicit. Dar tocmai asta-i problema, căci fără acest înalt țel în față, profesorul meu ar prefera, fără îndoială, să-și vadă în liniște de trandafiri. — Așa se exprimă el, pur metaforic, pentru că n-are habar de îngrijirea trandafirilor, iar doamna Anita depinde în acest caz din nou de Beckelmanni, ai căror trandafiri proprietate comună prosperă și după divorț, ceea ce pentru soția profesorului și pentru mine — luînd în considerare sensibilitatea acestei flori — rămîne un mister.

Mai deunăzi soția profesorului meu a visat noaptea motani negri, ceea ce nu-i desigur doar o consecință a salatelor de crudități recomandate de Fettback, ci și a dorinței ei inconștiente ca eu să arăt ca Napoleon. Se spune că omul nu-i răspunzător de visele sale, dar pe mine asta mă jignește totuși. Profesorul se întoarce acum mereu seara foarte tîrziu acasă, dacă se întoarce, și doamna Anita îl întreabă, desigur, ce tot face și noaptea. E ocupat pînă peste cap cu calcule complicate, răspunde profesorul meu, și are nevoie de micul său computer de la institut, unde rămîne din cînd în cînd peste noapte. Ei, petrecere plăcută, îi urează malițios doamna Anita, fără să observe cît de mult macină noua fază de lucru nervii bărbatului ei. Pînă și eu, care m-am socotit fericit să-i pot da o mînă de ajutor, chiar modest, trebuie să-l las acum singur, față în față cu marele său proiect.

Că se surmenează, vede oricine ; grădina sa pe care o îngrijea exemplar, nu din pasiune,

ci din dragoste pentru ordine, se sălbăticeşte de săptămîni. El însuşi, de o constituţie astenică, slăbeşte văzînd cu ochii. La imaginea din interiorul stomacului nici n-am curajul să mă mai gîndesc.

Ceea ce urmăreşte, depăşeşte posibilităţile omeneşti, şi el o ştie.

SISTEMUL MAXIMAL AL SĂNĂTĂŢII FIZICE ŞI PSIHICE — l-am auzit afirmînd — sau va fi desăvîrşit şi va dobîndi valoare universală — sau nu va fi.

Această propoziţie simplă mă cutremură. Cît adevăr include, totuşi ! Un sistem defectuos ar fi o invenţie dementă, căci şi fără sistem există greşeli cîte pofteşti. Asta o dovedeşte, din păcate, cursul istoriei umane. Un sistem perfect, însă, precum este, fără îndoială, SISTEMUL MAXIMAL AL SĂNĂTĂŢII FIZICE ŞI PSIHICE, trebuie să fie obligatoriu pentru fiecare, căci cine ar putea să răspundă în continuare de marile pierderi din sectorul economic, care s-ar datora neaplicării sistemului ? Cine va justifica pierderea de timp pînă la introducerea completă a SISTEMULUI MAXIMAL, faţă de generaţia viitoare, generaţie care — dacă pot trage concluzii asupra celorlalţi pornind de la comportarea Isei — nu ştie să aprecieze la justa valoare străduniile părinţilor...

Cum îţi poţi explica altfel că Isa — imediat după ce tatăl ei a anunţat-o că va dormi din nou lîngă micul său computer, iar doamna Anita nici n-a părăsit bine casa cu un geamantanaş, pentru a înnopta la o prietenă — invită

la dînsa, telefonic, şapte persoane de sex masculin şi feminin, pentru a organiza una dintre reuniunile acelea numite „party“, foarte zgomotoase şi tare întunecate, din pricina cărora mă retrag în pivniţă sau în grădină ? Am văzut cu propriii mei ochi cinci siluete albe sărind după miezul nopţii în bazinul de înot, ceea ce nu poate fi considerat, chiar dacă noaptea era foarte apăsătoare, o manieră civilizată de a te răcori !

În orice caz, aşa şi-a exprimat surprinderea tatăl Isei, profesorul R. W. Barzel, cînd totuşi a apărut pe neaşteptate acasă, dealtfel o întrupare a disperării masculine în lumina slabă a grădinii, şi chiar fără cravată, ceea ce nu-i stă în obicei. I-am văzut, cu satisfacţie, pe cei ce săriseră în bazinul de înot furişîndu-se îmbrăcaţi sumar spre casele lor, oarecum ruşinaţi. Isa, însă, a spart mai întîi, în faţa uşii de la intrare, cîteva ceşti scumpe Rosenthal, apoi s-a încuiat în camera ei şi i-a strigat cu voce stridentă tatălui ei, care zgîlţîia uşa : Filistin cu pretenţii progresiste !

Nu-mi venea să-mi cred ochilor. Fata asta m-a hrănit, cînd datorită acribiei ştiinţifice eram ţinut din scurt. Este singura care cunoaşte locul de sub bărbie unde scărpinatul îmi produce o adevărată desfătare. În ciuda acestor fapte, respect adevărul şi spun : Comportarea ei nu poate fi nicidecum scuzată. Din acea seară, sînt sigur de asta, datează — lucru ţinut secret de toţi cu excepţia mea —, preocuparea profesorului pentru specificul sis-

temului de reflexe, un sistem simplu, care dirijat de un centru unic, răspunde — dispunînd liber de spații de mișcare de plus minus zero — la excitații într-un mod exact previzibil. Avantajul unui astfel de model, pentru experimentator, este limpede. Dezavantajul — posibilitatea de adaptare la condiții schimbate ale mediului — s-ar echilibra prin existența unui mediu înconjurător absolut stabil. SI.MA. SA. (SISTEMUL MAXIMAL AL SĂNĂTĂȚII FIZICE ȘI PSIHICE) — deodată mi-a căzut fisa — ar fi mediul înconjurător ideal pentru o ființă dotată cu reflexe. De ce făcea însă profesorul meu aceste cercetări ca un hoț, cu perdelele trase, apărat de întunericul nopții ? De ce își încuia hîrtiile cu grijă într-o casetă de fier ? De ce nu îndrăznea să prezinte rezultatele obținute de el colaboratorilor, care, între timp, alcătuiau, efectuînd o muncă migăloasă, un catalog complet al tuturor însușirilor și talentelor omenești ?

Doctorul Hinz, care este cum este, a ajuns în această săptămînă extenuantă la rezultate excepționale. Lui îi datorăm metoda conectării duble a datelor fixe specifice SISTEMULUI MAXIMAL cu datele catalogului tuturor însușirilor omenești. Întrepătrunse în mod complicat, ambele au fost programate în Heinrich, așa se numește micul nostru computer. Ce răspuns a dat ? În multe și repetate rînduri am citit banda de hîrtie fatală de pe biroul profesorului meu : PROBLEMA E PUSĂ GREȘIT. CIRCUITE DE NORME CARE SE EXCLUD NU POT FI UNITE ÎNTR-UN SISTEM

APT DE FUNCȚIONARE. SALUTĂRI CORDIALE — HEINRICH.

Heinrich e o ființă fără rațiune, a decretat profesorul meu, cuprins de prima criză de furie. S-a deplasat în mod special la marele calculator din capitală, calculator mult prea serios ca să poată fi numit altfel decît GRA 7 și care pretinde clienților săi pentru un minut de calcul o mie de mărci. Ce-i drept, doctorul Hinz, a cărui funcție este programarea automatelor, a părăsit camera după treizeci de secunde, cam palid la față. Seara, cînd profesorul meu i-a relatat totul doamnei Anita, aceasta a remarcat : paloarea trebuie să-i stea foarte bine doctorului Hinz. Pe banda pe care doctorul Hinz o avea în mînă sta scris, cu îngîmfarea caracteristică acestor arieviști de computeri, un singur cuvînt, pe o lungime de o jumătate de metru : NU, NU, NU, NU, NU...

GRA 7 este, deci, pesimist. Noi toți nu concepeam cum a putut scăpa o astfel de greșeală constructorilor lui. Doctorul Fettback a propus înaintarea unei plîngeri Biroului central de construcții a automatelor, dar, deoarece se știe că cei de acolo nu iau contact cu muritorii de rînd, profesorul a fost de părere să se renunțe. Nu puteam suporta să-l văd atît de deprimat, astfel încît n-am ezitat să duc stupida bandă de hîrtie în timpul prînzului, într-un moment propice, pe terenul familiei Beckelmann, unde, în mod semnificativ, n-a creat o stare de depresiune, ci a fost legată în chip de cravată, de băiatul cel mic, în jurul unui trandafir roz-

roşiatic, ce tocmai înflorise. Napoleon şi Josephine (fiica mea mezină : în totul copia fidelă a mamei ei) mi-au comunicat malițios faptul.

Spre marea mea surprindere, profesorul a început să caute banda fatală ca pe o comoară, conform maladivei înclinații omeneşti de a transforma orice nenorocire într-un act, ca şi cum, datorită acestui procedeu, ar înceta să mai fie nenorocire (Din *Îndreptarul meu pentru motanii adolescenți* : Contactul cu actele este dăunător sănătății !) Profesorul a colindat deci disperat casa şi grădina, şi-a aruncat privirea şi peste gardul lui Beckelmann şi i-a văzut fata, poreclită „Cacămalț", lîngă trandafiri. O imagine banală, jur pe gustul meu rafinat. Ce a făcut ca profesorului meu să i se schimbe dintr-o dată vocea, nu pot să înțeleg. Oh, spuse el cu vocea asta schimbată, ce trandafiri frumoşi ! Poate o fi adevărat, dar pe mine nu mă pasionează florile. Banda albă de hîrtie, legată de cel mai mare trandafir, n-a văzut-o nicidecum. Da, răspunse „Cacămalț" cu tonul acela indiferent cu care vorbesc astăzi fetele tinere cu bărbații maturi. Frumoase roze. Cea mai frumoasă spune însă NU, NU, NU. Şi înmînă profesorului banda, la care el nici nu se uită ; oftă în schimb prosteşte şi susținu că speră să schimbe verdictul aspru al celei mai frumoase roze. Apoi o întrebă pe „Cacămalț" dacă se numeşte tot Regine şi pentru că răspunsul fu, bineînțeles, afirmativ, vru să ştie, dacă şi ea foloseşte „Creştemult" ca îngrăşămînt pentru trandafiri. Regine (ce nume, Dumnezeule !) negă. Ea nu pune niciodată îngrăşăminte în pămîntul trandafirilor. După această precizare, profesorul meu făcu aserțiunea misterioasă : Ai mînă bună ! şi intră în casă, unde aruncă banda de calculator pur şi simplu în coşul de hîrtii, astfel încît am fost nevoit să întorc coşul pe dos, pentru a ajunge la bandă şi a o pune pe biroul profesorului. Am ignorat, bineînțeles, izbucnirea de mînie cu totul nepotrivită a doamnei Anita, la vederea hîrtiilor risipite şi am fost cu totul absorbit de grija pentru profesorul meu, care era fără îndoială bolnav, grijă care a fost, din păcate, prea repede confirmată în cursul evenimentelor.

Între timp, cei trei bărbați care purtau întreaga povară a răspunderii pentru punerea în funcțiune neîntîrziată, economic-efectivă a SISTEMULUI MAXIMAL AL FERICIRII FIZICE ŞI PSIHICE, au descoperit, cu ajutorul lui Heinrich, în emoționante şedințe, că unica variantă în complexul lor de sisteme este valoarea OM. Au avut nevoie de un timp mai îndelungat pentru a ajunge la acest raționament decît un individ fără de prejudecăți, ca mine, de pildă ; cramponarea lor de prejudecăți în legătură cu unele componente indispensabile ale ființei umane — un mit desigur — îți provoca aproape mila, dar întîrzia punerea în practică a SISTEMULUI MAXIMAL. Oricum, ideea omului normal prinsese rădăcini şi se desăvîrşea. A fost un moment impresionant, cînd această noțiune a fost pronunțată

pentru prima — dealtfel și pentru ultima — oară într-o ședință ținută la miezul nopții. Și eu pot spune că am fost de față.

În liniștea apăsătoare, doctorul Hinz a spus de parcă ar fi vorbit despre ceva obișnuit : Să-l numim O.N. Doctorul Fettback, care îmi părea puțin abătut, a aprobat cam pripit : Asta mai simplifică lucrurile.

În această secundă am înțeles că oamenii nu folosesc limbajul doar pentru a se înțelege unul cu altul, ci și pentru a-și ascunde chiar lor înșiși ceea ce au înțeles cîndva. O invenție pentru care nu pot avea decît admirație.

Au început deci să epureze catalogul celor omenești de tot ce era de prisos. Nici nu-ți vine să crezi, cît am putut arunca dintr-o dată la coș. Plini de speranță, cei trei au programat computerul cu noile date. Se spune că Heinrich și-a dat mare silință, deoarece problema părea să-i placă. Totuși, la sfîrșit, a explicat cu părere de rău : HEINRICH NU POATE FACE NIMIC. Apoi cei trei au hotărît să alcătuiască un catalog de date, pe care doctorul Fettback l-a considerat aproape plîngînd de cel mai slab nivel calitativ (cu această ocazie a ieșit la iveală că doctorul citește acasă cărți de autori clasici, din care extrage citate pentru a-i servi de îndreptar în viața personală). Heinrich a spus, însă, cuprins de tristețe : DRUMUL CORECT, SCOPUL ÎNDEPĂRTAT.

În această situație doctorul Hinz propuse să tachineze computerul și să-i taie, experimental, întregul complex de gîndire creatoare. BRAVO, scrise Heinrich, NU DAȚI ÎNAPOI !

O ispravă genială, remarcă profesorul meu. Dar ce-i de făcut acum ? Înainte de toate, preciză doctorul Hinz, să nu ne încăpățînăm a crede că există o contradicție antagonică între pierderea gîndirii creatoare și definiția om. Și doctorul Fettback explică atunci că cea mai înaltă treaptă a fericirii umane este dintotdeauna personalitatea, iar personalitatea presupune în mod obligatoriu gîndire creatoare, pe care el o va apăra pînă la ultima picătură de sînge. — Și dacă o conferință științifică hotărăște altfel ? întrebă doctorul Hinz. — Ei, atunci ! concedă doctorul Fettback. Doar nu e un individualist încăpățînat. Conferința își începu lucrările din inițiativa profesorului R. W. Barzel și hotărî cu majoritate de voturi că gîndirea creatoare este una dintre însușirile imaginii despre om și că ea trebuie propagată în literatură și artă : în scopuri experimental-științifice se poate face însă abstracție de această calitate.

Toată istoria am auzit-o din relatarea pe care profesorul meu i-a făcut-o, seara, doamnei Anita. Ea, însă, care își ține acum sticla de *Apricot-Brandy* în noptieră, n-a putut urmări zborul ideilor sale și s-a interesat doar dacă doctorul Hinz purta iar frumoasa sa vestă vișinie. Dar, firește, profesorul n-a luat în seamă acest amănunt, iar doamna Anita a spus visătoare : Are o vestă vișinie atît de frumoasă...

Acum nu mai lipsea decît ideea profesorului meu de a introduce noțiunea de formare a personalității, pentru a pune repede pe roate

proiectul. (Este de prisos să adaug că de la început mi-am adus și eu contribuția mea modestă. Fișele scoase le-am dus în subsol, în camera cazanului de încălzire, la grămada deșeurilor de hîrtie, unde nu puteau fi descoperite niciсînd. Am pornit cu multă precauțiune la lucru și-am îndepărtat doar fișe galbene, care și așa desemnau doar însușiri secundare ca : îndrăzneala, altruismul, mila și așa mai departe, însușiri de prisos, dar de care omul pare să se despartă cu greutate.) Acum se făcea deci deosebirea dintre personalități formate și neformate. Cele formate de cei trei oameni de știință se apropiau încet, dar sigur, de imaginea ideală a computerului Heinrich. Cele neformate, care alcătuiau, din păcate, încă și acum, marea majoritate a oamenilor, nu trebuiau luate în considerație, deoarece erau anacronice.

Astfel o grămadă de edecuri nefolositoare a fost progresiv îndepărtată, prin modelare, din firea omului apt să participe la binefacerile SISTEMULUI MAXIMAL AL SĂNĂTĂȚII FIZICE ȘI PSIHICE. Doctorul Hinz a recunoscut că are presentimentul că ne apropiem, în fine, de o formă de adevăr, căci : a fi adevărat înseamnă a corespunde criteriului utilității. Între timp, explicațiile lui Heinrich, care sunau un timp încurajator, au stagnat într-un anumit punct. I-am dat o mînă de ajutor. Am îndepărtat credința rezultată din convingere — cărui fel de convingere poate un om să-i fie credincios într-un sistem perfect organizat ? La ce-i trebuie imaginația ? Dar sen-

timentul frumosului ? Ne-a cuprins o adevărată beție, am tot tăiat, așteptînd cu nervii încordați la maximum răspunsul lui Heinrich. Ce-a spus el însă ? AȘA NU PROGRESĂM. SÎNT TRIST. AL VOSTRU HEINRICH.

Rar ne-a mișcat ceva ca tristețea acestei mașini. Pentru a-l face din nou fericit, eram dispuși să mergem pînă la limita extremă. Ce înseamnă însă limita extremă ?

Rațiunea ? întrebă timid doctorul Fettback. Poate să lipsească, observă doctorul Hinz, și-așa nu-i decît o ipoteză, nu o însușire. Dar ce jale dacă recunoști faptul în mod public ! Și-n timp ce vorbea, o urmărea stăruitor cu privirea pe doamna Anita, care tocmai ieșea cu ceștile goale din cameră, unduindu-și șoldurile într-un mod ciudat, așa cum obișnuia s-o facă în ultimul timp.

Sexul, propuse doctorul Fettback roșindu-se, în timp ce, din greșeală, mușcă dintr-un sandviș cu șuncă. Recoltă tăcere. Ne-am despărțit nedumeriți. Nu încape nici o îndoială, ne aflam în plină criză. Seara, înainte de căderea nopții, despre care se spune că reduce tot neamul pisicesc, ca înfățișare, la un numitor comun (ceea ce nu-i adevărat), am dat de profesorul meu în tufișurile care despart grădina familiei Barzel de cea a lui Beckelmann. Mi s-a adresat. Max, mi-a spus el. Max — bucură-te că nu ești om !

Această invitație era, într-adevăr, cu totul de prisos. Dar ce voia el oare să fie ? Poate motan ? Această idee îmi leză simțul cuviinței.

Profesorul meu s-a comportat ca un adevărat erou. A scos, o știu prea bine, rațiunea și sexul din personalitatea formată și apoi a gonit-o din nou prin computer. S-a întors acasă înfrînt. Heinrich a articulat propoziția plină de furie : SCUTIȚI-MĂ CU JUMĂTĂȚILE VOASTRE DE MĂSURĂ !

În sfîrșit, în această noapte, profesorul a scos din caseta de fier ființa înzestrată doar cu reflexe, pentru a compara datele ei cu cele ale PERSONALITĂȚII FORMATE. În aceste minute *trebuie* să fi înțeles, ceea ce eu știam de mult : omul normal este identic cu ființa acționată de reflexe. Nu pot pricepe ce e de mirare în constatarea asta. Nu știu de ce nu s-a dus fără întîrziere să-i facă acestei ființe cunoștință cu Heinrich. Nu mai înțeleg omul !

Profesorul meu părăsește casa ca de obicei, dar după ore întregi îl văd vagabondînd prin pădurice. Dispar în tufișuri fără să-l salut, căci eu pun preț pe discreție în sfera mea intimă. (De data asta este — o remarc doar în treacăt — Laura tărcată alb cu negru a meșterului tinichigiu Wille, o fire blîndă, maleabilă, fără intenții de dominație.) Doctorul Hinz ne face vizite, cu toate că de zile întregi nu se mai lucrează. Vine seara, cînd profesorul meu încă nu-i acasă. Poartă vesta vișinie și sărută mîna doamnei Anita, apoi se duc în camera de zi, unde nu-i urmez, deoarece discuțiile neștiințifice mă plictisesc mai mult ca orice. În camera ei, Isa pune radioul atît de tare, încît mă refugiez în garderob, sub mesadele de blană. Apoi aud cum în vestibul doctorul Hinz

și profesorul meu se salută politicos. Unul pleacă, celălalt vine.

Miezul nopții.

Ce e cu tine Rudolf ? aud cum întreabă doamna Anita. Profesorul meu trece mut și cu pași ciudat de grei pe lîngă ea și se încuie în camera sa de lucru, unde abia mai apuc să mă strecor prin ușă. Scoate din servietă nu noi mesaje ale lui Heinrich, ci două sticle de coniac, din care una este pe jumătate goală. O duce repede la gură și trage o dușcă zdravănă. Apoi vorbește de unul singur.

Eu, care nu-s fricos din fire, încep să mă tem.

Regine, șoptește profesorul de psihologie aplicată R. W. Barzel, domnișoară Regine Cacămalț. Nu mă vrei, ești deci trufașă. Ei, bine. Chiar foarte bine. (Astfel vorbește profesorul meu și bea din nou din sticlă.) Într-o zi vei fi *obligată* să mă vrei, dragă domnișoară. Doar că în ziua aceea n-ai să mai fii Cacămalț, ci o ființă cu reflexe, ca orișicine, și o să scot eu din tine mîndria, ca un atribut secundar ce este, și o să te mărit cu SISTEMUL MAXIMAL și nu cu motociclistul cel tînăr, searbăd și blond. Martor o să fie Heinrich și chiar pe acest arogant bădăran o să-l pun cu botul pe labe pînă atunci. O să devină pozitiv, nemernicul, nemilos de pozitiv, și orice am să-i dau să înghită, n-o să scuipe decît DA DA DA DA DA...

O bătaie în ușă. Recunosc vocea doctorului Fettback și prefer...

Manuscrisul se întrerupe aici. Motanului nostru Max, dacă el este într-adevăr autorul, ceea ce pare totuşi imposibil, nu i-a mai fost dat să-l încheie. În ultima săptămînă a murit secerat de o perfidă molimă pisicească. Tristețea provocată de pierderea celui care era un exemplar extraordinar ca frumusețe şi caracter este amplificată de descoperirea acestor pagini postume. Ca întotdeauna, în cazul cînd ai cunoscut personal un autor, te uimeşte ciudata lui concepţie, s-ar putea spune chiar caricaturala concepţie despre lume din scrierile sale. Şi Max al nostru şi-a luat libertatea de a inventa. Credem că-l cunoaştem chiar pe el însuşi altfel şi mai bine decît pe povestitorul la persoana întîi al acestor pagini.

Dar cine ar fi în stare, oprit de reticenţe meschine sau de sentimentul vanităţii rănite, să sustragă masei largi a publicului acest monument, pe care o fiinţă talentată şi l-a ridicat singură ?

1970

EXPERIENŢĂ PE PROPRIA PIELE

TRATAT ANEXAT UNUI PROCES-VERBAL

NU ÎNCAPE ÎNDOIALĂ : experienţa a reuşit. Dumneavoastră, domnule profesor, sînteţi unul dintre oamenii mari ai acestui secol. Carenţa celebrităţii imediate poate să vă lase rece. Clauzele privind păstrarea secretului, de care sîntem legaţi, îmi dau nu numai garanţia unei discreţii absolute în privinţa folosirii tuturor materialelor referitoare la experienţa noastră, ci şi posibilitatea de a adăuga aceste notiţe, pe care nimeni nu mi le-a cerut, procesului-verbal alcătuit de mine.

Să completezi o lacună a referatului, descriind cum s-a ajuns la ea : nici un pretext n-ar putea fi mai strălucit, pentru a vă prezenta această comunicare. Obosită de pretexe şi reticenţe, prefer însă să vorbesc direct ; e un privilegiu la care, noi, femeile, recurgem prea puţin, constatare marginală din vremea cînd eram bărbat ; mai corect, în perioada în care exista pericolul să devin bărbat. Experienţa mea recentă mă împinge la mărturisiri. Bucuroasă că dispun din nou de cuvinte, nu pot rezista tentaţiei de a mă juca în voie cu ele şi de-a admira polisemantismul lor, ceea

ce nu mă va împiedica să explic exact, corect și univoc toate datele pe care le puteți extrage din procesul-verbal.

A fi petru masculinum 199 este un preparat excelent, capabil să transforme fără de riscuri ori efecte secundare o femeie în bărbat. Testele care confirmă ipoteza noastră posedă toate caracteristicile acelui test ideal care ne-au rămas întipărite de dumneavoastră încă din timpul studenției noastre: serios, sensibil, valabil. Eu însămi le-am conceput. Modul în care am pus totul pe hîrtie este cît se poate de conștiincios. Fiecare cuvînt din procesul meu verbal corespunde adevărului.

Suma propozițiilor mele nu explică însă nimic: nici din ce motiv m-am pretat experienței, nici, mai cu seamă, de ce am renunțat la ea după treizeci de zile, astfel încît de două săptămîni încheiate sînt, din fericire, din nou femeie. Știu că adevărul — cuvînt pe care dumneavoastră l-ați ocoli — s-a distanțat considerabil de faptele reale ale acelui proces-verbal Dumneavoastră, însă, cu adorația dumneavoastră față de rezultatele calculului și ale măsurătorilor, mi-ați trezit suspiciunea față de acele cuvinte ale limbajului meu interior, care mi-ar putea ajuta acum să contrazic neutralitatea neverosimilă a acestui proces-verbal, punîndu-i în față amintirea mea reală.

Se pare că ați pronunțat cuvîntul „curiozitate". Curiozitatea ca motiv prezumtiv ce m-ar fi determinat să fiu de acord cu acest experiment. Curiozitatea — o non-virtute a femeilor și a pisicilor — în timp ce bărbatul este însetat de cunoaștere, avid de a ști, de a se instrui. Constatarea v-am prezentat-o eu, și ați zîmbit apreciindu-i justețea, dacă interpretez corect lucrurile. Nu negați niciodată cînd sînteți surprins asupra faptului. Dar vă străduiți din răsputeri ca să nu fiți niciodată surprins.

Și eu voiam să cunosc motivul, să știu de ce. Acum vor să afle toți de la mine, ce diavol m-a îndemnat să întrerup înainte de termen o experiență încununată de succes. De ce nu s-a interesat nimeni ce motive m-au determinat să accept această acțiune dementă? Dumneavoastră personal nu v-ați interesat niciodată, nici înainte, nici după. Ori cunoașteți toate răspunsurile, ori sînteți prea mîndru să vă descoperiți punctele vulnerabile punînd întrebări...

Să fi fost, de pildă, datoria șefei de cadre să-mi vorbească? Era însă împovărată de obligația păstrării secretului. Astăzi mi se pare aproape suspect că nimeni dintre noi nu și-a călcat îndatorirea de a păstra taina — asemănător complicilor ale căror buze sînt pecetluite printr-un delict comun.

Textul meu era diferit față de acel al celorlalți șase — sau șapte, dacă și dumneavoastră ați iscălit determinat de credința fanatică în dreptate. O hîrtie albă, specifică actelor, format coală comercială, cu antetul: Academia de științe. Precum că eu :... la îndemnul..., îndrumată de... (progresul științelor, scopuri umanitare și așa mai departe), m-am oferit volun-

tar pentru experiență („în ceea ce va urma persoană-cobai, p.c."). Am iscălit, este deci adevărat... mi s-a atras atenția asupra cuantumului de risc. Am iscălit... că eșecul parțial sau total al experienței obligă Academia la plata respectivelor despăgubiri complete. (Ce v-ați imaginat oare dumneavoastră sau șefa de cadre prin „eșec parțial" ?).

Amuzată și totodată înfuriată am iscălit, iar șefa serviciului de cadre s-a uitat cu groază și entuziasm cum îmi pecetluiam soarta, în timp ce, în spatele meu, secretara dumneavoastră scotea din hîrtia cerată buchetul de garoafe obligatoriu la orice evidențiere și numire.

Că eram mai mult decît potrivită pentru experiență, o știam eu însămi. Singură. Fără copil. Nu aveam chiar vîrsta ideală, dar oricum propice : treizeci și trei de ani și șase luni. Eram sănătoasă. Inteligentă. Aveam doctoratul în psiho-fiziologie și conduceam un colectiv de ME.SE. (metamorfozare a sexului) în cadrul Institutului de Farmacologie Umană ; inițiată deci în problemă ca nimeni altul, cu excepția directorului Institutului. Fusesem instruită în tehnica de observație și măsurare, ca și în folosirea corespunzătoare a limbajului de strictă specialitate. În sfîrșit, capabilă să dovedesc curaj bărbătesc și energică stăpînire de sine, ambele calități urmînd să-mi fie necesare la timpul cuvenit.

De un lucru țin seamă, ca circumstanță atenuantă : n-ați încercat să mistificați afurisitul meu simț al datoriei, prezentîndu-l drept

privilegiu. Iată de ce am ratat ultima ocazie de a mă înfuria, de a mă apăra, de a da bir cu fugiții. Cum te poți apăra de un dosar care ți se înmînează de către directorul Institutului, în toiul unei discuții de lucru ? Nici într-un fel. Îl iei. Un dosar cartonat, conținînd tot materialul privind persoana ce urmează să fie supusă experienței, dosar al cărui conținut îl cunoaște oricine de aici, în timp ce nici unul dintre cei prezenți nu bănuiește că duplicatul identic se află în seiful meu și dumneavoastră vă bizuiți pe capacitatea mea de a-mi stăpîni expresia feței. Îngăduim colaboratorilor noștri emoția, care poate, în sfîrșit, să-i cuprindă...

Era luni, în ziua de 19 februarie a anului 1992, o lună întunecată, a cărei energie solară se situa sub aceea a mediei ultimilor cincizeci de ani. Totuși, după ce am fixat începutul experienței pentru ziua de 4 martie și dumneavoastră ați ridicat ședința strîngîndu-mi mîna în tăcere, ceea ce era neobișnuit, soarele și-a trimis întreaga sa strălucire aproximativ zece secunde în biroul dumneavoastră. Strîngeri de mînă și surîsuri, recomandarea de a ține capul sus și de a respecta măsura și rațiunea. Și din nou eram pusă în situația de a înțelege totul. De a înțelege și faptul că n-ar fi fost rentabil să elaborezi în primul rînd un preparat pentru metamorfoza bărbaților în femei, deoarece pentru o experiență atît de anormală nu s-ar fi găsit amatorul, persoana-cobai...

Minutul pe care mi l-ați cerut să vi-l acord după ședință l-ați depășit cu treizeci de secunde, pentru a-mi spune — ceea ce bineînțeles știam —, că și *Afipetru* **minus** *masculinum 199* este un mijloc verificat și că din clipa în care o voi dori, poate realiza metamorfozarea mea încă înainte de timpul prevăzut de trei luni. Încolo nu s-a întîmplat nimic. Nici un semn, nici o privire, nici măcar o zbatere de geană. Expresiei dumneavoastră impenetrabile i-am opus un chip pe care se putea citi stăpînirea de sine, așa cum ne exersasem amîndoi timp îndelungat.

Prietenul meu, doctorul Rüdiger, pe care dumneavoastră îl prețuiți ca om de știință, socotindu-l totuși cam prea moale, a avut ideea salvatoare să mă măsoare — tocmai ieșeam din biroul dumneavoastră — din creștet pînă-n tălpi, cu privirea impertinentă a bărbaților, să fluiere în mod ordinar și să facă remarca : Păcat, păpușo ! — Asta se potrivea ! Asta era singurul lucru nimerit, dar care nu dură decît o clipă. În cele paisprezece zile care ne mai rămîneau, am îngrămădit banalități fără de număr, am acumulat prostii și nebunii, ceea ce dumneavoastră ați considerat poate chiar bună dispoziție. (Între timp fiecare s-a trădat cît a putut de bine: Rüdiger a început să-mi sărute mîna, Irene, șefa laboratorului a „uitat" să-mi aducă fetița, atunci cînd ea însăși adăpostea noaptea vreun bărbat, iar Beate — cel mai bun chimist de gen feminin pe care-l cunoașteți, domnule profesor — a lăsat să transpară faptul că mă invidiază. Parcă vă aud spunînd : Scutește-mă de miasmele astea din epoca de piatră, lipsă de autocontrol, dispoziții labile, tot felul de rătăciri. M-ar mira, însă, dacă în toți cei zece ani — de cînd mi-ați inoculat, scurt timp înaintea examenului de stat, acest îndemn — ați observat la mine o singură clipă de pierdere a echilibrului ? În schimb am putut deduce, pornind de la o părere exprimată de secretara dumneavoastră, că nu sînt cu nimic inferioară oricărui cercetător de sex masculin...).

Odată, sîmbătă, cu două zile înainte de începerea experienței, eram cît p-aci să vă chem la telefon. Cum stam singură „plutind în nori" — cel puțin așa se exprimă Irene, care locuiește cu două etaje mai jos, deci la cincisprezece —, apărată de uriașul geam al camerei mele, pe cînd se lăsa înserarea, iar licuricii electrici ai coloniei institutului nostru de cercetare și, dincolo de el, cei ai orașului Berlin, urcau pe o scară invizibilă spre mine, am băut un coniac — ceea ce contravenea directivelor —, am contemplat minute în șir lumina din biroul dumneavoastră, lumină pe care-o recunosc dintre toate punctele luminoase și am pus mîna pe receptor. Am format numărul dumneavoastră, am auzit sunînd o dată, apoi imediat vocea dumneavoastră, poate mai puțin impersonală ca de obicei. Deoarece n-ați închis, cu toate că am păstrat tăcere și, la rîndul dumneavoastră, n-ați scos nici un cu-

vînt, am putut să vă ascult respirația și poate și dumneavoastră pe a mea. Îmi treceau prin minte fapte îndepărtate. Știați că noțiunea „trist“ are la origine ceva comun cu a cădea, a se scufunda, a-și pierde puterile ? În timp ce „cutezător“ semnifică, la origine, a te orienta către un anumit scop — și îndeosebi cu entuziastă hotărîre ? În această stare de spirit mă aflam, cînd, în vîrstă de nouăsprezece ani, asistînd prima dată la cursul dumneavoastră, am scris pe un bilețel, cu majuscule, cuvințelul EU și l-am făcut să-i parvină lui Rüdiger, căci dumneavoastră, domnule profesor, tocmai vă exprimaserăți în glumă presupunerea că printre noi, fetele tinere, „nevinovate și nimic mai mult“, s-ar putea afla una care ar accepta peste cincisprezece ani să fie metamorfozată în bărbat, grație unui preparat fantastic ce urma să fie inventat. EU. — Ce CUTEZANȚĂ ! scrisese Rüdiger pe același bilet. Înțelegeți acum de ce am ținut să-l atragem tocmai pe el în colectivul nostru de cercetări ?

După un minut, am pus receptorul în furcă, m-am vîrît în pat și-am adormit imediat, așa cum exersam sub impulsul unei voințe de fier (ce ciudat că abia acum *training*-ul nu mai are efect), am petrecut disciplinat duminica, respectînd prescripțiile programului privind pregătirile necesare : am mîncat la orele fixate, mi-am luat, conform indicațiilor, pulsul și tensiunea, notînd rezultatele — ceea ce, după cum s-a dovedit seara, și-a atins perfect scopul : pradă sugestiei, am confundat și eu desfășurarea organizată a zilei, din care factorul întîmplare era exclus, cu activitatea logică a unor necesități de ordin superior, care ne eliberează de neliniști, teamă și îndoială. Cînd nu mai ai de ales, poți cîteodată afla de ce acționăm într-un fel anumit. În această situație nu mai puteau fi luate în considerație toate motivele pro și contra, față de unul, care el singur constituia o rațiune suficientă : dorința de a vă afla secretul.

Luni de dimineață mă aflam, punctuală, la Institut, unde mi-ați administrat la orele șase, în atmosfera de obiectivă rigoare, prima injecție care m-a transpus într-o stare de somn, ce urma să faciliteze metamorfoza, desăvîrșită prin alte nouă doze de *Afipetru masculinum 199,* la interval de cinci ore. Am impresia că între timp am visat, cu toate că a visa nu-i cuvîntul corespunzător. Dar n-o să reproșăm limbii că nu ne-a pus la dispoziție nici o expresie pentru acele stări difuze de tranziție în care mă aflam și care se reflectau în mine ca o plutire pe fundul unei ape de un verde-deschis, însuflețite de o floră și o faună de o frumusețe stranie. Ceea ce plutea în acest mediu, putea fi cel mult o tijă vegetală, căreia îi creșteau încetul cu încetul aripioare și urechiușe, pentru a atinge ipostaza unui pește zvelt, frumos, neted, ce se mișca cu ușurință și plăcere printre frunzele și tulpinile verzi. La deșteptare, un gînd — primul — de o stranie ambiguitate. Apoi, privirea mi s-a oprit la ceasul nostru electronic, pe care l-am recunos-

cut și pe cadranul lui am citit data și ora: Ne aflam în 6 martie 1992, orele trei dimineața, iar eu eram bărbat.

Lîngă patul meu ședea Beate: o idee bună, dacă vă aparține (că ați părăsit camera în care avusese loc experiența chiar în ultima clipă înainte de trezirea mea, n-am aflat decît acum cîteva zile, domnule profesor!). Repet: Preparatul dumneavoastră este excelent. Nici un fel de amețeală, nici urmă de greață. O senzație de echilibru fizic și o necesitate neînfrînată de mișcare în aer liber, pe care mi-o puteam satisface imediat, căci făcînd abstracție de testele la care eram obligată să mă supun cu regularitate, nu mi se impusese un program riguros, deoarece noi porneam de la presupunerea că o ființă umană pusă în situația de a se folosi din plin de dreptul la liberă deplasare își va putea cunoaște cel mai bine posibilitățile. Consemnarea conștiincioasă în procese-verbale părea asigurată, deoarece la nici una dintre experiențele făcute pe maimuțe nu am constatat modificări semnificative ale caracterului în urma schimbării sexului. O maimuță femelă de nădejde, înzestrată cu un sistem nervos bine echilibrat, se metamorfoza într-un mascul demn de toată încrederea.

Vă rog să mă iertați, încep să părăsesc terenul obiectivității. Fără motiv, dealtfel, căci mă simțeam mai bine ca oricînd. Atît de bine, cum se simte cineva care a reușit să găsească, în sfîrșit, portița de scăpare. Eliberată, am sărit din pat, mi-am îmbrăcat hainele noi, care îmi

veneau impecabil, confirmînd în mod strălucit prognozele noastre în ceea ce privește dimensiunile previzibile ale caracteristicilor sexuale primare și secundare, am iscălit Beatei de primirea noilor mele hîrtii, întocmite pe numele Anders, ales de dumneavoastră, și am ieșit, în sfîrșit, afară, pe strada principală încă pustie, luminată de lămpi de neon cu tijă curbată. M-am îndreptat spre colina Observatorului astronomic, am rămas cîtva timp acolo, admirînd nemăsurat de frumoasa priveliște a cerului, am adus prinos progresului științei și — de ce să ascund? — meritelor dumneavoastră, domnule profesor. Am lăudat, însă, plină de bucurie, și curajul acelei femei care mai fusesem pînă acum două zile, femeie care — o simțeam foarte precis — dormea în mine încolăcită ca o pisică.

Recunosc, asta îmi plăcea, căci de ce s-o repudiez, sărmana, de la început, odată pentru totdeauna? Astăzi, în urma experienței dobîndite, mă întreb însă dacă nu este necesar să le pregătim sufletește pe urmașele mele, explicîndu-le că nu pot anula, concomitent cu metamorfozarea lor în bărbați, situațiile anterioare ale existenței lor feminine.

Starea mea euforică a durat trei zile și jumătate și o noapte. Din procesul-verbal în care am consemnat experiența, puteți afla că în acea dimineață am mers încet — patruzeci de minute mi-au fost necesare ca să ajung de pe colina Observatorului astronomic la locuința mea dintr-un bloc-turn. Prevăzusem oare că băr-

batul nou-nouț va fi dependent de amintirile fostei femei ? Eu, Anders, m-am gîndit — în timp ce mergeam — la fostul iubit al acelei femei care fusesem eu. La dragul meu Bertram. În aceeași zi se împlineau exact trei ani de cînd îmi spusese, pe cînd ne întorceam de la Observator, că nu mai merge așa. Femei-cercetători științifici, femei-savanți — desigur, indice înalt de inteligență feminină, se înțelege de la sine ; dar tendința spre absolut este incompatibilă cu femeia. Socotea inadmisibil să-mi petrec nopțile la Institut (tocmai începusem să experimentăm pe maimuțe ; vă mai amintiți de acele prime și supranervoase femele ?) Nu se mai putea să răspund mereu și mereu evaziv la problema principală, și problema principală era un copil. (Aveam treizeci de ani și-i dădeam dreptate lui Bertram. Era ziua în care, în trecere, mi-ați pus în vedere un termen pentru prima experiență pe om : trei ani. Și mi-ați oferit conducerea noului colectiv de lucru. Ar fi trebuit să știu ce vreau. Îmi doream un copil. Bertram are acum unul, pe care-l pot vedea ori de cîte ori doresc, căci nevasta lui ține la mine. Mă deranjează doar faptul că lasă să se întrevadă cîteodată un sentiment asemănător recunoștinței, dar în același timp și nedumerire : cum de am putut să încredințez altor mîini o ființă atît de prețioasă ca acest bărbat ?). Nu se mai poate, fir-ar să fie, spunea Bertram că n-am niciodată timp să vin și eu la sărbătorirea unei zile de naștere în numeroasa lui familie. Stam în fața „Uraniei", clădirea Palatului Culturii luminată *a giorno* — era o seară frumoasă de mai, din a cărei transparență apăreau pretutindeni tinere perechi de îndrăgostiți. Este inadmisibil că nu-i iau nimic în nume de rău. Că nu sînt geloasă. Că nu doresc să-l am în exclusivitate, ceea ce oricine n-ar putea explica decît prin lipsă de dragoste. N-aș putea fi puțin mai amabilă... Drept care, l-am întrebat : unde ? Într-o locuință comună, compusă din trei camere, cu termoficare ? Cînd priveam seara, împreună, programul la televizor sau în timpul nesfîrșitelor aniversări în cercul numeroasei sale familii ?

În dimineața următoare am preluat conducerea colectivului nostru și în prima noapte a noii mele ipostaze masculine m-am gîndit fără regret la toate aceste lucruri. Bertram pronunțase atunci cuvîntul „împotriva naturii" și nici o vrajă nu-l putuse șterge din conștiința mea. O femeie care refuză compromisul inventat anume pentru ea ; o femeie căreia nu-i reușește să-și camufleze privirea și să-și transforme ochii într-un colț de cer sau într-o apă ; o femeie care se împotrivește să fie trăirea altora și care vrea să trăiască ea însăși : o asemenea femeie își va ispăși odată vinovăția. Să nu-ți pară odată, mai tîrziu, rău. Mi-a părut rău din clipa în care Bertram a făcut stînga-mprejur în fața porții mele. Și acum, în același loc, în ipostaza mea de bărbat, nu-mi mai părea rău de nimic. Mă însuflețea însă un sentiment de recunoștință.

Ați pătruns oare, domnule profesor, secretul tacticii mele din ultimii trei ani ? Pentru

a experimenta preparatul dumneavoastră aveați nevoie de o ființă ca mine. Voiam să vă pun în situația de a avea nevoie de *mine*. Trebuia să dovedesc valoarea mea de femeie, acceptînd să devin bărbat. M-am travestit într-o fire modestă, pentru a ascunde că înțelegeam situația mea absurdă.

Încă în acea primă dimineață m-am prezentat portarului casei mele drept propriul meu văr, care, conform înțelegerii, urma să locuiască în timpul călătoriei în interes de serviciu a verișoarei sale, în apartamentul ei. Am fost trecut imediat în cartea de imobil la rubrica „flotant". Nimeni, nici dracu', n-a simțit lipsa chiriașei de la apartamentul numărul 17.09, nimeni n-a luat cunoștință de noul vecin. Din acest punct de vedere, totul a mers ca pe roate.

Ca de obicei, sus, m-am instalat imediat la fereastra mea imensă. În dulapul din camera vecină atîrnau costume bărbătești, în baie se aflau ustensile masculine de toaletă. Eu stam însă și căutam, cu privirea femeii, fereastra biroului dumneavoastră care, spre satisfacția mea, era unica luminată pe toată fațada clădirii Institutului ; apoi însă, ca și cum lumina aprinsă la mine ar fi fost un semnal pentru dumneavoastră, s-a cufundat în întuneric. În acea clipă, eu, Anders, am încercat să schițez acel surîs pe care l-aș fi putut avea ca femeie. Trăia încă în mine, după cum simțeam foarte bine. În același timp, mi-am dat seama că ratasem surîsul.

Era o primă și foarte scurtă criză de confuzie. Se cam încurcă lucrurile, am spus cu jumătate de glas, și-am intrat în baie să fac un duș, prilej pentru a cunoaște, ba chiar pentru a mă împrieteni cu noul meu trup, căci cel de bărbat era tot atît de impunător, bine făcut și sănătos cum fusese cel de femeie. Nici n-aș fi admis ca o persoană urîtă să participe la experiența noastră, pentru a nu discredita metoda...

Resentimente ? Doctorul Rüdiger a fost primul care mi-a reproșat resentimente. Puțin mai înainte s-a delectat ascultîndu-mi anecdota despre „mititica" din camera vecină, pe care o întîlnisem dimineața în lift, și pentru că mă măsurase oftînd, am întrebat-o ce-o doare. Mi-a aruncat o privire care ar fi transformat o stană de piatră în bărbat. Doar că cele mai plăcute senzații nu atinseră în mine deplina lor dezvoltare din pricina gîndului de-o feminină ironie : Ia te uită, funcționează ! — Relatez toate amănuntele cu un scop. Să nu credeți, cumva, că preparatul dumneavoastră n-ar fi dat rezultatul așteptat tocmai în cel mai important punct. Eu port toată vina, eu : femeia care, cu ironie sau sensibilitate, ori, poate, pur și simplu din nerăbdare, a sabotat triumful masculin al domnului Anders. Eu, femeia, l-am împiedicat să ridice gentuța „fetei din camera vecină" (nu eram eu oare cea mai în vîrstă ?), eu am făcut greșeală peste greșeală, pînă ce privirea micuței a devenit sceptică, apoi glacială.

Da, dragul meu — așa mi s-a adresat doctorul Rüdiger acum — urmează zilele răzbunării. S-a consolat, de fapt, repede că m-a pierdut. Mă găsea pasabil și voia să termine, în primul rînd, testul privind reacțiile, test care dovedea limpede că simțurile mele reacționau în continuare cum se cuvine, așa cum era prevăzut în scala mea normată subiectiv. Albastru rămăsese pentru mine albastru, un lichid de 50 de grame, fierbinte și cele treisprezece obiecte răspîndite la-ntîmplare pe masa noastră de experiențe nu le puteam memora mai repede ca înainte, ceea ce păru să-l indispună ușor pe Rüdiger. Ceva mai tîrziu, în timp ce realiza testul suplimentar, se învioră, din clipa în care unele dintre răspunsurile mele noi începură să se deosebească de cele vechi. Pierderea spontaneității explica în suficientă măsură timpul de gîndire ceva mai lung : Să răspund ca femeie ? Ori ca bărbat ? Și dacă răspund ca bărbat, cum să o fac, pentru Dumnezeu ? Astfel încît, în sfîrșit, n-am răspuns la „roșu" — „dragoste", ca de obicei, ci „furie". La „femeie", nu „bărbat", ci „frumoasă". La „copil", „murdar" în loc de „ud" și la „fată", nu „zveltă", ci „dulce". Ia te uită, a remarcat prietenul meu Rüdiger, e de pe acum foarte bine, dragul meu.

Apoi am hotărît să mergem la masă. Am străbătut lungile coridoare coborînd spre cantină, antrenați într-o convorbire lejer-relaxantă, în focul căreia Rüdiger m-a cuprins cu dezinvoltură, ținîndu-mă de umăr. Doi buni tovarăși. Cu satisfacție, am fost prezentat cunoștințelor comune drept coleg în aceeași specialitate și oaspete ; iar dacă întrebau de unde și de ce le pare cunoscută vreo trăsătură a feței mele, erau luați în rîs. În spatele ușii dumneavoastră închise domnea liniștea. N-ați apărut după colțul vreunui coridor. Nu vă aflați la cantină. Curiozitatea nu era slăbiciunea dumneavoastră. Asta explică de ce n-ați putut vedea cum am fost nevoită să mănînc răcitură cu piureu de mazăre, ceea ce doctorul Rüdiger consideră o dovadă de bărbăție.

Pentru prima oară — dar nu pentru ultima — am făcut constatarea că, în urma metamorfozei mele, prietenul meu s-a schimbat mai puternic decît mine însămi. Numai dumneavoastră, într-adevăr, ați rămas mereu același. Doctorul Rüdiger nu numai că-și exprima deschis satisfacția cu privire la noua mea ipostază, ci era chiar dispus s-o motiveze. Răzbunarea n-ar fi fost, bineînțeles, decît o glumă. Cu toate că nu mi-ar strica o pedeapsă cît de mică. Pentru ce ? Desigur pentru mîndria mea afurisită. Pentru exemplul prost pe care-l dădusem celorlalte femei prin refuzul de a mă mărita, înlesnind astfel răspîndirea aversiunii sexului slab față de căsătorie și întărind rebeliunea împotriva plictiselii și lipsei de productivitate a căsătoriei. Nu, nu trăiește într-un borcan de sticlă ! Un bărbat necăsătorit — ca el de pildă — este un om liber, care nu păgubește pe nimeni. Doctorul Rüdiger nu putea bănui, că mai păstrasem încă instinctul de femeie, care îmi semnaliza că doar cel ce se simte umilit este atît de însetat să se răzbune. Era tare

jignit că nu m-ar fi putut lua de soție chiar dacă ar fi dorit-o, deoarece nimeni nu reușise să mă convingă.

Așa stînd lucrurile a încercat foarte serios să mă convertească la statutul masculin, în timp ce mîncam strudel cu mere și beam cafea. Doctorului Rüdiger nu-i prea plac femeile frămîntate de probleme și, la drept vorbind, cui îi plac ? Nici măcar ele însele nu arată vreo preferință pentru acest tip de femeie, dacă sînt suficient de inteligente să înțeleagă situația critică în care sînt puse : între bărbat și impulsul de a munci, între împlinirea dragostei și năzuința de a crea, între dorința de a avea copii și ambiție, gonesc o viață întreagă în zigzag, ca un șoarece cibernetic greșit programat. Spasme, încurcături, irascibilitate, pe care în calitate de prieten îngrijorat le-a observat în ultimii mei ani de existență ca femeie... Pe scurt : nu cumva să comit greșeala demențială de a cădea din nou în capcana din care, din fericire, scăpasem.

Vrei să mă convertești la statutul masculin, am remarcat eu și m-a pufnit rîsul. — Vezi, a replicat doctorul Rüdiger, acum îți poți permite să găsești demersul meu comic.— Și pentru că tot sîntem la capitolul glume, l-am întrebat : Nu cumva ți s-a făcut lehamite să ai de șef o femeie ? — Asta, a replicat Rüdiger, nu mai e o glumă, ci un resentiment obișnuit. — În schimb, consideră drept umor să-mi ofere după-masă una dintre țigaretele de foi cubaneze, tari.

În acea clipă le-am văzut pe Irene și pe Beate străbătînd de-a curmezișul cantina. Se îndreptau spre masa noastră. Irene, cu mersul lălîu, în veșnicul ei pulover verde, Beate, cu părul vopsit nu demult blond-cenușiu, ceea ce nu-i avantajează fața și așa fără de culoare. Privindu-l pe Rüdiger, m-am convins : și el constatase același lucru. Dar imediat am fost puși în situația de a le asigura pe amîndouă că nu le-am defăimat. De ce cred oare întotdeauna femeile că doi bărbați care stau de vorbă împreună le critică ? Pentru că o fac aproape întotdeauna, răspunse Irene. Deoarece femeile își dau prea multă importanță, doctcre Rüdiger. Deoarece femeile au — dată fiind natura lor — complexe de inferioritate, a ripostat Beate. Ascultam ce spuneau și n-aveam nici o părere, pluteam în atmosfera cețoasă a „țării nimănui“ și nu simțeam nimic, decît un ușor sentiment de dor — era un început — față de absurdele inepții feminine. Irene, văzînd în mine o victimă vinovată a racolării fără de scrupule, m-a avertizat de pericolul încercărilor ce se vor exercita pentru a-mi fi smulse secretele, pe care, fără concursul meu, un bărbat nu le-ar afla nicicdată. Mi-am exprimat îndoiala, dar doctorul Rüdiger a adus drept dovadă o istorie din antichitatea clasică :

Tiresias, un grec, a văzut odată doi șerpi împerechindu-se și l-a rănit pe unul din ei. Drept pedeapsă, a fost prefăcut în femeie și a avut de-a face cu bărbații. Zeului Apolo i se făcu însă milă de el și-i dădu ideea, cum ar putea redeveni bărbat : să privească încă o dată

aceleaşi reptile, în aceeaşi situaţie, şi să o rănească pe cealaltă. Tiresias a făcut întocmai şi şi-a redobîndit adevăratul său sex. În acelaşi timp zeii cei mari, Zeus şi Hera, discutau aprins cine simte o mai mare plăcere în îmbrăţişare : bărbatul sau femeia. Ca arbitru competent l-au chemat, în sfîrşit, pe Tiresias. Acesta a susţinut că bărbatul simte o zecime din voluptate ; femeia, însă, gustă din plin întreaga plăcere. Mîniată de trădarea secretului păstrat cu străşnicie, Hera i-a luat nefericitului Tiresias lumina ochilor. Drept consolare, marele Zeus l-a înzestrat pe orb cu darul de a proroci.

Scurta tăcere ce i-a învăluit pe cei de la masa noastră năştea suspiciunea că fiecare îşi păstra un prim gînd pentru sine (al meu era destul de ciudat : Cine mă va orbi ?). Al doilea s-a concretizat la toţi într-o exclamare, cu sens deosebit, după cum, în fond, povestea doctorului Rüdiger nu era defel univocă. Irene a considerat necesar să mă prevină de pedepsele aplicate în cazul trădării secretelor feminine. Cum, adică ? a rostit încet Beate. Tiresias a minţit doar...

O conversaţie între bărbaţi nu poate fi congruentă cu o discuţie între participanţi de sex opus.

Sentimentul meu de fericire se pulverizase. În locul lui se instaurase o senzaţie de gol, localizată în piept. Nu era de mirare. Dar ceea ce mă descumpănea nu era carenţa unui organ feminin, a sînilor, ci absenţa privirilor dispre-

ţuitoare ale bărbaţilor, care îţi arată că sînt „prezenţi".

Vă dau doar probe prin sondaj, înţelegeţi, şi mi-e teamă să nu vă plictisesc. Nu am reuşit niciodată să intru în pielea spionului care operează cu cel mai perfect dintre camuflaje în spatele frontului inamic. În schimb, am început să am dificultăţi în privinţa întrebuinţării tuturor formelor pronumelui personal „eu". Că sîntem configuraţi de ceea ce mediul nostru înconjurător aşteaptă de la noi — cine n-o ştie ? Dar ce valoare poate avea toată ştiinţa pe care mi-am însuşit-o faţă de prima privire pe care o femeie o îndreaptă asupra mea ! Faţă de primele mele drumuri prin oraşul care nu mă mai recunoştea şi de care mă înstrăinasem ? Bărbatul şi femeia locuiesc pe planete diferite, domnule profesor. V-am spus-o — vă amintiţi ? — şi dumneavoastră mi-aţi reproşat subiectivismul, aţi aşteptat să dau înapoi şi să vă asigur că-mi voi supune, ca de obicei, senzaţiile şi simţămintele, interpretării dumneavoastră. În cazul acesta v-am decepţionat pentru prima dată. Vechile trucuri n-au putut ţine piept noii mele experienţe. Voiam totuşi să ştiu, o dată, ce se întîmplă dacă rămîneam la părerea mea. Dacă nu mă copleşea din nou sentimentul vinovăţiei : vinovată de un ireparabil defect de caracter, care ne face pe noi, femeile, incapabile, oricît de rău le-ar părea bărbaţilor, să vedem lumea aşa cum este ea în realitate. În timp ce dumneavoastră aţi prins mapamondul într-o plasă de cifre, curbe şi calcule, nu-i aşa ? Ca pe un păcătos prins asupra

faptului şi cu care nu se cuvenea să mai ai de-a face. De care te distanţezi — în modul cel mai rafinat — cu ajutorul unei imense însuşiri de date, pe care le prezinţi drept rapoarte ştiinţifice.

Dacă înţelegeţi lucrurile aşa, domnule profesor, aveţi dreptate cînd susţineţi glumind că *scientia*, ştiinţa, ar fi ea, de fapt, o doamnă, dar e înzestrată cu un creier de bărbat. Exerciţiul de a mă supune acestui mod de a gîndi m-a costat ani preţioşi din viaţă. Ce greu îmi vine astăzi să redobîndesc accesul spre acele zone interioare, ferecate în trecut! Limba — şi acest fapt are să vă mire — îmi este de mare ajutor, datorită genezei ei din acel surprinzător spirit, în virtutea căruia „a judeca" şi „a iubi" ar putea forma un singur cuvînt. Întotdeauna m-aţi oprit să deplîng irevocabilul, Totuşi, soarta unor cuvinte mă impresionează; şi mai mult decît orice mă chinuie dorinţa de a vedea din nou — unite ca fraţii — noţiunile *minte* şi *raţiune*, care însemnau odată, în matricea desfrînat-creatoare a limbii, unul şi acelaşi lucru, dar care au ajuns, datorită nouă, pe picior de război...

Mie, Anders, nu mi-ar fi dat niciodată prin gînd să denumesc aceleaşi obiecte cu aceleaşi cuvinte cu care le desemnam cîndva, ca femeie, dacă aş fi găsit altele. De fapt, îmi mai aminteam ceea ce însemna pentru ea „oraş": o plenitudine de speranţe înecate în deziluzii, speranţe ce renasc necontenit. Pentru el — deci pentru mine, Anders — o aglomerare de ocazii nesecate. El — deci eu — era ameţit

de un oraş care voia să mă înveţe că era de datoria mea să fac cuceriri, în timp ce femeia din mine nu uitase încă tehnica de a se face remarcată, şi dacă situaţia o cerea, s-o recunoască.

Întîmplarea cu maşina n-o să vă convingă, dar poate că-i totuşi amuzantă. Pentru a mă pregăti în vederea reacţiilor contradictorii ale celorlalţi participanţi la circulaţie — şi anume ale femeilor şi bărbaţilor —, faţă de femeia de la volan, instructorul meu mi-a explicat la prima lecţie că femeile au un simţ de orientare insuficient dezvoltat şi de aceea nu pot fi buni conducători auto, chiar dacă au excelente deprinderi tehnice. Am început deci să mă rătăcesc în cartiere pe care înainte consideram că le cunosc, consolîndu-mă cu faptul că este obositor să conduci. Pînă cînd, la începutul celei de-a doua săptămîni de existenţă masculină, motorul meu m-a lăsat în pană la mijlocul intersecţiei din Alexanderplatz, în plin trafic rutier, şi nu mi-a rămas altceva de făcut decît să blochez circulaţia, să aştept fluierăturile stridente şi dispreţul agentului de circulaţie, care ridica din umeri la concertul de claxoane din spatele meu, şi îndemnurile batjocoritoare ale celor care treceau pe lîngă mine. Am crezut că visez cînd miliţianul a oprit fluierînd circulaţia pe banda mea şi, ridicînd mîna, a coborît de pe estrada de dirijare, m-a întrebat unde-i hiba, adresîndu-mi-se cu „maestre", am crezut că visez cînd cîţiva conducători-auto s-au dat jos din maşinile lor şi, fără multă vorbă, au împins blestemata mea

de mașină din fluxul vehiculelor, fără ca vreunul să aibă poftă să-mi satisfacă necesitatea urgentă de a înghiți o dădăceală, o morală și o amendă. Mă credeți că nu mai am acum nici un fel de dificultăți de orientare ?

Să ne întoarcem însă pe planeta mea. Unde era să trec în procesul-verbal senzația improbabilă că mie, ca bărbat, îmi venea mai ușor să înfrunt greutățile vieții ? Mi-am dat seama într-o seară, în timp ce studenta aceea foarte tînără a leșinat lîngă mine, pe strada pustie. Am ajutat-o să se ridice, cu conștiința încărcată fără motiv, am condus-o spre o bancă și, pentru a-și reveni, i-am oferit — lucrul cel mai firesc din lume — să se odihnească în locuința mea situată în apropiere. M-a măsurat revoltată și m-a făcut „naiv". M-am uitat mai tîrziu în dicționar : pe vremuri, însemna „natural, înnăscut" — dar cum i-aș fi putut vorbi fetei despre amabilitate înnăscută sau despre dorința firească de a-i sări în ajutor, fără a-i intensifica îndîrjirea resimțită împotriva noastră, a bărbaților ? Am avut nefericita idee de a mă referi la „starea" ei, căci orice femeie își dădea seama de la prima vedere că fata era însărcinată. Dar nu eram femeie și față de mine nu putea resimți decît dispreț („Ce fel de stare !"), astfel încît mi-a dat pașaportul. Iată-mă și jignit, pentru prima oară în viața mea ofensat în ipostaza de bărbat. Am început să mă întreb ce Dumnezeu ne-ați făcut, încît să vă interzicem, dintr-o dorință de răzbunare, să fiți prietenoși cu noi. Faptul că sînteți încurcate într-o sumedenie de treburi folositoare

nu mi se părea de invidiat, deoarece priveați cu pasivitate, cum noțiunile „uman" și „om", adică bărbat, rezultate inițial din aceeași rădăcină, se distanțau irevocabil una de cealaltă.

„Irevocabil", a repetat Irene : chiar atît de categorică nu sînt. Își aducea la mine, la etajul al șaptesprezecelea, melancolia ei spre a o înfrăți cu a mea. Adesea, în asemenea situații, ne găsisem consolarea într-un pahar de vin, în muzică și, din cînd în cînd, în programul de la televizor. Filmul ne prezenta problemele unei învățătoare suprasolicitate, mamă a trei copii, cu soțul ei flegmatic, un inginer constructor de obiecte de larg consum pentru menaj. Regizorul acestui film, din păcate o femeie, își dădea toată silința să rezolve concomitent și favorabil, printr-un sortiment corespunzător de roboți de bucătărie și mașini de uz casnic, atît îndeplinirea planului fabricii cît și căsnicia învățătoarei. Irene se văzu pusă în situația de a se întreba dacă întreaga încurcătură în care se zbate femeia nu își găsește pur și simplu explicația în raritatea constructorilor de obiecte de uz casnic. Fusese nevoită să dea iarăși pașaport bărbatului aceluia lung, lălîu, cu părul creț, pe care timp de două luni îl găsise destul de bine, deoarece se dovedise incapabil să atingă treapta maturizării. Irene este revoltată de mamele acestor fii și are de gînd să scrie un abecedar al educației, a cărui primă propoziție să sune : Dragă mamă, copilul dumitale, cu toate că este un fiu, este în fond tot un om. Crește-l în așa fel, încît

să crezi că fiica ta va fi în stare să trăiască alături de el...

Cum am mai născocit și formulat alte cîteva propoziții, notîndu-le pe o hîrtie, cum ne-am înfuriat și ne-am întrerupt reciproc și am rîs eu de ea și ea de mine, cum se amuza Irene adresîndu-mi-se mereu cu numele meu bărbătesc (tu, Anders !), cum a ars apoi într-o scrumieră hîrtia cu ideile notate, pentru că n-ar exista nimic mai comic decît femei care scriu tratate — toate amănuntele astea n-o să le relatez. Doar că am ripostat : Femei ? Nu văd aici decît bărbat și femeie ! Și că mi-a reușit să imprim întrebării mele exact tonul pe care în acel moment o femeie îl putea aștepta de la un bărbat. Și că Irene n-a mai vorbit decît foarte puțin, spunînd, de pildă, ce păcat că ne cunoaștem de mai înainte. Și că eu, de exemplu, i-am mîngîiat părul, care — neted și închis — îmi plăcuse întotdeauna. Și că a mai spus încă o dată : Tu, Anders, completînd : Tu, Anders, cred că noi n-avem nici o șansă. Dar poate că afurisita asta de invenție a profesorului tău are și partea ei bună.

Pentru alții, voia ea să spună. Și pentru cazul că anumite însușiri ale bărbaților vor continua să degenereze — ca, de pildă, capacitatea de a ne cunoaște la propriu și în sens biblic. *Feminam cognoscere*. Și el și-a cunoscut femeia... Da : mai presus de toate prețuim voluptatea de a fi cunoscute. Pe voi, însă, pretenția noastră vă pune într-o adevărată încurcătură, din care căutați să ieșiți, cine știe, baricadîndu-vă în spatele testelor și chestionarelor voastre.

Ați remarcat cu ce evlavie își programează micul nostru cibernetician computerul ? De data asta era vorba de valorificarea celor 566 de întrebări ale testului meu MMPI, care i-a dat răgazul să mă consoleze că noi, femeile, n-am inventat nici cibernetica — tot atît de puțin ca mai înainte praful de pușcă, bacilul tuberculozei, domul din Köln sau opera *Faust*. — De la fereastră v-am văzut ieșind pe poarta clădirii principale. — Femeile, spuse micul nostru cibernetician, care vor să joace în știință primul rol sînt condamnate, pur și simplu, să eșueze. Abia acum mi-am dat seama cît de disperat era că succesul acestei experiențe de cea mai mare importanță, care ar fi putut contribui la reducerea unei specii dubioase, depindea în mod integral de o femeie.

Jos, limuzina neagră a Institutului, o Tatră, a tras la scară și dumneavoastră v-ați urcat în ea. Micul nostru cibernetician studia răspunsurile computerului. Pentru prima oară m-am uitat mai îndeaproape la el, la trupul lui mic cu capul mare, la degetele lungi, nervoase, grăbite, am remarcat constituția lui slabă și felul exaltat de a vorbi... Cît trebuie să fi suferit printre noi, femeile ! — Mașina dumneavoastră a descris o curbă prin curtea cu pietriș și s-a pierdut între plopii de la poartă. Ciberneticianul ne aduse la cunoștință faptul că, după toate indiciile, condiționarea mea se duce dracului. Mă interesa foarte puțin dacă

mai realizam reacţiile mele obişnuite la excitaţii emoţionale, dar el nu ştia dacă era cazul să se întristeze sau să se bucure de faptul că maşina, computerul, mă considera două persoane diferite şi ameninţa să se plîngă pentru premeditată inducere în eroare.

În laborator, Irene îmi transmise cu o expresie impenetrabilă : după valorificarea ultimelor analize aş fi cel mai masculin bărbat pe care-l cunoaşte. M-am postat la fereastră. Nu se întoarce curînd, mi-a explicat ea. Astăzi are pretextul conferinţei de la Universitate.

În această situaţie, încă am mai crezut că aţi evitat pînă acum să mă vedeţi în noua mea ipostază. Dar că veţi reuşi să nu mă recunoaşteţi, nu mi-ar fi dat în gînd nici prin vis. Nedumerit nu sînteţi niciodată. De mult voisem să vă întreb, de cînd datează această stare de „a fi mereu pregătit pentru orice“ ? Dar întrebarea ar fi fost o încălcare gravă a regulilor jocului, respectate de noi cu sfinţenie. Ele ne apărau în mod eficient să ne uităm rolurile, oricît de mult mi-ar fi displăcut cel de păgubaş vesel pe care-l avem de interpretat. Cîteodată jocul se numea : cui îi este frică de omul negru ? Datoria mea era să strig : nimănui ! Apoi mai erau valabile şi alte jocuri, dar o singură regulă rămînea în vigoare : cine întoarce capul sau rîde, va fi bătut crunt ! Nu m-am întors niciodată. N-am surprins niciodată pe cel ce conduce jocul cu vreo greşeală. N-am rîs niciodată de el. Cum era să bănuiesc

că vă apasă propriile dumneavoastră prescripţii ?

Vă aduceţi, probabil, aminte : era sîmbătă, 16 martie, o zi cu o „vreme capricioasă de aprilie“, a unsprezecea zi a existenţei mele metamorfozate, cînd aţi părăsit spre orele unsprezece „Cafeneaua Operei“, singur şi aproape treaz ; un bărbat tînăr, cu totul necunoscut, care fără îndoială vă pîndise, s-a apropiat de dumneavoastră, oferindu-se să vă însoţească cu sila, fără ca măcar să procedeze ca un om binecrescut, prezentîndu-se. Dumneavoastră, ascunzîndu-vă nedumerirea şi netrădîndu-vă prin nimic că l-aţi cunoaşte, v-aţi purtat ca şi cum nu ar exista ceva mai obişnuit decît o discuţie nocturnă şi intimă cu un necunoscut. Imediat aţi fost din nou stăpîn pe situaţie. Cu prezenţă de spirit, aţi născocit un nou joc şi din nou dumneavoastră aţi fost acela care a stabilit condiţiile de participare, pe care le foloseaţi dealtfel cu mărinimie, cu o excepţie de neclintit : să vă păstraţi dreptul de a rămîne în afara jocului. Ceea ce v-am spus — de pildă, plîngerea că arsenalul de amintiri al unei femei poate deveni o povară pentru un bărbat —, aţi luat-o politicos la cunoştinţă, replicînd că amănuntul nu vă priveşte. Era o impertinenţă şi v-am spus-o. Nici n-aţi clipit. Îmi dădeam seama : acum era rîndul meu să mă revolt, dar nu m-am revoltat. Cu îndrăzneală, am profitat de prilejul ce mi se oferea ca să vă asediez cu noile mele experienţe, să întorc lancea împotriva dumneavoastră, să vă

încercuiesc cu spectrul dificultăţilor, acuzărilor, ameninţărilor. Îmi aminteam exact de cîte ori repetasem această scenă în imaginaţie ; ştiam fiecare expresie, fiecare gest pe dinafară. Acum, însă, cînd, în sfîrşit, sosise clipa s-o pot juca, mi-a pierit deodată cheful şi am început să presimt semnificaţia comportamentului meu. M-am mai încumetat — aproape ca în limitele unui exerciţiu obligatoriu — să fac doar aserţiunea că bărbatul şi femeia trăiesc pe planete diferite, pentru a vă forţa să treceţi la obişnuit-blîndele dumneavoastră tentative de intimidare şi a vă putea arunca în faţă adevărul, că la mine teoriile dumneavoastră nu mai prind.

Ne aflam în Alexanderplatz, jos, lîngă turnul de televiziune. Aţi crezut că, din vanitate jignită, am ales deodată fuga, urcîndu-mă într-un taxi gol ce trecea întîmplător pe acolo ? Am dat bir cu fugiţii pentru că nu mă simţeam jignit, pentru că nu-mi era teamă, pentru că nu eram nici trist, nici vesel şi deoarece nu mai înţelegeam deloc încordarea ce pusese stăpînire pe acea zi. Am fugit pentru că am vorbit tot timpul cu dumneavoastră despre un străin, pentru care eu însumi nu mai puteam simţi milă. Orice încercam să-mi imaginez în maşina întunecată — frumos sau urît — simţirea mea a rămas mută. Şi oricîte întrebări se năşteau în mintea mea, rămîneau fără răspuns. Femeia din mine, femeia pe care o căutam febril, dispăruse. Iar bărbatul nu-i luase încă locul.

Şah-mat — expresia asta mi-a venit în minte, căci cel puţin limba nu mi se refuza încă.

Instinctiv dădusem şoferului adresa părinţilor mei. Nu m-am mai răzgîndit, am plătit, am coborît, am zărit încă de pe stradă lumină în camera lor de zi şi m-am urcat pe soclul de piatră al grădinii din faţa casei, de unde, nestingherit, poţi cuprinde cu privirea camera. Părinţii şedeau ca de obicei în fotoliile lor preferate şi ascultau muzică. Cărţile din care citiseră mai înainte se aflau întoarse cu cotorul în sus, în faţa lor, pe măsuţa joasă. Ascultau, sorbind din pahare demodate, cu picior, un vin negru, pe care-l preferau tuturor celorlalte. O singură dată — vreme de douăzeci de minute — tatăl meu a mişcat mîna spre a o face atentă pe mama asupra unui pasaj al concertului. Mama zîmbea, deoarece el îi atrăgea mereu atenţia asupra aceluiaşi pasaj, cu aceeaşi mişcare a mîinii, pe care ea o aşteaptă şi îi place şi deoarece el, după cum a şi procedat apoi, obişnuieşte să ridice ochii şi să răspundă la surîsul ei cu o nuanţă de autoironie. Din clipa în care dezbaterile însufleţite cu prietenii, ce umpleau casa părinţilor în copilăria mea, se transformaseră în discuţii, iar prietenii şi duşmanii se metamorfozaseră în musafiri, s-a născut plăcerea părinţilor mei de a trăi în singurătate. Au realizat minunea de a se apropia unul de celălalt cu blîndă indulgenţă, fără ca indiferenţa să se aşeze la masa lor.

Aş fi putut să intru în casă. Aş fi călcat instrucţiunile secrete şi le-aş fi putut descrie situaţia în care mă aflam. Niciodată n-au fost lipsiţi de înţelegere faţă de mine. Nu m-ar fi întîmpinat nici măcar o întrebare nepotrivită, nici surprindere, nici urma unui reproş. Mi-ar fi făcut patul în vechea mea cameră şi mi-ar fi pregătit, înainte de culcare, băutura tradiţională în familia noastră. Apoi amîndoi ar fi stat întinşi în dormitorul alăturat camerei mele, fără să poată închide ochii şi s-ar fi gîndit noaptea întreagă, cu ce au greşit oare. Căci fericirea părinţilor mei este fundamentată pe noţiunea destul de simplă despre relaţiile de conexiune dintre cauză şi efect.

N-am mai intrat. Cu primul taxi am ajuns la mine acasă, m-am băgat în pat şi nu m-am sculat trei nopţi şi două zile — timp în care am continuat să-mi trec, de bine de rău, observaţiile în procesul-verbal, deşi capacitatea de a găsi termenii potriviţi pentru caracterizarea stării mele scădeau în măsura în care fiziceşte mă simţeam însănătoşită. Deoarece dumneavoastră n-aţi admite niciodată noţiunea „criză“ — ne-am înţeles tacit să folosim „scădere conflictuală“ — ca şi cum ne-am afla în pragul rezolvării tuturor complicaţiilor într-o stupidă dramă de factură clasică.

Luni, Beate vorbea însă fără ocolişuri despre un fiasco. Ştiţi ce s-a întîmplat: am notat testul privitor la memorie. Deşi aţi fi putut înţelege că pentru un om cu conştiinţă răspunsul „nu ştiu“ reprezintă o nenorocire mai mică în comparaţie cu o minciună cît toate zilele. După încordată gîndire — ceea ce dovedesc aparatele fixate de puls şi legate de circuitele cerebrale — am articulat de şapte ori „nu ştiu“ la întrebarea ei, pînă s-a enervat şi a formulat ea răspunsul. De parcă uitasem numele profesorului meu preferat! Dar cum putea un bărbat care — după cum am înţeles abia atunci, într-o fracţiune de secundă — miza în desfăşurarea orelor de chimie pe efectul bine calculat ce-l producea asupra fetelor, să fi fost profesorul meu preferat? Sau în privinţa „celei mai mari bucurii din copilărie“. Bineînţeles, ştiam ce răspunsesem în testele trimestriale la această întrebare: să mă dau în leagăn. Puteam, dacă era neapărat necesar, să evoc în sinea mea imaginea unei fetiţe ce se da în leagăn, o fetiţă care scotea chiote de bucurie şi căreia îi făcea vînt un băiat... Doar că imaginea asta mi-a stîrnit neplăcere şi nu mai era în concordanţă, ca răspuns, cu întrebarea pusă. Tot atît de puţin ca şi numele băiatului — Roland, ba da, fir-ar să fie! — la întrebarea ce se referea la „primul prieten“. Era doar imposibil ca primul meu prieten — cum de nu-şi dădea seama Beate de acest lucru? — să fi luat în braţe şi să fi dat jos din leagăn pe acea fată străină ce se legăna...

Presupuneri, tot ce era trecut negru pe alb în dosarul meu nu erau decît presupuneri. Uitaţi-vă doar la această stupidă planşă în culori, niciodată terminată. Desigur că interpretasem această mică fotografie în mod constant drept

„pereche de îndrăgostiţi îndreptîndu-se sub cerul liber spre pădure". Numai că acum nu mai puteam pur şi simplu să descopăr perechea de îndrăgostiţi, oricît de penibil mi-ar fi fost, deoarece totul mi se părea un moft. La nevoie, mai curînd doi sportivi care se pregăteau pentru un concurs. Dar nici de acest lucru nu eram sigură. Am preferat, deci, să tac. Nu era doar nici o nenorocire să nu recunosc ce reprezenta planşa asta lipsită de sens.

Şi atunci, Beate a început să plîngă. Beate cea tăcută, modesta Beate. Beate al cărei nume derivat din latină i se potrivea atît de bine : „cea fericită". Cea care ştia să stabilească un echilibru perfect între o profesie dificilă, un soţ pretenţios şi doi copii ; Beate, care nu făcea niciodată caz de problemele ei, care nu-şi închipuise nici ea ce speranţe nemăsurate legase de această experienţă. Ştiaţi că era pregătită să încerce ? Voia să fie următoarea : cu toată seriozitatea. Şi faptul că eu ratasem, a făcut-o să-şi piardă stăpînirea de sine. A susţinut că în îngîmfarea mea dezgustătoare irosesc această unică şansă şi pentru celelalte, pentru că, nefiind într-adevăr strînsă cu uşa, nu ştiu s-o preţuiesc.

Irene mi-a ajutat s-o duc pe Beate la maşină. Am condus-o acasă. Tot ceea ce mi-a mai spus, cu ce ton şi ce fel de cuvinte a folosit, păstrez pentru mine.

Iar eu am dobîndit un sentiment de respect faţă de femeia tăcută şi modestă.

Beate are o locuinţă frumoasă. Atît grădina cît şi casa sînt îngrijite. Nici o ceaşcă murdară, nici un pat nefăcut. Nu lăsa nici cea mai mică dezordine, nu voia să-şi reproşeze niciodată aşa ceva. Am aşezat-o pe divan şi i-am dat un somnifer. Înainte de a adormi m-a întrebat : De ce nu spui nimic ?

Credea, probabil, că depindea numai de mine să vorbesc sau să tac. Nu-şi putea închipui tăcerea ce pusese stăpînire pe mine. Nimeni nu-şi poate închipui.

Ştiţi dumneavoastră ce înseamnă „persoană"? Mască. Rol. Eul real. După toate cele întîmplate, limba mi se pare, de fapt, cel mai puţin în funcţie de una dintre aceste trei stări. Faptul că nu mai dispuneam de nici una dintre ele semnifica nici mai mult, nici mai puţin, decît tăcere totală. Despre „nimeni" nu poţi scrie nimic. Iată explicaţia lacunei de trei zile din raportul meu.

Cînd după trecerea cîtorva zile am fost din nou în stare să folosesc afirmaţia şi negaţia, am apărut din nou printre oameni. Desigur, schimbată. Dar fără să am nevoie de ajutorul privirilor îngrijorate şi cercetătoare, care mai curînd mă împiedicau să le demonstrez cît mai convingător că învinsesem criza. Era absurd că tocmai acum nimeni nu voia să mă creadă : îndoielile lor au apărut în clipa în care ale mele se risipiseră. Răspunsul meu, „mulţumesc bine", corespunzător stării reale, dar stereotip la întrebarea lor stereotipă „ce mai faci?"

îi scotea din sărite. Dar părerile pe care le aveau despre mine, nu mă mai afectau ca înainte. Ceea ce iarăşi nu le convenea.

Însă ce ne închipuiam, de fapt, noi toţi ? Sau chiar dumneavoastră înşivă ? E oare cu putinţă ca dumneavoastră să fi calculat cu luciditate preţul pe care urma să-l plătesc ? Întreb doar sub imperiul raţiunii, cum aţi cerut-o dumneavoastră întotdeauna. Şi eliberată de impulsul stărilor afective, descătuşată de toate angajamentele vechi, am reuşit, în sfîrşit, să ies dintr-un anumit joc, ale cărui reguli ne fuseseră atîta timp sacre. Nu mai aveam nevoie de această pavăză. Bănuiala că dumneavoastră aţi prevăzut, ba chiar aţi dorit tocmai această situaţie, nu m-a costat decît o ridicare din umeri. Am descoperit secretul invulnerabilităţii : indiferenţa. Nu mai simţeam arzînd în mine o flacără la pronunţarea unui anumit nume, la auzul unei anumite voci... Era o despovărare semnificativă, domnule profesor, o despovărare care îmi deschidea perspectivele unei nebănuite libertăţi. Dacă închideam ochii, nu mai eram obligată să dobîndesc o dureroasă voluptate dintr-o succesiune de imagini, care — ceea ce era destul de ruşinos — prezentau mereu aceleaşi două persoane, mereu în aceleaşi situaţii. Mă obsedau mai curînd viziuni asupra viitorului : rezultatul meu încununat de succes în cadrul acestei experienţe, numele meu pe toate buzele, bucuria entuziastă, decoraţii, celebritatea în adevăratul sens al cuvîntului.

Scuturaţi capul în semn de dezaprobare. Dar ce doriţi ? Să fi realizat eu ceea ce nu le reuşeşte majorităţii bărbaţilor — să trăiască faţă în faţă cu realitatea, fără să recurgă la automistificare ? Aţi sperat, poate, că cel puţin unul va reuşi : fiinţa creată de dumneavoastră. Aţi sperat să-l puteţi supune observaţiei şi că reflexul sentimentelor, pe care vi le-aţi interzis de mult şi pe care, încetul cu încetul — probabil — le-aţi şi pierdut (ceea ce v-a rămas poate este doar sentimentul unei pierderi de neînlocuit), ar putea să cadă asupra dumneavoastră ; dar v-am dezamăgit, n-am avut încotro. Fără să-mi dau seama, am început şi eu să prefer drumul mai uşor şi să situez în centrul strădulnţelor mele, cu toată seriozitatea, succesul experienţei, de al cărei nonsens barbar nu mai eram deplin conştientă. Îmi vine în minte anecdota clasică a doctorului Rüdiger. Fără să ştiu sau fără să vreau, am spionat totuşi în spatele frontului inamic şi am descoperit ceea ce trebuie să rămînă secretul vostru, pentru ca privilegiile comode să nu fie prejudiciate : că acţiunile în care vă pierdeţi nu pot constitui fericirea voastră şi că avem dreptul să opunem rezistenţă, dacă vreţi să ne implicaţi în ele.

Nu, domnule profesor : nici o zeiţă nu coboară din înalturi ca să-l orbească pe trădător — presupunînd că vreţi să numiţi obişnuinţa care ne orbeşte, o zeiţă atotputernică. Orbirea parţială de care suferă aproape toţi bărbaţii începe să mă cuprindă şi pe mine, căci altfel nu mai este posibilă savurarea deplină

a privilegiilor. Dacă înainte mă revoltasem, acum pusese stăpînire şi pe mine calmul, liniştea. O mulţumire necunoscută pînă atunci mi-a cuprins fiinţa. Odată acceptate, convenţiile, pe care ar trebui să le cîntărim cu aspră suspiciune, dobîndesc o putere irezistibilă asupra noastră. Mi-am şi interzis luxul tristeţii, ca o risipire sterilă de forţă şi timp. Nu-mi mai părea periculos să particip la acea împărţire a muncii, care dă dreptul femeii la tristeţe, isterie şi la majoritatea nevrozelor şi care le lasă plăcerea să se ocupe de alienarea sufletului (pe care însă nimeni nu l-a văzut la microscop) şi cu marele sector, aproape nesecatul sector al artelor frumoase. În timp ce noi, bărbaţii, purtăm greutatea mapamondului pe umerii noştri, prăbuşindu-ne aproape sub povara lui, şi ne consacrăm imperturbabil realităţilor celor trei mari sfere : economie, ştiinţă şi politică internaţională.

Şi pe un Dumnezeu, care ar pogorî spre a ne ferici cu darul profeţiilor, l-am refuza dintr-o pornire de autentică indignare... Tot aşa cum am respinge şi lamentările lipsite de obiect ale nevestelor noastre.

Atît de departe nu ajunsesem, domnule profesor. Nu avusesem timp îndeajuns. Crizele vechii mele nelinişti m-au pus la grea încercare. Doar un şoc mă mai putea salva. O întrebare. Trei cuvinte.

Cum am cunoscut-o pe Anna, fiica dumneavoastră ? N-am cunoscut-o ca atare — bănuiala este gratuită —, ci ca pe o foarte inteligentă persoană tînără, întrucîtva arogantă,

care, întîmplător, se aşezase lîngă mine la Casa filmului şi pe care, ceea ce nu mai era întîmplător, am invitat-o la o îngheţată. A mers foarte uşor. Nu se împotriveşte, mi-a spus, dacă vreau să-i plătesc porţia ei : s-a nimerit să fie tocmai lefteră şi mie n-o să-mi facă o gaură în pungă. Intenţii ? Cele mai fireşti din lume, căci dacă eram obligat să încep odată să fac pe cocoşul — femeile nu dau pace bărbaţilor ! — de ce să nu mă rotesc în jurul acestei fete, al cărei surîs ironic îmi plăcea ?

Cocoşul n-a avut căutare. Presupun că pentru Anna nu eram decît un domn mai în vîrstă, care s-a prostit, ca majoritatea bărbaţilor — reproduc cuvintele ei, dar dumneavoastră o cunoaşteţi doar —, care nu mai este în stare să-şi dea seama de nimic. De exemplu, de faptul că regizorul ne crede tare proşti. Dealtfel, se recomandă simplu : Anna (vă jur : fiica dumneavoastră nu mi-a spus numele ei de familie !). Anna este de părere că femeile nu trebuie să facă bărbaţilor viaţa uşoară. S-au lenevit cu desăvîrşire în toate privinţele, crede ea, în materie de dragoste, în orice caz, şi într-o zi se va ajunge acolo, că vor deveni chiar prea leneşi să domine. Iar pe noi ne vor forţa să acceptăm comoditatea lor strigătoare la cer, în virtutea egalităţii în drepturi, s-a exprimat plină de mînie fiica dumneavoastră Anna. Mulţumesc, e grozav de frumos. Dar fără mine.

De ce m-a invitat la ea acasă ? Vă jur... Dar la ce bun. Să terminăm odată cu jurămintele. Desigur, ca bărbat, mă îndrăgostisem de Anna.

înmugurise ceva în mine, dacă vă liniştește amănuntul. Dar un simţămînt opus a realizat de data asta echilibrul. Probabil că Anna a simţit ceva, căci a devenit mai tăcută. Mi-a spus că-i par cam enigmatic, totuşi simpatic. Avea de gînd să-mi pună discurile ei preferate.

La poarta grădinii dumneavoastră aş mai fi putut face cale-ntoarsă. Voiam să văd însă cum aveam să ies din încurcătura în care intrasem. M-am gîndit că poate doriţi să urmăriţi personal desfăşurarea lucrurilor. Poate voiaţi să-mi dovediţi că sînteţi dispus a vă asuma răspunderea experienţei dumneavoastră. Altfel aţi fi putut evita cel puţin să fiu invitat la cină. În calitate de nouă cunoştinţă a fiicei dumneavoastră Anna, mă aflam în faţa dumneavoastră, la celălalt capăt al mesei, măsurat de privirile soţiei şi ale bătrînei dumneavoastră mame. Era, desigur, o glumă. Nu v-a fost greu să faceţi haz de necaz. Pantomimă ; doar priviri şi gesturi. Cel puţin un lucru reieşea limpede : îmi ofereaţi o capitulare fără condiţii. Piesa se sfîrşise. Nici nu mai putea fi vorba că ţineţi firele acţiunii în mînă. Eraţi la mare strîmtoare şi e cazul să recunoaşteţi că nu meritaţi altceva. Noua ipostază vă stătea bine şi mă dezarma. Depindea deci de mine dacă voiam să mai respect vreuna din regulile jocului nostru. Ştiaţi că părăsisem scena. Persoana căreia îi ofereaţi capitulare nu mai stătea cu dumneavoastră la masă.

Deci, conversaţie fără pretenţii, bună dispoziţie. Pe de o parte o senzaţie de uşurare,

pe de alta de mărinimie. Observaţii ponderate. O expresie greu de definit pe faţa soţiei dumneavoastră, expresie care abia acum îmi dă de gîndit. Buna dispoziţie a mamei, veselia soţiei : mimetism reuşit al propriei dumneavoastră bune dispoziţii şi veselii. Le-aţi înconjurat cu sisteme radar, extrem de sensibile, pe amîndouă femeile, sisteme care le aduc la cunoştinţă cele mai firave impulsuri ale sentimentelor pe care le încercaţi. Soţia dumneavoastră are o faţă mereu pregătită să reflecteze — asta este. Obiectul oglindirii : dumneavoastră, şi iar dumneavoastră. O încercare desăvîrşită. Dar Anna nu-i dispusă să se complacă în această situaţie. E recalcitrantă şi arogantă, dar mai cu seamă superioară, calitate pentru care o invidiez. Era a douăzeci şi noua zi după metamorfozarea mea, o seară caldă de aprilie.

Ce-i cu şocul ? Cu întrebarea ? Cu cele trei cuvinte ?

Nu ar trebui să vi le repet. Ne aflam în camera Annei, în faţa raftului ei de cărţi, cu paharele de vin în mînă, în timp ce ea punea discurile. Pentru prima oară aţi avut curajul să mă recunoaşteţi, curajul să nu daţi bir cu fugiţii sau să renegaţi metamorfoza pe care mi-aţi provocat-o. Fără înconjur, v-aţi adresat cu numele pe care mi l-aţi dat dumneavoastră înşivă : Ei bine, Anders — cum te simţi ? (Întrebarea.) — Aţi găsit exact tonul neutru dintre curiozitatea omului de ştiinţă şi participarea prietenească. Dar nu m-a jignit. Acel Anders se îndepărta, fără să poată fi oprit,

de persoana pe care un astfel de ton ar fi putut-o afecta.

Liniştit, corespunzător situaţiei, v-am informat : Ca la cinematograf.

Şi în acea clipă v-a scăpat ceva — era prima dată de cînd vă cunosc — ce n-aţi fi vrut să mărturisiţi : Deci ca mine ! (Cele trei cuvinte.)

Aţi pălit. Şi dintr-o dată am înţeles. Ceea ce se ascunde cu atîta grijă este întotdeauna o slăbiciune. Sistemele dumneavoastră de norme atît de artistic structurate, iremediabila furie cu care vă aruncaţi în muncă, toate manevrele de a vă sustrage nu constituiau decît încercarea de a vă asigura că nu va fi descoperită lipsa capacităţii de a iubi de care sînteţi conştient.

E prea tîrziu pentru scuze. Dar este rîndul meu să vă spun că nici eu n-am fost pusă în faţa alternativei de a intra în acest joc sau nu ; cel puţin să-i pun capăt, cît mai e timp. Multe îmi puteţi reproşa, fără să pot aduce argumente justificative — în primul rînd credulitatea mea, obedienţa mea, dependenţa mea de condiţiile pe care mi le impuneaţi. Dacă m-aţi putea crede că nu trufia şi nechibzuinţa v-au stors, prin şantaj, acea mărturisire ! Cum aş fi putut dori ca prima şi singura intimitate dintre noi să fie recunoaşterea discretă a unui defect...

Amîndoi ne-am atins ţelul. Dumneavoastră aţi reuşit să mă îndepărtaţi, eu am ajuns să vă aflu secretul. Preparatul dumneavoastră, domnule profesor, a făcut ce i-a stat în putinţă. Acum însă ne-a părăsit ca un laş.

Nu există ceva mai înfiorător decît doi oameni care sînt chit.

Mă apropii de sfîrşit.

Dimineaţa următoare m-aţi aşteptat la Institut. Am vorbit puţin. V-aţi întors faţa de la mine în timp ce vă pregăteaţi siringa. Vă stăpînea ruşinea de a fi nimicit ceva. Nu ne rămîne decît să o luăm de la capăt, stăpîniţi de cel mai chinuitor sentiment.

N-am visat nimic. La deşteptare am văzut o pată de culoare deschisă, care se tot mărea. Şi preparatul dumneavoastră *Afipetru minus masculinum* este demn de toată încrederea. Stă doar scris şi în procesul-verbal. Aţi avut dreptate în toate pronosticurile pe care le-aţi făcut.

Acum, ne aşteaptă o nouă experienţă. Încercarea de a iubi. O experienţă care, dealtfel, poate duce şi ea la invenţii fantastice : la inventarea aceluia pe care să-l poţi iubi.

1972

CUPRINS

O lume vrăjită, misterioasă 5
UNTER DEN LINDEN 19
NOILE CONCEPŢII DESPRE VIAŢA ALE UNUI MOTAN 82
EXPERIENŢA PE PROPRIA PIELE . . 121